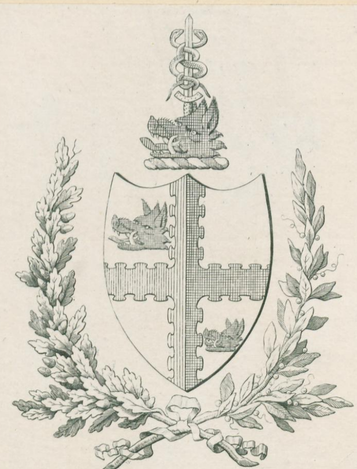

ALDINO

EXACTISSIMA DESCRIPTIO RARIORVM QVARVNDAM PLANTARVM,

Quę continentur Romę in Horto

FARNESIANO:

TOBIA ALDINO CESENATE

AVCTORE

ILLVSTR.MI ET REV.MI PRINCIPIS

ET CARDINALIS

ODOARDI FARNESII

MEDICO CHIMICO,

ET EIVSDEM HORTI

PRAEFECTO.

Theophrastus.

Dioscorides.

Romae Typis Iacobi Mascardi Anno Iubilei. M.DC.XXV. Superiorum permissu. L. C. F.

ILLVSTR.MO ET REV.MO D. D.

ODOARDO FARNESIO

S. R. E. CARD. AMPL.MO

EPISCOPO SABINENSI.

ECCE, Illustrissime & Reuerendissime Princeps, icones aliquot rariorum quarundam stirpium, quæ in amenissimo exoticarum omnisq. generis nostratum insigniorum plantarum refertissimo tuo aluntur, coluntur q. Horto, immensis curis, laboribus, atque expensis, tanta liberalitate, tantáq. magnificentia Serenissimæ familiæ innata; quibus suas etiam adiunxi Historias; quasdam quidem exactas, & prolixas, prout rei dignitas postulabat, & Auctorum veterum controuersię; quasdam verò perspicua breuitate denotatas. Paucas certè exhibeo otij penuria, quas, otium tamen Hermetica inter opera quandoque nactus (si otium dici mœretur continua lucubratio circa furnulos, & dum ignis ardetq. agitq. ipse indefessus, propè illum sedendo, standouè calamo aliquod Botanicum furtim animi gratia exarare) paulatim, longóq. intermedio tempore consarcinare licuit. Hoc qualecunque sit opus, nunc affero, offero, propono, reddouè, donare nequeo, quia tuum quod est, tibi dono dari non

dicitur. Iam diu enim à quo tempore in tuam fui susceptus seruitutem, me totum tibi dedi, dicaui, & consecraui: Sic omne opus mei tum animi, tum corporis, tuum est, tibi debetur, ad te spectat. Suscipe igitur, Illustrissime, & Reuerendissime Princeps, ea, qua soles alia mea fouere, alacritate, tuummeum, & meumtuum hoc qualecunque publici iuris factum opusculum, vt signum mei erga exoticas plantas amoris; desiderij ad disciplinas acquirendas; nec non affectus, quibus possum actibus, virtutum studiosis inseruiendi; sed præcipuè, vt monumentum fidelissimæ seruitutis erga te meæ, Serenissimamq. familiam tuam. Nil aliud addam, ne adulatoris munere fungi velle seruum, ac mancipium tuum suspicio vlla insurgat. Tantum restat, vt Deum Opt. Max. tibi Nestoreos tribuere dignetur annos, supplicem, quod ex animo iterum, atque iterum oro, Vale felix ex Museo Hermeticáq. officina ædium tuarum Romanarum Anno Salutis 1623. Kal. Martij.

Illustriss. & Reuerendiss. Dominationis Tuæ, ac Serenissimæ Familiæ

Seruus Humillimus

Tobias Aldinus.

AD

AD AVCTOREM ERVDITISSIMVM.

IACOBVS CORN. LVMMENÆVS A MARCA RELIG. SACERDOS BENEDICT. BELGA.

PODALYRIVS quæ ſcribit Heros abdita,
Et vulgat Orbi nomina omniparæ Pſyches,
Tunc, cùm profundo pectore imbuerat ſophos,
Rerumq. ab vſu cautus haud ſciuit nihil,
Vindex malorum ſæculi, & rapti ætheris.
Suſpecta nimium furta defendit reis.
Cretus petra mèliore Caſtello-Petrus,
Audax verenda ſacra naturæ ſequi,
Sublimia iſta ruminans, melius quoque
Tractare potuit, rerum & abſtruſas nimis
Eruere cauſſas, & ſuus quis ſit vigor
Lectis, ab Indorum vltimis, plantarijs,
Ludente Genio, talis eſt luſus tibi;

Vsu laborem vincere, & ludere tamen:
Sic lucubrare & ludere ex æquo potes,
Romana pubes debet hoc opus tibi,
Opus dicatum Heroibus FARNESIIS,
Magnis Patronis artium, augustum genus
Austriadum ab ipsa stirpe quos clarat nimis,
Non poterat illo melius auspicium legi,
Vt nulla melior esse lucubratio:
Sic nil Patrono melius & scripto nihil.

TY-

TYPOGRAPHVS LECTORI.

Equidem Generose lector tibi verè indicare possum Operis huius auctori iustis de causis placuisse externo nunc nomine paucas has in publicum exhibere Plantas, quas Epistolæ subsequentur non paucæ, nec pauci momenti, ob varietatem, & subtilitatem. Tu benigne lector interim hæc hilari excipe fronte. Reliqua in diem expecta, quæ sub prœlo habeo, & præstolanti ignosce. Varietate te delectare auctori in animo fuit. Seruat tamen sibi plurima, quæ tibi communicare etiam breui censet (fauente Cœlo) Auctor noster, indefessi vir laboris, & diligentiæ incredibilis, Si hæc placebunt, si benigne excipies, auctoremq. ipsum recognosces. (Tironis enim non sunt primitiæ) Emittet profecto altiora, & suo digna nomine. Lege interim attentè, (moneo) plantas. Leges breui iucundè (polliceor) epistolas. Vno quidem eodemq.

(vt

(vt agnoſces) expreſſa, ſtilo, caractereuè noſtro. Si auctori gratus non eris, ſi mentem ipſius non intelliges, neque ſcribentem, ac auctorem ipſum, ſi verè agnoſcere negliges: ingratum te dicam, craſſum, & prorſus negligentem. mihi vero, ergomet ipſe ſumme gratulor contigiſſe IN GRATIAM viri amiciſſimi TOBIAE ALDINI typis meis hęc exarare, ac functus ſum amici officio: tu verò lege, & lecta animo reuolue, abſtrahe, & collige, mentem, caracteresuè maiores. SCRIPSI CVNCTA.

AD STVDIOSOS BOTANICOS.

PAVCAS quidem in præsenti vobis exhibemus plantas (benigni lectores) breui tamen plura daturi. Etenim quanquam plures, rarioresq. in Horto Farnesiano colantur stirpes, quarundam tamen expectamus flores, & fructus, vt completè, in lucem propellamus, quasdam verò, otij penuria, nec dum descripsimus, nec minus pingi curauimus: At breui (iterum inquam) plura nos daturos speramus, tum ex his quæ iam actu colimus, tum etiam quia proximis his diebus Illustrissimo Principi meo ex Indijs missa sunt, & semina plurima vltra centenarium numerum, & bulbos non paucos, quæ si solum nostrum alere non indignabitur publico non inuidebimus, faxit Deus vt prospera sint, & Clementissimo Heroi meo, & vobis, & mihi, & plantis nostris, prout opto, omnia.

Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. P. Mag. Sacri Palatij Apost.

A. Episc. Hierac. Vicesg.

EX Reuerendissimi P. Fr. Nicolai Rodulfij Sacri Palatij Apost. Magistri Mandato. Ego infrascriptus diligenter legi opus inscriptum. Exactissima descriptio rariorum quarundam Plantarum, quæ continentur in Horto Farnesiano Tobia Aldino Cesenate Auctore. *In quo nihil inueni, quod S. R. Ecclesiæ, aut bonis Moribus aduersetur, sed summa eruditione plenum, dignumq. vt in vtilitatem Reipub. Medicæ exponatur iudico, in quorum fidem &c. hac die 5. Iunij 1623.*

Ego Benedictus Auerrinus Med. Physicus.

Imprimatur.

Fr. Vincentius Martinellus Mag. & Socius Reuerendissimi P. Fr. Nicolai Rodulfij Ord. Prædicatorum, Sacri Palatij Apostolici Magistri.

IN-

INDEX
CAPITVM HVIVS OPERIS.

IN-

INDEX
Figurarum, quæ sunt in hoc opere.

HORTI FARNESIANI RARIORES PLANTAE EXACTISSIME DESCRIPTAE

A TOBIA ALDINO CESENATE

Spagyrico, & eiuſdem Horti Præfecto.

Ac Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi Principis ſui à Cubiculo.

MIRABITVR fortaſsè, qui hæc noſtra aſpiciet, me ex innumeris plantis, quæ in Horto Illuſtriſs. Principis mei coluntur, paucas tantùm mihi deſcribendas propoſuiſſe. Fateor multa ibi adeſſe, hìc deſiderari multa, flores præcipuè rariores, & nondùm deſcriptos, vt inter bulbaceorum, & tuberoſorum genera, necnon inter herbaceorum, ſuffructicum, fructicum, atq. Arborum, raras, multas, & hucuſq. à nemine deſcriptas ſpecies. Quia tamen, nec otium datur hęc (chimiæ in totum addicto, & occupato) deſcribendi, nec intentio eſt, niſi Indicas adultiores afferre plantas, benigni Lectores id æqui boniq conſulent; ſed non deerunt Critici, ac Mómi, qui prolixitatem accuſabunt, quibus reſpõdemus, nos non ſcripſiſſe, & promiſiſſe breuem deſcriptionem; ſed exactiſsimam: cum autem breue, & exactum ſimùl eſſe nequeant, prolixitatem non reſpui. Adde nos non ſimplicem hìc plantarum quarũdam dare Hiſtoriam, ſed Philoſophicam, Medicamquè ſimùl Hiſtoriam, quæ paucis verbis comprehendi nequit. Verùm cùm ſimplices, nec controuerſas Plantas tradimus, nos quoque breues benignus reperiet lector.

ACACIA INDICA FARNESIANA.

DE ACACIA
CAPVT PRIMVM.
Descriptio Arboris Acaciæ Farnesianæ.
SECTIO PRIMA.

PLVRES Acaciæ plantas alit, Illustrissimi Principis, & Cardinalis Domini mei semper Clementissimi Romanus Hortus, (non alter, quod sciam, in tota Italia vna excepta planta, quam benè adultam, & cùm sua terra in apto vase plantatam, adhùc florentem, Serenissimo Aetruriæ magno Duci dono mitti iussit superiore Anno Illustrissimus, & Reuerendissimus Princeps meus) semen ab Insula S. Dominici dicta (aliàs insula *Spagnola*) propè Mexicum transmissum fuerat, plantæ autèm nobis ortæ Anno Saluatoris nostri 1611. Harum Arborea magnitudo nunc Auellanam, seu Nucem Ponticam dictam æquat, & superat, altitudine quippè dimensa ad cubitos duodecim, & procerior quælibet esset, nisi præteritis annis Hybernum frigus valde læsisset: Caudicis autem crassities semipalmum suo continet diametro; Atquè sua etiam figura, & cortice, dictam nuper æmularetur omninò nucem, si aculeis careret, dùm scilicèt sine folijs spectatur, Hyemali nimirùm tempore, seù à Decembri mense, quo decidunt frondes, vsquè ad Maij initium, quo germinare incipit Arbos. Rami insunt longi, alti, atquè erecti; sed iuncturis haud in rectum sibi respondentibus, fractu contumaces, & flexiles, cortice leui, lenique, vt Auellana. At Ramusculi nouelli, ea quidem, qua humum spectant, vel Septentrionem parte, viridicinerei; sicuti superiore, Solique apposita, obscurè rubentes, atque albis punctis commaculati apparent, qui tandem solidiores effecti, cinerei, cùm diluto virore, toti visuntur. Folia Maio mense alternatim in ra-

Acaciæ planta Magno Duci Aetruriæ missa.

Plantæ Acaciæ figura.

Foliorum Acaciæ descriptio.

ACACIÆ INDICAE FOLIA, FLORES, ET SILIQVAE.

mis, modò ex vna parte, modò ex altera, antè primos flores, elucescunt, ramosa, pennataq́. Filicis fœminæ in modum, non vniformiter tamen; nàm alia quatuor, alia quinque, sex, septem, & alia octo pro quolibet latere sunt prædita ramulis, sed paribus semper numero, ita vt nunquàm summitas, ac in Filice dicta, vno desinat folij ramusculo, in quorum vno quoque parua, oblongauè sunt foliola viridia, instar foliorum lentium, vel Aphacæ, inuicem opposita, se se ex ordine contingentia, & quæ post Solis ortum extenduntur, expansaquè remanent vsquè ad Vesperas, clauduntur verò se inuicem cùm oppositis conduplicata, paulò antè Solis occasum.

Aculei Acaciæ.

Aculei cuilibet folio, in lateribus pediculi connascuntur bini, initio colore carneo, posteà albescentes, validi, vnciam, & ampliùs longi, qui remanent diù in ramis, & caudice, etiàm decidentibus folijs.

De floribus Acaciæ.

Flos Quintilis mensis initio apud nos postquàm folia pauca ex veteri ligno emerserunt, apparet, non quidem in multa copia, sed qui fructum perficiat: Septembre autèm incipiente, post plurima etiàm alia enata folia, iterùm floret copiosè ex nouellis surculis: at minimè siliquas ex his posterioribus copiosissimis floribus nobis spectare licet, fortè ob frigus insequens; nàm Alpinus bis in anno Acaciam in Aegypto fructus ferre, & maturare scripsit. Verni flores pauciores sunt numero, & singulatim oriuntur, breuiq́ue annectuntur pediculo: Autumnales verò copiosissimi (vt dixi) prodeunt; atque tres, quatuor, quinque, vel sex propè orti, & quasi simùl, longoq́ue pediculo pendentes hærent, cæterò non differunt. Porrò flos iste cùm paruulus est viridi cernitur colore, paruamq́; figura imitatur fragam, deindè lutescit, & post duos, vel tres dies albescens, fit cano hominis capillo haud absimilis, paruæ etiam pilæ in modum est rotundus, apparetq́; quodàmmodo tomentosus, ac lanuginosus, quasi ex pluribus flocculis consarcinatus: sed re vera à medio prodeunt infinita quædam mirùm in modum tenuissima filamenta, in summo luteum apicem, paruum, rotundumq́; ac arenæ granulo similem habentia, quæ circumposita cùm suis apendiculis, globum luteum efformant fructus Cerasi magnitudine, & figura. Adhùc autèm exactiùs hunc florem examinans reperi parua, & oblonga Vascula (seu potiùs Caliculos) optimè simul confarcta in perfectam rotunditatem, numero aliquando 95. 100. & 110. & plùs, & minùs, quæ omnia occlusa, sunt viridia, aperta verò, scilicet cùm efflorescunt, singula quælibet 40. vel 50. tenuissima, breuiaq́;, & lutea filamenta, (seù capillamenta, aut potiùs pilos) in summo sortita paruulum granum luteum pro Apice, continent, atque emittunt. Sapore est flos iste parùm astringenti cùm leuicula quadam amaritudine. Odor verò datus est gratus, & suauis, nec

Flores Verni.

Flores Autumnales.

Exacta floris inspectio.

diſſimilis ab eo, qui in lutea Viola, vulgo Keiri dicta, ſentitur, at paulò acutior: Odoremq; ſuum ſiccatus flos diù pertinaciter retinet, mira etiam ſuauitate. Floreſcens arbor primùm toto Iulio menſe viſitur, & iterùm ſecundo toto Septembri, atquè Octobri, & nunc etiam Decembri: non tamen eodem ſimùl tempore vigentibus omnibus floribus, verùm ſucceſsiuè. Atque etiam vidimus iſtos flores (qui fructum non produxerint) ſiccari in ſua planta, appenſosq. remanere ſuæ Arbori vſquè ad Ver inſequens, folia verò noſtrarum plantarum decidunt penitus omnia Hyeme, nudaq. ſpectatur Arbos vſque ad menſem Maij. Florere autem apud nos cœperunt ab indico ſemine enatæ hæ plantæ poſt triennium ab ortu ſuo.

Siliquæ Acaciæ.

Siliquæ á floris centro prodeunt numero variæ, ſolitariæ interdum, aliquando verò binæ, ternæ, quaternæ, & ſenæ, ſeptenæ, & denæ etiam, nec raró etiam plures, ab vno eodemq. flore. Cùm enim ortum ducant ſiliquæ ab illis vaſculis in flore dictis, quæ cum centena quandoq. numerauerimus, nec etiã erit impoſſibile ab vno globoſo tantum flore centum oriri ſiliquas: poſitu autem, figuraque ſimillimæ conſpiciuntur Piperi Æthiopico à Matthiolo deſcripto, & figurato; ſed ſapore, & internis ſeminibus differunt, vt animaduertimus ſedulò aliquoties. Preterea noſtræ Acaciæ ſiliquæ primo ſunt virides, maturæ nigerrimæ, atque dùm paruæ ſunt ſapore adſtringentiſſimo guſtantur, & ſunt contortæ, & rotundiores, ac veluti cornicula: matureſcentes verò diminuto aſtringenti, acris in cortice ſentitur magis ſapor: maturæ denique figura & magnitudine Lupinorum ſiliquas æmulantur, aliquantùm contortas, longæ ſunt ſex vncias, digiti minoris craſſitie, rotundiuſculæ, & tuberculoſæ, ob ſemina incluſa, cortex ſiccus validus eſt.

De Seminibus.

Semina Carobiæ, ſeu Siliquæ vulgaris ſeminibus ſunt ſimilia cùm ſunt matura, dura, atq. nigra; immatura verò viridia ſunt, & Piſeoli magnitudine, ac figura; ſed non rotunda, quàm longiuſculam hæc habent, duro cortice, vt dixi ſemina prædita ſunt, ſubſtantia verò interna in duas partes eſt diuiſibilis leguminum more. Sed mirùm, huius Acaciæ ſemen vnum tantùm paululum ore manſum adeo calefacit os, & palatum, atque Allij odorem adeò imitatur, ac taliter eo odore os inficit, vt etiam à longè mirè fœteat halitus eius, qui huiuſmodi ſemen parùm manſerit. Hinc dixit Petrus Caſtellus iſto deguſtato hanc Arborem appellari poſſe Allium, vel Moli Arboreum. Semina autem in quolibet lobo plura ſunt, & varia numero, modo plura, modo pauciora, & ſine ordine in ſua ſiliqua poſita, & confarcta, vt patet in picto lobo cultri acuta acie per tranſuerſum ſecto, ſeminibus etiam tranſuerſè inciſis, atque interpoſita eſt ſubſtantia quædam candidæ, & leuis.

Odor Allij.

ACACIAE NOSTRAE INDICAE LOBVS.

Radix vna est recta, & profunda valde, à qua radiculæ plures prodeunt, Autumno quum arbor est humore turgens, & florida, radix ipsa succosa est etiam magis, & confracta odore quodam valido nares ferit, qui quodammodo brassicam contusam, putrescentemque à longè olet. lignea arboris pars dura est, albescens, inodora, & insipida, in centro medullam, seù animam paruam, nigram, & duram habens.

Acaciæ Radix.

Aequiparatio cum Græcorum Acacia.

SECTIO SECVNDA.

CONFERENDA est nostra planta cum ea spina, quæ à Veteribus paucis notis designatur, difficultatesque aliquot emergentes agitandæ, vt clarè peteat nostræ plantæ vera essentia. Acaciam autem vocari scribit ab Ægyptijs Alpinus Sant, & Kakian.

In primis legitur apud Theophrast.lib.4.de Hist.Plant. cap.3. *Magnitudine excellit, materies quippe duodenorum cubitorum, tectis idonea ceditur.* & paulo post subdit. *Erecta non valde assurgit* Dioscorides autem. *Acacia* (inquit) *in Aegypto nascitur instar Arboris fructicosa, non se in rectũ attollens.* à quo non dissentit Oribasius dum scribit. *Spina est Arborescens, non recta in altum crescens.* At videntur hoc loco Græci opponi inuicem. Arborem facit Theophrastus magnitudine excedentem, tectis idoneam, nauiumque fabricis aptam. Contra Dioscorides non δένδρον dixit; sed diminutè Ἄκανθα δὲ ἐστὶ δενδρώδης, θαμνοειδής, dicens: Arbusculam appellat.

Discordia Grecorum.

Certum autem est Arbusculas non esse aptas sua tenui materia ad vsus à Theophrasto scriptos. nam Atheneus etiam Δειπνοσοφιςῶν lib.15.cap.20. *Spinam Arborem* vocauit.

Solutio.

Sed fortasse facilè responderi potest, si dicemus arborem hanc natura quidem sua esse fucticosam, & ob multiplicem adnatam prolem difficulter posse in arboream magnitudine excedentem molem assurgere: sed si stolones, & surculi à radicibus prodeuntes auellerentur, qui alioquì multiplicati matri, & inuicem sibi alimentum eripiunt, quo fit vt crescant tantum ad fructicis, & paruæ arbusculæ altitudinem; si (inquam) Caudex tantùm singularis demptis continuò nouellis surculis remanserit, non erit dubium, quin magnitudine excedere arbor illa possit, qua arte Tamariscus, Lentiscus, Mirtus, Salix, & huiusmodi alia arboream acquirunt magnitudinem, alioqui natura sua fructicosa; immo id continuò spectamus in Auellanis, Punicis, & ficubus; quorum incrementũ prohibetur á multis ab radice stolonibus, notumq. agricolis est ortos ad radices arborum omnium surculos, filiosque matri, non modo incrementũ, sed etiam fructum eripere. Nostra autem arbos valde à radice est fructicosa copiosaque ab ea producit germina, sed Olitoris diligentia sępe ablata, impedimento non fuerunt, quin ad dictam magnitudinem peruenerit.

Nostra Acacia fructicosa.

In eo autem, quod scribit Dioscorides οὐκ ὀρθοφυὴς. cùm Theophrasto sentit, nimirum hanc Arborem erectam non valde assurgere. Non se in rectum attollere, quod confirmauit Prosper Alpinus libro de Plantis Ægypti. *Crescunt* (inquit) *ad mori magnitudinem* (obscurùm, an intelligat de moro Ægyptia) *ramosquè sursum latius expandens: quod etiam Dioscorides admonuit, dicens arborem non in rectum se attollere. Caudex quanta est Pruni magnitudo cernitur, Corticemquè habet nigrum & asperum.* Quæ quidem haud videntur consentire aspectui nostræ Acaciæ, quæ recta assurgit, ramosque rectos in altum tendentes profert, leni est cortice, cinereoq; ligno albo, (quamuis cor, quod paruum est, nigrius appareat) nec spectatur contorta, nigro asperoq; cortice, immo Acaciam debere habere ramos contortos coronæ in modum refert Atheneus loco citato, ex Demetrio scribente has spinas esse circa Abylum ciuitatem Ægypti, & appellauit simpliciter spinam, vti etiam fecit Theophrastus: itaq; scribit Atheneus. *Habet spinam quandam Arborem locus inferior, quæ fructum* (intelligo florem) *rotũdum producit, ex ramulis quibusdam circularibus, floret hæc spina vbi est Ver, flosq. colore est obscuro.* Addit fabulam Atheneus aiens. *Narratur fabula quædam ab Aegyptijs, quod, cùm Aethiopes in Troiam proficiscerentur sub imperio Tithonis, vbi mortuum esse Memnonem audiuerunt, in eodem loco coronas abiecerunt in spinas, sunt autem ramuli, ex quibus flos emittitur*

Acaciæ Arbor contorta.

Dubitatio.

Atheneus de Acacia.

titur Coronis persimiles. Aliam etiam affert fabulam scribens. *De semper florentibus coronis in Aegypto ita scriptum reliquit Hellanicus in rebus Aegyptijs: Ciuitas est fluuiatilis nomine Tindium, vbi Deorum fit concilium, atque in media ipsa Ciuitate Templum purum, ac magnificum ex lapidibus conspicitur: tum etiam extra Templum ipsum vestibula sunt lapidea, spinæq. candidæ, ac nigræ nascuntur, quarum in superiorem spinæ partem, coronæ ex mali punicæ, vitisquè flore compositæ proijciuntur, atq. hæ semper florent. Coronas Dei in Aegypto eo tempore deposuerunt, quo intellexerant Babym, idest Typhonem regnaturum.*

De Coronis.

Ad hæc dicere licebit, duplicem reperiri Acaciæ, seu Spinæ genus teste Theophrasto. lib. 4. de Hist. plant. c. 3. *Eius* (inquit) *duo genera sunt, quædam enim candida, quædam nigra, & altera imbecillis, facilèq. putrescens, nigra autem robustior, atque incorrupta, ob id in nauium fabrica ad costas, ventrisq. compagines ea vtuntur, erecta non valde assurgit*. confirmauit id Plinius lib. 13. cap. 9. *Nigra* (inquiens) *incorrupta etiam in aquis durat, ob id vtilissima Nauium costis. Candida facile putrescit*. sed lib. 24. cap. 12. addidit tertium genus, cum scripsit: *Acacia fit in Aegypto alba, nigraq. arbore, item viridi, sed longè melior è prioribus*. Distinctio autem albæ, & nigræ non videtur sumenda ex flore, vel fructu; sed ex ipsa Arbore, sic omnes Arborem dicunt albam, vel nigram, scilicet corticem Arboris, vt Alpinus dixit. Fortè etiam ligni materia talis est. ipse vero Alpinus Marem, & fœminam facit. vnde mirum est Dioscoridem, qui in Ægypto ipse fuit, & amicus ibi Antonij, atque Cleopatræ Reginæ, vt Suidas refert, vnum tantum Ægyptiæ Acaciæ genus adnotasse.

Duplex Acacia, candida, & nigra.

Nos ex mox dictis ad difficultatem propositam respondebimus, nigram spinam, seù marem esse illam, quæ in rectum non assurgit; sed contortis ramis, vt clarè patet ex verbis Theophrasti, & illam intellexit Dioscorides, atque nostram Acaciam (quamuis non ex Ægypto, sed ex insula sancti Dominici, vt dixi, nobis fuerit allata) esse illorum Spinam, seù Acantham albam, (at diuersam à dicta Leucacãtha, quę herba est) dicemus: Et quas vidit in Aegypto Alpinus arbores fortè annosiores fuisse, vel nigrę Acaciæ, seu Maris. dicemus etiam nostræ Arboris ramos non esse omnino rectos, quamuis recta sursum tendant: nam rami non sunt rectilinei, cùm quælibet iunctura, à qua folium exiuit, rectitudine cùm altera socia non respondeat; sed parum ad latus declinet, reflectatur, & angulescat (vt ita dicam) vnde ramuli sunt aliquantum obliqui, hinc, inde, deflectentes, quasi serpentes, & contorti: ob id fortasse dixerè Auctores arborem non in rectum assurgere: & quia etiam facile flexibiles in coronam sunt, hinc Atheneus in Coronæ modum contortos ramos florentes ferre memorauit. At fortè in India, Arabia, & Aegypto idem plantæ genus ramos magis cõtortos, quam in Italia fert. id fortasse acci-

Responsio.

Vt intelligantur rami contorti.

dit

dit ob Cœli temperiem magis frigidam, vnde cortex minus niger, rami minus contorti, & minus aculeata Arbor ſpectatur, eodem ferè pacto, ac Aethiopum nigrorum albeſcere filios, in Gallia, & Italia videmus, ſic videmus piloſos homines, (quorum aliqui, ex Canarijs inſulis adducti in magnifica Illuſtriſſimi Principis mei Aula commorantur inter alia mirabilia) filios producere paulatim a genitoribus pilorum copia degenerantes. idcirco ſicut capilli, & pili copioſiores, robuſtiores, & valde intorti, & circinnati ſunt hominibus calidæ, & ſiccæ cõplexionis, & habitantibus regiones ſummè calidas, & ſiccas, qui poſtea mutatione temperiei miteſcunt, & plurimum variant, idem de plantis, & in præſenti de noſtra Acacia imaginandum. quantum autem cultura, & cœli mutatione varient, & degenerent plantæ pluribus docent B. Marantha. & Io. Coſteus in Meth. ſimpl. & alij. Quoniam verò Acaciæ Aegyptiæ icon eſt quidem apud Proſperum Alpinum; ſed ipſius arboris rudis admodum: eſt etiam altera effigies apud Bellonium lib. 2. Obſ. cap. 56. non minus inepta, ob eam cauſam hoc loco ex viua planta indica, optimè delineatam proponere libuit ideam veram. Vt autem meam etiam afferam ſententiam de Icone illa Acaciæ primæ à Matthiolo in ſuis doctiſſimis commentarijs poſita, certùm eſſe affirmabo non aſſimilari legitimæ Acaciæ, & nihil aliud videri, niſi Arborem Iudæ Herbarijs dictam, quæ Cluſij ſilueſtris eſt Siliqua, additis tantum ſpinis, vt Botanici omnes conſentiunt, & ex eius figura, atque deſcriptione clarè patet. ſed fortè erit ſpecies Arboris Iudæ ſpinoſa, quod non videtur impoſſibile, cùm etiam cappares ſpinoſi in Aphrica proueniant, (teſte Dioſcoride) non apud nos Romæ. Rubus etiam ſine vllis ſpinis, quem ſancti Franciſci vocant, hic Romæ fructicat. Sunt & aliæ Plantæ, quæ nihil inter ſe differunt, niſi ſpinis. Si Mattiolo falſa imago oblata eſt, fidem ipſe ab Auctore requirit: ab alio acceptam refert: dedit ipſe quam accepit imaginem, & equidem ægrè tuliſſem, ſi ſcripſiſſet, ſe quandam habuiſſe Acaciæ picturam, quam noluiſſe oſtendere, quia plantam non viderat. Nec in animũ cadere vllo pacto poteſt eruditiſſimum, integerrimumq. Virum ſuo Marte illam effinxiſſe, vt Quadramius, & alij eius æmuli in Lunam latrantes obijciunt. Quare non dicam eſſe imaginariam, vt malè Pharmacarius Pona illi exprobrat, qui primam Antiquorum Acaciam (vt libri ſui moles augeretur) ſe vidiſſe in Monte Baldo ſcribere auſus eſt, quam fortè vix vidit in Proſperi Alpini libello. Sed magis miror, Fabium Columnam ſimilia etiam Mattiolo impoſuiſſe, non ſolum cap. de Faba Aegyptia; ſed etiam de Ephemero ſcribentem: *id ſolere Mattiolum*. quod facilius ipſi obijci poteſt, qui ex ſe ipſo Plantas à ſe (quod ego aliàs valde laudo) impreſſas,

In Aula Cardinalis Farneſij sũt duo fratres piloſi

Cultura variant Plantę.

Iudicium de icone Acaciæ Mattioli

Defenſio Mattioli.

Fabius Columna iniuſtè accuſat Mattiolum.

delineat,

delineat, & exculpit, nec est, vt magis Columnæ, alteriuè, quam Matthiolo credam. At nullo probato Auctori similem falsitatis notam inurendam tàm facilè iudico. Scribit Matthiolus Ephemerum se collegisse in Ananiensibus montibus, appellariq; ab Incolis *Giglio Matto.* si Columna non vidit Matthioli Ephemerum in Cirinolanis montibus, quæ culpa est Matthioli? debuisset perquirere Ananienses montes, & à rusticis percontari illud lilium stultum, alioqui hæc non expertus, multum dicit, & nihil dicit. Dodoneus verò Animo sincerior Ephemerum Matthioli aliter delineatum proponit, & culpam in pictorem, non in Matthiolum reijcit. Sic etiam Fabam Aegyptiam testatus est Matthiolus se vidisse apud Odoardum Polonum (credo siccam, vel pictam) Syriam, & Aegyptum peragratum: si nondum talem vidit plantam noster Columna, quid mirum? eas Regiones neque etiam vidit. Delineauit quidem Columna Arum Aegyptium cùm flore: at si fides non est habenda, nisi ijs, quæ videmus ipsi, & pictas imagines sæpe pro Auctorum arbitrio fictas senserimus? cur credam Arum Aegyptium apud Columnam floruisse, si ego nunquam vidi talem plantam cum flore? si Matthiolus, Dodoneus, Clusius, Cesalpinus, Anguillara, Guillandinus, floridam non viderunt? nec alius quisquam vidit? si Alpinus, qui in Aegypto diù vixit, vbi spontè, & in maxima prouenit copia nusquam florentem vidit? nec quenquam vidisse audiuit? Credidero equidem, nisi vidisset Columna, non picturum fuisse: sed quis me certiorem facit, ipsum non fuisse delusum ab illis Aromatarijs, apud quos Arum Aegyptium cum flore se vidisse, scribit, non nè poterant (quæ est humana calliditas) Ari vulgaris flores adaptare artificiose? vt aliàs in alijs plantis à deceptoribus factum scimus. At id Columnæ non obijciam ego, qui scio, scripsisse Marantam lib. 2. Meth. cap. 7. sibi missum huius florem à Luca Ghino, qui, præter magnitudinem, nullam ab Ari flore dissimilitudinem habebat. Sed ad Acaciam habuisse credo Matthiolum ab illò Mercatore eam Acaciæ figuram, quæ cum Dioscoridis Acacia minimè quidem quadrat, at à Mercatore fictam esse, nec est quod credam, quid enim prohibet reperiri similem plantam in India, Arabia, alijsque remotis Regionibus? Clusius censuit, Iconem arboris Coral, cum illa Matthioli Acaciæ, aliquo modo conuenire, sed pictoris forsan vitio differre. Exemplum sit floris Maracot figura, in qua Pictores quantum à veritate deuiauerint, qui nostram cum aliorum iconibus conferet, manifestè agnoscet.

> Tutela Matthiol.
>
> Dubium de plantis Columnæ.
>
> Maranta suffragatur Columnæ.

At hoc loco scribit Dioscorides. *Acacia in Aegypto nascitur,* ob id Alpinus *Huiusmodi* (inquit) *plantæ genus non ex Græcia, vt Andreas Matthiolus Bizantio se accepisse ait, in quo tamen non parum deceptus fuit: sed ab*

> Defenditur Matthiolus à Calumnia Alpini.

Aegy-

Aegypto foret petendum in qua omnes ſcriptores Acaciam prouenire affirmarunt. Equidem iterum aſſero Acaciam à Matthiolo impreſſam non eſſe genuinam Acaciam Aegyptiam Græcorum: ſed Matthiolus non eſt falſitatis redarguendus, ipſe accepit à Mercatore iconem. An lex eſt Auctores non debere ſcribere, niſi quæ viderint ipſi? Dioſcorides quidem ſcribit initio ſuorum librorum. Se traditurum plurima, quæ ipſe exactè viderit, quædam etiam ex aliorum relatione. At quot affert Theophraſtus, quot Plinius? quibus quia, & ipſi forſan paucam habebant fidem, Auctores citant, & illis fidem præſtari volunt. Nos ſi Dodonei conſiderauerimus Naſturtij Indici Iconem ſibi (vt ait) tranſmiſſam, multum ab eo, quod apud nos naſcitur diſtabit, quid ſi imaginaremur aliam eſſe ſpeciem? vel cæli aſpectu variantem, vel pictoris inſcitia? ponit etiam Tigridis figuram nuſquā ab eo, nec à noſtrum vllo viſam. an dicemus Dodoneum eam finxiſſe? Sed quod magis eſt exhibet idem bulbi Eriophori imaginem cum flore quodam Tomentaceo, non dixero tamen falſam, quamuis aliter de Viſu pingat Cluſius, & nos vidimus (teſtibus Petro Caſtello, & Henrico Coruino Botanicis Romanis) aliquoties florentem, ſpicato flore, vti ſquilla, atque ſtellato, ſed colore cœruleo, rariſſimè autem florent hi bulbi, etiamſi plurimi, ob magnam fertilitatem in hortis apud Herbariæ ſtudioſos reperiantur, ob quam florendi raritatem aliquem facilè afficere potuit libido florem illi bulbo ſuo Marte fingendi, cumq; Cortuſio offerendi, qui deinde ipſum Dodoneo communicauerit. Sed magis inclinat animus, opinari aliam eſſe ſpeciem. Itaq; quò diuerteram regreſſus non conſentiam Matthiolum erraſſe eo, quod imaginem quandam Acaciæ nomine acceperit à Conſtantinopolitano, non ab Aegyptio quæſiuerit, non enim in Aegypto tantum oritur Acacia; ſed alibi etiam, vt ipſemet teſtis erit Alpinus, qui ſcriptis reliquit. *Huius arbores copioſiſſimæ in Montibus Synai, penè rubrum mare, poſitis proueniunt*. At mons Synai non eſt in Aegypto: ſed in Arabia Petrea, poſtea ſubdit *in Montibus Arabiæ albos flores ferre*. Atque in Monte Synai, & Arabia quoq; Acaciam ſe reperiſſe teſtatur Bellonius lib. 2. obſeru. cap. 54. 56. 60. 66. 68. 80. & circa Hieroſolymam cap. 86. quæ eſt in Iudæa, & Paleſtina. Noſtra autem Acacia nobis delata eſt ex Inſula S. Dominici, quæ in India eſt propè Mexicum: licebat igitur Matthiolo, etiam ab Arabe, Iudæo, & Indo, non ab Aegyptio ſolùm, Acaciæ iconem accipere: ſed nonnè Byzantium petunt Regis Turcarum ſedem Aegyptij, Arabes, Syri, & aliæ Nationes plurimæ illi ſubiectæ? & cur Mercator Conſtantinopoli non potuit habuiſſe Acaciæ Aegyptiæ Ideam?

Altera Difficultas eſt, nam ſcripſit Dioſcorides. Ἄκανθα ἐςὶ δενδρώδη,

Naſturtij Indici icon Dodonei variat in noſtrate.

Flos Eriophori.

Vbi noſcatur Acacia.

Difficultas de ſpinis Acaciæ.

Spina

Spina Arboris figura. Theoph. *Spina* (inquit) *ex eo nomē accepit, quod tota Arbos aculeis horret, excepto caudice, nā, & super germina, foliaq. aculeos gerit.* Spinā etiā appellauit simpliciter Atheneus. At scripsit Plinius *Aculeus spinarum, & in folijs.* Alpinus verò. *Caudex* (ait) *corticem habet multis acutissimis spinis munitum. Arbores, quæ in prędictis montibus spectantur spinis albis horridissimæ sunt.* Nostra Acacia non adeò spinosa videtur, nec gerit in folijs spinas; sed tantum in trunco circa foliorum latera binos pro singulo quoque folio producit aculeos, ita vt frondium pediculus in medio aculeorum locetur, quo decidente folio remanent ipsi Aculei albi, & non valde crassi, ac solidi, ideoq; plures apparent spinæ etiam superioris anni. Dicemus ergo Acaciæ non rectè ab Antiquis tribui aculeos in frondibus; sed fortè voluerunt singulis frondibus connasci aculeos, vt dixi, & ita optimè dicunt. At quia subdit Alpinus. *Huius Arboris Mas, atquè fœmina reperitur, Mas quidem spinis est horridus, fructus non edit, fœmina spinis paucioribus, mollioribusq; referta est, eaque intra ramos non habet, sed tantum extra*, ideò asserere licebit nostras Arbores, (quamuis indicæ sint,) quia fœcundissimæ, paucioribusq; aculeis præditæ sunt, referri posse ad Alpini Acacias fœminas, & albas Theophrasti, minus robustas, & tenuiores.

Acaciæ fron des non sunt Aculeatæ.

Tertiò de Flore videtur dubitandum, nàm scripsère Dioscorides, & Oribasius. ἄνθος ἔχουσα λευκόν. Athenæus vero *flos colore, est obscuro* scripsit. Theophrastus nihil de florum colore, nihil Plinius, cùm autem nostri flores lutei sint, non albi, vt voluere auctores dicti, quamuis tractu temporis languescentes postea albescant, canescantq; ideò colore differentes possent reijci. sed pauca est differentia cùm amborum colorum flores inueniantur, & forte fœmina, albaue spina luteum producit florem, mas verò, & nigra Theophrasti spina florem album fert, minimè verò semen. Vtriusq; coloris poterit esse testis Alpinus *Flores* (inquiens) *paruos, pallidos, subflauos, atque etiam albos, rotundos, paruos lanæ floccos imitantes, platani fructibus forma planè similes, his tamen longe minores, & nihil aliud flos huiuscè arboris videtur, quam mollis lanugo paruum, rotundumq; globulum efformans, non ingrati est odoris. Quæ Cayri aluntur, flores habent flauos, vel pallidos, quæ sunt in montibus Arabiæ albos.* Aptus porrò locus hic videtur in quo explicentur Virg. verba lib. 2. Georg. de Acantho Baccifera.

Dubitatio dè flore Acacię.

> *Quid tibi odorato referam sudantia ligno*
> *Balsamaq; & baccas semper frondentis Acanthi?*

Acanthus baccifera Virgilij.

Multos anxit Acanthus hæc Virgiliana. Seruius Grammaticus Maronis commentator, docuit Acanthum arborem esse in Ægypto semper frondētem, dictam, quasi spinis plenam, & abundare etiam in Cyrenaica Insula. Christophorus autem Landus alter Virgilij commentator,

Cōmentatorum Virgilij opinio.

idem affirmat Ecloga. 3. Sed qua id coniectura assequuti ſint, non declarant, & videtur hic poſtremus pro Acantho baccifera proponere Plinij Piracantham, quæ baccifera eſt: ſed facilè nos refellemus, quia perpetua fronde nec vireat, nec Ægypti propria planta hæc ſit.

B. Marantha de Acantha Virgilij.

B. Marantha lib. 2. ſui Meth. cog. ſimpl. c. 7. quærens eandem arborem explicare, ſcriptum reliquit. *In non leuem ſuſpicionem duxit nos Plinius, vt crederemus Acanthum hanc eſſe Ebeni ſpeciem, de qua ille lib. 12. cap. 5. Nam cum cap. 4. Loquutus eſſet de Ebeni altera ſpecie, quæ fruticoſa eſt Cytiſi modo, ſtatim cap. 5. ſubdit. ibi & ſpina ſimilis, ſed deprehenſa, vel lucernis, igni protinus tranſiliente, ſpina Acanthi nomen videtur exprimere. Hocque ſpinæ genus idem eſſe videtur, quod Dioſcorides cap. de Ebeno. Seſamina, aut ſpina lignea, quæ ob ſimilitudinem pro Ebeno venibant, quod diſcernebatur ex eo, quod fungoſa erant, & in purpureas haſtulas reſoluebantur, vnde fortè propterea lucernis apta erant, vt ignis rapacia.* Cum non conſtet, an Pſendoebenum perpetuo vireat, & an Baccas producat, inanis eſt, & leuiſsima iſta Maranthæ ſuſpicio.

Guillandinus de Acantho baccifera.

Guillandinus autem acerbior Patauinus Olitor in Epiſtola ad Langium iactans ſe explicaturum Virgilij Acanthum bacciferam Athenæi verbis antè à nobis allatis, maximis implicitus erroribus, omnia confundit. cenſuit hic quidem benè Virgilium loquutum de Acantho Ægyptia Athenæi, quæ ſemper eſt frondens. ſed eſſe diuerſam ab Acantho Aegyptia Dioſcoridis, Plinij, & Theophraſti ineptè imaginatus eſt: Deinde ratus Virgilium veras baccas intellexiſſe, quæ à ſiliquis multum differunt, deceptus eſt ſecundo ipſe Guillandinus, non Hellanicus ab Athenæo citatus, rationes huius Boruſsi nullam vim habent: falſum enim eſt Acaciæ Arborem ſiliquas ferentem ſemper frondere à nullo vnquam hominum adnotatum. Nam Athenæus *ſemper florere* apertiſsime ſcripſit; vnde ſi ſemper floret, rationi etiam conſonum eſt ſemper frondere, ita vt cùm floribus coniuncta ſemper ſint folia, vnde forſan Virgilius paucam diuerſitatem poſuit inter Verba *ſemper frondentis Acanthi* ac illa *ſemper florentis Acanthi*.

Acanthus ſemper frondens.

Seruius etiam retulit in Ægypto eſſe Acanthum Arborem ſemper frondentem, & Bellonius Acaciam inter Plantas perpetua fronde virentes repoſuit, & ex Alpino etiam colligi poteſt cùm aſſerit florere Nouembri Menſe, & iterum Martio, quamuis apud nos ob ingentia frigora, aliter ſe res habeat: quum verò ſcribit idem Guillandinus. *Flos ſiliquati Acanthi candidus eſſe, coronariuſq; traditur, contra bacciferi fuſcus, obſcuruſq; nec coronis magnopere expetitus.* dupliciter errat. Dicemus nos optimè Hellanicum duo Acanthi feciſſe genera, albam, & nigram, quarum vtraque ſiliquas gignit, non baccas propriè dictas, fructuſuè rotundos, quamuis rotundum fructũ ſcripſerit Atheneus, accepit enim florem pro fructu, qui Platani fructui perſimilis eſt, minor tamen: vn-

de

de si Dioscorides, Galenus, & alij, ob rotunditatem Platani fructus lanuginosos Pilulas vocauere, & Pausanias lib. 7. Hist. Veteris Greciæ. Baccas dixit: cur non licebit Athenæo, & Poetæ Bacciferam dicere Acanthum, & fructum rotundum? at florem intellexisse Athenæum videtur manifestum; quia hoc ipso flore, seu fructu rotundo ipse vtebatur in Coronis, & hunc ipsum rotundum florem verè florere dixit, diùque perdurare: ideò fabulas texerunt de perpetuis Coronis Poetæ. Flos autem fuscus is forsan est, qui nobis luteus floret; & falsò asserit Guilandinus Acanthum flore rotundo, & obscuro, coronis non expeti; nàm contrarium expresè docuit Athenæus. Sed ad Virgilium. Mea sententia est Baccæ nominè impropriè ob similitudiné quandã vsum Virgiliũ, cùm intelligeret flores rotundos, vt baccæ sunt; sicut etiam in Culice dixit.

Nec Indi conchea bacca maris pratio est.

Intelligens Margaritas, seù Vniones rotundos instar baccarũ, quòd fortè desumpserat ex Theophrasto Peripatet. libel. de lapidibus id clarissimè exprimẽte hisce verbis. *Vnio vocatur pellucidæ naturæ bacca.* Palladius autẽ magis abusus hoc nomine videtur, cùm dixit *Capræ baccas* rotundum ipsius excrementũ. Licebit itaque Acaciæ, quæ Spina Ægyptia est, florem rotundũ, quandoq; appellare fructum, quandoq; baccam, necnon etiam quandoq; Pillulam; nàm sua rotũditate, & magnitudine, Cerasi fructũ, & baccas æmulatur, atq; paruam Platani pillulam. Posset etiã imaginari aliquis, Virgilium per Acanthum bacciferam, seu spinam bacciferacem non Ægyptiam spinã voluisse; sed aliam quandã, & fortasse illam, cuius meminit Plin. lib. 15. c. 24. qui locus haud videtur Guillandino fuisse notus, vbi ait. *Baccæ Aqulfolio, & spinæ sine succo*, sed quam spinã cùm baccis velit Plinius, mihi nõ constat, an spinam albam leucacantham dictã, an Piracantham, an Pseudoebenum, an spinam Aegyptiã Dioscoridis, vel Guillandini, vel aliam? nostra opinio iam supra satis explanata est.

Quid Bacca Acanthi.

Acanthi bacciferæ alia expositio.

Quæremus quarto pauca quædam de semine, si quidem Dioscorides ait τὸ δὲ καρπὸν ὥσπερ θέρμον ἐν λοβοῖς κείμενον *fructum vti lupinus in siliquis fert.* Sic Theophrastus. *Fructus in siliqua, modo leguminum, quo incolæ coria perficiunt vicè gallæ.* Plinius verò. *semen in siliquis, quo coria perficiuntur gallæ vicè.* nèc placent Hermolai verba vertentis Dioscoridis textum *semen lupini in siliquis*, nec Ruellij, qui interpretatur *semen lupino simile in folliculis.* quibuscum videtur sensisse Guillandinus, & quidam alij: immo Oribasius legit. *semine ceù Lupinorum candido in siliquis.* vbi addidit etiam candorem seminum, credo præter rationem, nèc multum differt Serapio Arabs, qui transferens dicta Anazarbei, ait. *Fructus eius est sicut Lupinus albus, & est in vaginis.* hic albedinem Lupinis sociat. Verùm hi quidem omnes mentem Dioscoridis, & Theophrasti non sunt assecuti.

De semine Acaciæ.

Error quorundam.

Nam ſemen non dicitur in textu græco lupino ſimile, vt hi transferunt, ſed ſiliqua, quoniam nomine καρπὸν accipit Dioſcorides totum fructum ex ſiliqua, & ſemine adhuc integrum, non ſemen ſolum, vt ij vertunt, nobis Alpinus etiam aſſentitur *Ex floribus* (inquit) *ſiliquæ lupinorum æmulæ proferuntur, ipſis veruntamen minores, in primis virides, & mox nigræ apparent, quorum ſemina dulcium ſiliquarum ſeminibus ſunt ſimilia, & in ſiliquarum folliculis ſunt concluſa*. Non igitur ſemen, ſed ſiliquam lupino comparauit Dioſcorides, nomine fructus. Plinius autem lib. 24. cap. 12. de ſemine loquutus eſt, dicens. *ſemen omnium lenticulæ ſimile minore eſt tantum, & grano, & folliculo.* ex quo colligimus etiam Ægyptiam ſpinam habere granum lenticulę ſimile, quamuis Dioſcorides de Capadocica tantum id retulerit; nec cenſeo hæc Plinium confuſiſſe, vt illi obiecit Guillandinus; ſed vera adnotaſſe, nec ſemen, folliculumuè, minora eſſe lenticula debemus intelligere; quamuis videantur id dixiſſe Dioſcorides, & Plinius: ſed contrarium potius, vt de viſu teſtari poſſumus, minor enim eſt Lenticulæ fructus, tam grano, quam folliculo tùm Acacia Ægyptia, cuius ſeminis mox dabimus figuram, tùm Indica noſtra; vnde dicemus apud Antiquos idem intelligi tam de Ægyptia, quam de Capadocica; ideò vel in textu erratum eſt, vel intelligendum ipſam Lenticulam eſſe minorem, tùm grano, tùm folliculo, quam ſit Acacia, vt dixi, vel dicendum minoritatem non ad Lenticulam referri, ſed ad alteram Acaciam: ita vt Dioſcorides aſſimilauerit Acaciæ ponticæ ſemen figura tantùm lenticulæ, minoritate verò Aegyptiæ ſpinæ folliculo, & grano. ſic Plinius voluit Acaciam Ponticam minore eſſe tantùm, & grano, & folliculo Acacia Aegyptia. Noſtræ autem Acaciæ (quæ Indica eſt) ſiliqua, quam paulo ante pictam oſtendimus, externa facie lupini lobum perbelle imitatur, non autem interno ſeminum poſitu: ſemina verò ipſa lenticulis ſunt maiora, & lupinis minora, ſed aptius aſſimilantur Carobiæ ſeminibus.

Comparatio cum lenticula.

ACACIAE AEGYPTIAE LOBVS.

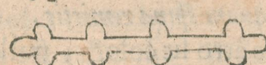

A Siliqua aperta, & ſemen Acaciæ Aegyptiæ, apud P. Bellonium depicta.

B Siliqua integra Acaciæ Aegyptiæ, nobis tranſmiſſa, & ſemen. ſimilia picturæ, P. Alpini.

Visum est hoc loco lectoribus exhibere etiam Acaciæ Aegyptiæ seminis, & folliculi iconem, vt innotescat quantum conueniant, & differant à nostris Indicis. Bellonius exhibuit figuram apertæ siliquæ, cum semine rotũdo caudato. Alpinus autem integras siliquas suis arboribus appinxit. à quibus non differt à nobis picta imago, desumpta ex lobis aliquot à Ferdinando Imperato Neapolitano pharmacopeo, & rerum naturalium inuestigatore diligentissimo, transmissis ad nos, & Henricum Coruinum eruditissimum Botanicum, nomine Acaciæ Aegyptiæ, quæ perbellè quadrant dictis Antiquorum. Nam semen est Lenticulæ magnæ facie, & colore, in loculis connexis, folliculisq; iugatis, qui modo triloci, modo quadriloci sunt, seù ternum, quaternumve seminum capaces, vt de tali spina retulit Dioscorides. His accedere videtur etiam rudis illa apud Bellunensem delineatio in interpretatione Vocum Auicennæ. *Acacia* (inquit) *fit ex fructu Arboris Setan, qui Alcharad appellatur, & est fructus stipticus in vaginis contentus in modum fabarum, & faseolorum secundum hanc figuram.*

Semina Acaciæ Aegyptiæ à quo nobis missæ.

Bellunensis figura fructus Acaciæ.

Nostra autem Acacia, cum plura, & conglobata semina afferat (taceo foliorum figuram, quæ aliquantum etiam variat, à picturis Bellonij, & Alpini) non parum differet. Possemus tamen dicere, vel semina esse Acaciæ Maris, & Nigræ, quæ pauciorem fructum fert, vel eius speciei esse, quę in Capadocia, Pontoq. prouenit: & forsan nostra est alia species, quã indicauit tantum, non descripsit Bellonius lib. 2. c. 80. Circa Vrbem Rama scribens: *Acaciæ alterum Genus copiosè ibi prouenit, atque alius fructex spinosus, quem à Veteribus non descriptum arbitramur, suspicamur tamen Mirrhæ arborem esse, contorto est caudice, denso, horrentibusq; spinis obsito, folia habens Acaciæ similia, sed paulo maiora.*

Coniectura.

Quinto de Gummi est disputandum. Dioscoridis verba sunt. *Manat, & gummi ex ea Spina.* deinde subdit. *prefertur eius spinæ gummi, quod in Vermiculorum speciem contrahatur, & vitri modo perluceat, ligni expers, proximum est candidum, sordidum verò, & resinosum inutile.* Theophrastus verò sic nos admonet *fit & gummi ex ea, manat tum arbore percussa, tum sponte sine vlla fissura.* Nec Plinij testimonium est prætermittendum, quod huiusmodi est. *Gummi optimum esse ex Aegyptia spina conuenit, vermiculatum, colore glauco, purum, sine cortice, dentibus adhærens, deterius ex Amigdalis Amaris, & Cerasο, pessimum ex Prunis.* Multi dubitarunt, & adhuc dubitant, an Gummi Arabicum nostrarum Officinarum sit huius spinæ gummi. Negant aliqui, in primis Bellunensis in Explic. Vocum Aui-

De Gummi Acaciæ.

De Gummi Arabico.

cennæ. *Licet* (inquit) *ex Arbore ab Aegyptijs appellato Setan colligatur gummi, tamen gummi Arabicum est illud, quod colligitur ex Arbore dicta Amgailam, & Acacia sit ex fructu Arboris Setan.* & Scaliger de subtilitate. Exer. 163. *Gummi hoc* (inquit) *quod Arabicum vocant neutiquam in Arabia nascitur. Quia hoc ipsum quo vtimur e Pruno, Ceraso, Amigdalo detrahitur: non enim est ab Arabia petendum, quam ob rem sine vlla cognominis adiectione, Gummi vocatum semper apud Veteres legimus; Galenus enim vix aliter, aut Alexander, aut Dioscorides. Quin ex Aegyptia spina cùm optimum probent. istius cognomenti ratio nulla erit.* Brasauolus in simpl. Exam. concedit quidem per gummi Arabicū apud Auctores Arabes intelligendum ex Arbore Acaciæ: sed vulgare officinarum censuit esse colore varium, quia aliarum arborum gummi mista sunt Amigdalarum amararum, cerasorum, prunorum, vitium, olearum, vlmi. eiusdem esse sententiæ Matthiolum reperio tùm in commentarijs in Diosc. tùm lib. 5. Epist. ad Balthasarem Pepulum, ductum potissimum Andromachi verbis, quum scripsit.

Scaliger de Gummi Arabico.

Matthiol. opinio.

Δάκρυον ἐν μίσγοιο βαλὼν κυανωπὸν ἀκάνθη.

Misce atram lacrimam, quam spina remittit.

Ideoq; quum lacrima hæc atro sit colore, nullo pacto censendum vult, eam id esse gummi, quod passim habetur in Myropolijs, Arabicum vocatum. Namq; hoc Aegyptiæ spinæ non esse censet; sed diuersarum aliarum stirpium lacrima. præterea addit. *non contractis vermiculis simile, sed in grumis versicoloribus.* ad hæc. si hoc, quo vtimur, sincerum, legitimumq; Acaciæ esset Gummi; proculdubio ipsa quoque Acacia ad nos conueheretur. addit postea alias ratiunculas ab alijs etiam eiusdem sententiæ allatas. non dissentiunt Monachi commentatores Mesues. & Maranta lib. 1. de Teriaca cap. 25. imaginatus gummi, quod modo Arabicum vocatur, esse miscelam plurium gummarum diuersarum Arborū: inductus etiam tum varietate colorum huius gummi, tum etiam quia Galenus absolutè Gummi appellat, lacrimam illam omnem, quæ ab Arboribus manat non resiniferis, & hoc clarum adeò esse dicit, vt probatione non egeat, addit paucos esse Botanicos, qui Gummi Arabicum esse Acaciæ gummi censeant.

Maranthæ rationes.

Contra tamen Arabicum Gummi esse. Acaciæ Arboris Gummi pleriq; affirmant. Serapio Arabs Gummi Arabicum apertissimè scribit esse Acaciæ Dioscoridis Gummi, cum quo consentit etiam Auicennas, & Brasauolus concedit apud Arabes (vt paulo ante dixi) nomine Gummi Arabici intelligi Acaciæ Gummi. idem opinantur Syluius, Amatus, & alij. sed in hac re maximè credendum oculatis testibus, itaq; P. Alpinus Aegypti olim incola hæc scriptis reliquit. *Certo scio me sæpissimè hiscè manibus Cayri in Viridarijs multis Acaciæ Arboribus consertis ex ipsorum*

Verior Alpini sententia.

truncis

truncis multam collegisse: ac præsertim in viridario propè ædem Veneti Consulis posito, in quo sunt multæ Arbores Acaciæ, ex quibus gumma manat, pacè Dioscoridis dixerim, non tota, sed paucissima, quæ vermiculari forma spectetur, neque tota alba, & clara. Vno etenim colore, ac vna figura neutique omnes Acaciæ Arboris gummæ spectantur, talemq. formam, vel figuram accipit gumma, qualem motus succi è cortice manantis fit; nam interim vbi admodum est crassus, non multum deorsum mouetur; sed statim ferè excretus coalescit, granosaq. gumma tunc fit, tenuiore verò succo exeunte, multumq. fluxili, aliquando oblongam gummam reddit. Atque vno verbo dico me vidisse gummas Acaciarum, figura, atque colore plerasque Cerasorum, Prunorumvè gummis haud dissimiles. Præterea scies quoque, totam gummarum quantitatem, quæ ad nos ex Aegypto conuehitur esse Acaciæ arborum: quando nulla ibi Arbor sit (hac excepta) quæ gummas educat, Aegyptus siquidem, ac Arabia prunis, Cerasis, Pomis, atque alijs gummosis arboribus omnino caret. ex quo, non ex alia, quam ex Acacia gummas Arabes, ac Aegyptij colligunt. Huic omnino etiam assentitur P. Bellonius, qui & ipse de visu testis est. & his nos quoque credimus, nobis cum alij plurimi.

Itaque obiectis facilis est responsio. Bellunensem quidem errasse manifestè dicendum; quum non constet, qualis sit illa Arbor ab Acacia diuersa, quæ Gummi Arabicum ferat. At Scaligero dicimus simplici prolatione Gummæ apud Græcos intelligi Acaciæ gummam per Antonomasiam (vt dicunt) hæc enim optima, hæc alijs prælata, hæc in frequentiori erat vsu, denique quia hæc in maiori copia reperiebatur, colligebatur, & afferebatur; sic etiam apud nos quoque modò nomine simplici gummæ semper Arabica gumma intelligitur. Nec nomen hoc falsum, vel nouum est, etenim non in Aegypto tantum, sed etiam in Arabia colligitur, & ibi etiam in maiori copia, vnde ad nos affertur, iure igitur Arabicum Gummi vocatur, & ea de causa Serapio, & alij Arabes ita ipsum vocauere, quos cùm omnino sequerentur nostri maiores, in officinis receptum communiter est hoc nomen. immo nec apud Græcos nouum est: legitur enim in 2. Democratis Antidoto, quam affert Galenus 2. de Antid. cap. 3. qui locus dignus est aliqua consideratione.

Respondetur obiectionibus.

Succi Cyrenaici boni dracmam cape
Acori, Phu, Castorijquè, & Asari,
Seminis Cardamomi, Gummi Arabici
Liquoris Acaciæ.

Quin etiam hoc idem Gummi denominatum reperio alijs nominibus, vt 4. de comp. med. 2. loc. cap. 6. in Medicamento oculario Asclepiadis, & lib. 7. cap. 2. in eiusdem Arteriaca, & cap. 4. eiusdem Asclepiadis ad Hæmoptoicos: quibus in locis legitur *Gummi Thebaicum*, & hoc Gum-

Alia nomina.

Nomina varia Gũmi Acaciæ.

mi voluisse colligitur ex eo, quod Theophrast. testis est huius spinæ ingentem syluam circa agrum Thebanum esse in Aegypto. & liber de Dinamidijs inter Galeni spurios.cap. de vitijs stomachi ad venam ruptam interius. habet. *Gummi Saraceni*. eò quod in Mauritania Affricæ parte colligeretur, cuius incolas infideles, Saracenos nostri vocauerunt: deinde ad dissenteriam laudauit. *Gummi de Babilonia* quia circa Babyloniam Aegypti, idest Cairo concrescit: (vt referunt Brasauolus, & Franciscus Alexandri in Apolline) cum altera Babylonia non in Aegypto sit posita, sed in Mesopotamia; At in altera Babylonia cur colligi nequeat, non video, cum, & in Arabia, Syria, Palestina, Iudæa Acaciæ arbores proueniant, nec non etiam in India, cuius generis est nostra arbor. Serapion autem vocauit arborem ipsam *Spinam Babylonicam*. Præterea Marcellus Empiricus vetustissimus scriptor c. 14. vocat. *Gummi Alexandrinum* ab Alexandria Aegypti vrbe vbi emitur, & ibidem, atque etiam cap.20. scribit *Gummi Acanthinum* .s. ex Acantho arbore, quæ omnia nomina vnum, & idem significant Gummi.

Respondetur Matthi.

Matthiolo respondemus. in Antidoto, ex text. lib. 2. de Antido. paulo antè citati, recipitur Gummi, & liquor, & in Theriaca etiam ponitur tàm gummi, quàm succus Acanthinus, seu Acaciæ: & Andromachus cum voluit Gummi dixit. *tenax gummi*. Democrates verò simplicem *Gummi* nomen posuit; quum succum voluit Andromachus scripsit.

Misce atram lacrimam Nili, quam spina remittit.

ille verò, qui apud Galenum etiam Theriacam descripsit Hexametro carmine, sic ait.

Atque Paretonium fundit quem Spina liquorem.

Lacryma pro Succo.

Qui Poetæ videntur quidem velle lacrymam per se manantem, si simplia verba essent accipienda: sed Poetis, carminumq. commoditati aliquid est condonandum. vndè illis conceditur nomine vti lacrimę, pro succo, & fundere, pro exprimere. Hinc Matthiolus deceptus, auctorem imaginatus voluisse gummam atram, seu Cyaneam, vt vox Græca sonat. deceptus est magis Oddus recipiendum in Theriaca hoc loco gummi non Acaciæ succum opinatus. Nam dubia substulere tùm Andromachus iunior, & Galenus soluta oratione scribentes *Acaciam*. tùm Democrates sic canens.

Acaciæ succus tùm humens tùm bonus.

Color Gũmi Arabici.

tùm denique quia vtrumque recipitur tàm gummi, quàm succus Acaciæ, vt supra patuit. sed non mirùm doctos viros cecidisse, opinatos gummi esse intelligendum hoc loco, quia lacrymam dixit, quam fundit spina, & κυανωπὸν colore. succus verò neque est lacryma, neque per se funditur, sed exprimitur, neque Cyaneum colorem habet. At gummi

mi ipsum Plinius esse *Colore Glauco*, testatur, qui non multum à cyaneo distat, si Platoni credimus, qui docuit γλαυκὸν ἐκ κυανοῦ, καὶ λευκοῦ. præterea Medicis γλαύκωμα dicitur vitium oculorum, quum cœruleo colore exalbido sunt, itaque si huius coloris debet esse Gummi Acaciæ, idest Glauci, & Cyanei diluti, non sine ratione taliter sensére Auctores dicti: debet etiam Gummi esse vitrea luciditate, & transparentia præditum, vt sit optimum. *Proximum est Candidum*, inquit Dioscorides, scilicet secundum locum habet post subcœruleum, & hoc intellexit Crito apud Galenum 5. de comp. m. 2. loc. cap. 7. ad pruritum faciei: necnon Aetius serm. 13. cap 124. sæpe per *Gummi album*. sed de med. par. fac. ad sol. 27. *Gummi* (inquit) *partem nigram passo elixam exhibe sub lingua continendam, ac deuorandam: ad sputum enim sanguinis, & tussim gummi nigra pars vehementer facit*. Atque hoc loco quid intelligat per partem nigram non capio, nisi fortè voluerit corticem nigrum arboris Gummi adhærentem: cortex enim niger in Ægypto est, & astringentis cum tota arbore qualitatis, ideo ad sputum sanguinis aptus. An verò intellexit Gummi vstulatum, ita vt voluerit *Gummi partem nigram elixam*. seu *assam*. per se quidem nō alteri rei mistam. *passo exhiberi sub lingua continendam?* Vstione enim nigrescit, nec absurdum esset accipere succum nigrum, qui vti astringens sputui sanguinis erit aptus, & ad idem à Dioscoride commendatur, sed expressa vox *Gummi* vim in contrarium facit.

Gummi nigrum.

Atque in Theriaca Andromachi Cyaneum Colorem succo expresso conuenire magis voluit Stelliola, cui minimè assentiri possum, vt, qui legerim apud Dioscoridem, eligatur τὸ ἠρέμα ἔγκιρρον, *modicè rufus*. & Plinius Galaticam Acaciam nigerrimam, vel valde rufam improbat, laudat *Purpuream, & Leucopheam*, qui color potest dici subcœruleus, aut cinereus, seu albo fuscus, qui Glaucus etiam est. dixit etiam Dioscorides succum hunc expressum *Nigrum* (μέλαν ait ipse) *ex maturo semine. subrufum* (ὑπόκιρρον) *ex viridi*. Non quidem, quod omnino sit ater, & niger, sed quodammodo cœruleus, cyaneus, cùm obscuritate, & leucopheus, seu non omnino obscurus: qui autem penitus niger est, vel exoletus, vel Capadocicus iudicatur: certum autem esse debet pro Theriaca Andromachum voluisse Acaciæ succum ex maturis siliquis expressum, qui subniger, & cyaneus est. Heras verò in Diacodio, prout refert Galenus 9. de comp. med. loc. cap. 2. *Acaciam rufam* elegit. & Galenus 3. de med. fac. parab. 84. necnon Mesues in Diacodio *Acaciam rubram* posuere, qui omnes certùm apud me est, succum ex immaturis siliquis voluisse, vti magis astrictoriū. itaq; Stelliolę dicimus, cum probetur magis Acacia rufa, quam nigra, & cyanea, potiorem esse eligendā, & Poetæ verba interpretanda de electione optimorū simplicium, non deteriorū.

Quis sit color succi Acaciæ.

Gummi vermiculatum.

Sed dices Gummi Acaciæ à Plinio *Vermiculatum*, à Dioscoride τὸ σκωληκοειδὲς dicitur. & Marcellus Empiricus *Gummi Acanthinum* (inquit) *quod ex Vermiculis, quæ illic sunt verum docetur*. at vulgare Gummi minimè Vermiculorum speciem, figuramq́. exhibet: sciendum igitur non omne Acaciæ Gummi vermiculorum forma manare, nec omne tale gummi Dioscoridem, Pliniumq́. dixisse vermiculatum; sed huiusmodi esse præstantius: est enim aliud *candidum*, aliud *sordidum*, *& resinosum* (fortè resinæ mistione) aliud *Croceum*, quale, vt plurimum ad nos deuehitur. atque in Ægypto, vt testis est Alpinus, paucissima Gumma manat vermiculari forma. Cum autem Aetius in Theriacæ descriptione adnotauit *Gummi vermiculatum*. censuit Marantha voluisse Gummi Tragacanthæ, quod vermis figura cernitur: sed minimè dubium est, ipsum voluisse Acaciæ gummi optimum, non Tragacantham. ideò tempus non teram in confutanda erronea hac Maranthæ opinione. & ad alias Matthioli, & sequacium rationes de Gummi Arabico, an sit Acaciæ. iam responsum fuit in Apolline pharmacopeo à Francisco Alexandri Vercellensi, & pluribus, & nimis etiam acriter, ob id his de relictis ad alia transeam à scriptoribus minus animaduersa.

Quid lacryma sit apud Theophrast.

Dilucidandus nunc est Theophrasti locus. 9. de Hist. Plant. cap. 1. *Humor* (inquit) *quibusdam etiam in lacrimæ modum gignitur, vt Abieti, Pino, Terebintho, Larici, Piceæ, Amigdalæ, Ceraso, Pruno, Iunipero, Vlmo, Spinæ Aegyptiæ. nam ea quoq; fert gummam, verum non ex cortice, sed ex vase.* Hic Theophrastus lacrimæ nomine tam Gummas, quam Resinas vult. sed illud *ferre gummam ex Vase* difficultatem facit: nam Spinam Aegyptiam, nullus testatus est, lacrymam in vesica ferre, non autem ex cortice, vt hic Theophrastus asserere videtur, immo contrarium alibi de eadem loquens posuit his verbis: *Manat tùm Arbore percussa, tùm spontè sine vlla fissura*. Ego (vt breuiter me expediam) sum in sententia illud, ferre gummam ex vase, non Spinæ Aegyptiæ; sed antecedenti Vlmo esse referendum, quam certum est in vesiculis, non ex cortice gummam ferre, seu potius resinosum quendam liquorem, & manifestum hoc etiam est, quia dixit Theophrastus. *Nam ea quoque*, referens ad antecedentem; nec scripsit *Nam hæc quoque*, scilicet vltimo numerata, vel dici posset pro vase lignum voluisse, contra distinguens à cortice.

Gumma ex vase quid.

De succo Acaciæ.

Tandem de Acaciæ succo disputandum est, qui valde desideratur à Medicis, & Pharmacopeis pro conficienda præstantissima illa Antidoto dicta Theriaca. Artificium habemus ex Plinio lib. 24. cap. 12. *Colligitur* (inquit) *Autumno, ante collectum, nimio validus: spissatur succus ex folliculis aqua cœlesti perfusis, mox in pila tusis exprimitur organis, tunc densatur in Sole, mortarijs in pastillos. fit & ex folijs minus efficax*. Dioscorides etiam

Collectio.

scripsit.

scripsit. *Niger ex maturo semine, subrufus ex viridi, aliqui exprimunt ex folijs, & semine succum.* Ego ab his Auctoribus edoctus Acaciæ succum ex nostrarum plantarum viridibus siliquis mense Augusto extrahere aggressus sum: itaq; incisos minutim folliculos, & in Mortario benè contusos in multa aqua infusi, & per triduum infusa manere placuit, succum deinde expressum, qui lacteus videbatur, ad Solem exiccari effeci: siccus autem primo rufus apparuit, deinde massa nigra: sed si Vitrum tenuiter ipso illinitum, ad lumen aspicitur, rufus apparet. sunt autem 4. iam elapsi anni ab istius confectione, & Visci qualitates habet non succi concreti, manuducitur, efformatur in piramidalem, vel aliam figuram, post paucas horas subsidet, & demittitur, sed Borea flante durior est, Austro mollior. Sapore est potius acri, quam adstringenti, cum paucula quadam Aciditate, & temporis progressu etiam in ore sentitur dulcedo quædam: itaq; apparet esse valde Heterogeneus, & veluti miscela quædam plurium saporum dulcis, acris, acidi, & astringentis, nec non etiam amariusculi, vt sæpè attentè degustando percepimus.

Nostræ Acaciæ succus.

De succo etiam scripsit Dioscorides, vt vertit Ruellius interpres. *Lauatur Oculorum medicamentis, trito in aqua, mox effuso, quod concreuerat, donec pura extet aqua, & ita cogitur in pastillos.* Galenus autem 6. de simp. med. fac. *Lotus* (inquit) *& imbecillior, & minus mordax redditur, vtpotè acrimoniam quandam in lauatione deponens.* Sed quæret aliquis, quomodo lauantur succi, si toti aqua soluuntur, liquantur, & immiscentur? Vnde si huiusmodi succos concretos, & siccatos, iterum totos aqua solueris, & liquaueris. ex his si partem aquæ auferes; abstrahes etiam partem succi liquati; si quid subsidit est, vel arenosum, vel alienum. & hac de causa lauatur ex Dioscoride, & Plinio Aloes succus, vnde aiunt. *Lauatur, vt quod sit arenosissimum, tanquam inutile subsidat, & leue, ac pinguissimum assumatur.* an nè contrario modo in Acacia erit accipiendum, quod subsidet? sed quid subsidet? non nisi pars arenosa, terrea, & excrementosa commista, non succus liquatus: tamen Galenus lauat, vt tenuiorem partem, & acriorem separet. *Et sanè* (inquit) *coniectura est non esse similare, verùm quasdam in sese dispersas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur, estoque & hoc tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium, vbi quidem elotum fuerit, illotum verò primi.* Mesues alia ratione, & alio fine lauasse videtur Aloen, ac Dioscorides: siquidem scribit: *In Aloe quidem loto minoratur solutio, & additur, vt sit stomachi confortatiuum. in non loto verò est è contrario.* Ego mente assequi non possum (quæ apud Galenum est coniectura) vim hanc loturæ Acaciæ, & Aloes. Nam aliud est lauare lapidem Armenum, vel lazuli, qui graues sunt, aliud succum in aqua liquabilem: miror equidem ab aliquo nō dictum

Lauatio succi Acaciæ ex Dioscoride.

Difficultas de lotione succorum.

Quarè lauentur succi.

lauan-

lauandum Vinum, Acetum, vel Aquam Aqua. Ego autem ſcio doctos aliquot; cum ſcribunt Aloem lotam velle depuratam, & à ſordibus ſeparatam, vel ſimplicis aquæ miſtione, & colatura per pannum, vel ſubſidentia. Succotrina verò, quia puriſſima, lotione non eget; atque idem imaginor debere dici de Acacia. Si quis verò pertinax in Galeni ſententia perire mallet, experiatur dilutionem Acaciæ ipſe opere, non coniectura vociferetur. Mente autem ſoluat hoc, ſi huiuſmodi lotio (quamuis nec tale nomen verè mereatur) ſuccorum ſolutorum aqua, auferret partem Acrimoniæ, etiam à Scammonio, Opio, Galbano, Melle, Hyuccę ſucco, Euphorbio, & alijs ſuccis concretis pars tenuior, & acrior tolli poſſet. Sed ſi ab his lotura Acrimoniam non demit, cur, & quomodo Acaciæ ſucco liquato? Sed dicant quicquid velint alij, cum Aloes, & Acacia ſimiliter in aqua ſoluantur, non intelligo in vna ſubſidentiam, in altera, quod ſupernatat, ſumendum. Sanè Meſues impropriè fortaſſe, & interpretum Arbitrio, nomen lotionis ſumpſit, pro eo Magiſterio, quod nutritionem dicunt alij, ſeu imbibitionem, aliquo decocto, ſic noſtri Aromatarij nuncupant Aloem lotam ſucco roſarum &c. & Albuchaſis in lib. ſeruitoris promittens modum ablutionis Aloes ad expellendam Acuitatem, docet tantum Aloes imbibitionē decocto Aromatum. An Acacia in aqua concreſcit, non Aloes, quod ridiculum? Sed Hermolaus verba Dioſcoridis citata aliter paulò vertit. *Lauatur verò ad oculorum vtilitates in aqua tritus effuſo tamdiu ſuperiore illo, quaſi ſpumæ tectorio, quamdiu pura ſupernatantis aquæ ſinceritas conſtet.* Sed textus Dioſcoridis hic eſt. Πλύνεται δὲ καὶ εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ, τριβομένον μεθ' ὕδατος ἀποχεομένου τοῦ ἐπιπάγου ἄχρις ἂν καθαρὸν ἐφιστῆται τὸ ὕδωρ, καὶ οὕτως ἀναλαμβάνεται εἰς τροχίσκοις. Sed difficultas eſt in dictione τοῦ ἐπιπάγου, quam Ruellius, *quod concreuerat*, vertit. Hermolaus verò pluribus explicare conatur, dicens. *Superiore illo quaſi ſpumæ tectorio*. Mihi quidem (ni fallor) videntur hæc interpretum verba diuerſa ſignificare: quamuis enim vox ἐπίπαγον apud aliquos *humor concretus* explicetur, quia tamen hanc ſucci concretionem imaginari nequeo, aliud quid Dioſcoridem voluiſſe cenſeo: nam concreta, vt plurimum fundum petunt, vtpotè denſiora, & grauiora. ſi interpretari nobis hanc vocem licebit, vt quæ componatur ex ἐπὶ, & πάγος *ſuperconcrementum*, ſeu *ſuperpoſitum*, *ſupernatans*, atque *ſupereminens* dicemus: nam πάγος, & *concrementum*, & *locum altum* denotare volunt. ita cum Hermolao erit effundenda illa pars, quæ inſtar ſpumæ in conturbato liquore ſuperiora petit. Oribaſius id clarius expreſſiſſe videtur ſcribens. *Lauatur in aqua ſuccus identidem confricatus abiectis ijs, quæ in ſummo concreuerint; donec pura aqua relinquatur, atque ita in paſtillos cogitur*. Sed vt talis lotio, diſſolutio, ac paucæ ſpumæ ſeparatio poſſit vnum caloris gradum

remit-

Quæſitum de lotione ſuccorum.

Apud Meſuē lotio pro imbibitione.

Spuma concreta in lotione Acaciæ

Quis effectus loturæ Acaciæ.

remittere, & rem in primo gradu frigidam, efficere frigefacientem in secundo, considerent quæso attentè doctiores, ego non percipio.

Esset quærendum de substitutione succi Acaciæ; nam & Prunellorum succum, lentisci, necnon Hypocistidis, & ex sumach substituunt quidam, de Vstione etiam ipsius ad Dioscoridis mentem posset sermo haberi, sed hæc ommittemus, vt, qui de Indica, & nostra Acacia agimus, de Ægyptia verò non nisi secundario, & alterius ratione, itaque ex alijs hæc peti poterunt, nos autem postquam pauca quædam de vsu Antiquorum Acaciæ, quæ ad nostram referri possent breuiter egerimus tertia subsequente huius capitis sectione, ipsi Capiti finem imponemus.

Quæstiones omissæ.

De Vsu Acaciæ Aegyptiæ.

SECTIO TERTIA.

SI agere vellem de multiplici vsu, & facultatibus omnium Acaciæ partium ligni, frondium, florum, seminum, succi, gummi, & cæterarum huius Plantæ partium, tùm in vsu Medico, tum Mechanico, nimis longus essem, & id excederet nostri instituti limites, qui Plantas potissimum describendas, & publicæ luci exhibendas, assumpsimus. At nè manca penitus hæc Acaciæ tractatio videretur, breuiter ex Antiquis aliqua, ordine perspicuo, annotanda iudicaui.

Ligni vsus ex Theophrasto patet cum ait. *Tectis idonea ceditur*. deinde subdit. *alba imbecillis, facileq; putrescens, nigra robustior, atque incorrupta, ob id in Nauium fabrica ad costas, ventrisq; compagines ea vtuntur*, quod confirmauit etiam Plinius lib. 13. cap. 9. sed non est reticendum de vsu istius Arboris, quod refert P. Bellonius lib. 2. Obser. cap. 66. cum narrat ea, quæ in Monte Synai viderat, vbi multas Acaciæ stirpes inuenerat. *Iam discessuros* (inquit) *Caloieri baculis donarunt oblongis, teretibus, læuigatis, & satis grauibus, quos ex eadem Arbore reuulsos aiebant, ex qua Mosis virga confecta erat, qua percusso saxo, aquam filijs Israel elicuit*. & ex Acaciæ arbore sibi visum esse scripsit.

Vsus ligni Acaciæ Aegyptiæ.

Moysis Virga erat ex Acacia.

At de *folijs ligno, & ramulis* videntur loquuti Dioscorides, Oribasius, & Aetius quum scribunt. *Spinæ decoctum solutos artus fotu committit*. Alpinus hæc retulit de vsu apud Aegyptios. *Ad eos, qui ex quacumque causa articulos debiles habent, fomentum, ex ijsdem omnibus paratum pro præsentaneo auxilio habent, neque immerito, cum Acacia præualidissima adstringendi vi prædita sit. Omnes eius fomento vtuntur ad defendendos articulos ab humorum*

Vires foliorũ, & ramorum Acaciæ Aegyptiæ.

Ad articulos roborandos.

decursu, atque non minus in ijsdem tumefactis, atque inflammatis, præsertim in principio, dum humores adhuc in cursu existunt. Hincq. vsus ad podagricos dolores frequentissimus est, maximamq. vim habet Acacia, vt à podagricis incursibus homines præseruet. Non desunt, qui ad ea mala non modo foris fomenti, vel balnei modò Acacia vtuntur, verùm etiam succi modicum per os sumere ante fluxionis tempus per aliquot dies consuescunt, vt ipsæ internæ viæ angustiores factæ minus cursui humorum pareant. deinde ait. *multos noui recenter à podagra tentatos, vsu assiduo Acaciæ planè conualuisse. qui singulis diebus per horam adminus pedes in decoctum Acaciæ calidum detinebant, eoq. fomentabantur, pedesq. abstersos linimento ex succo Acaciæ, opobalsamo, acetoq. parato, etiam inungebant.* paulò post subdit: *decocto etiam vtuntur, ad exiccandas pustulas omnes, præsertimq. Gallicas, sed decoctum parant etiam cum modico ligni Guaiaci. in pueris etiam ad acores in capite orientes, & decocto, & puluere vtuntur.* esculentus etiam foliorum vsus animalibus est vt narrat Bellonius. *Incolæ* (inquiens) *eius ramos longis perticis flagellant, vt folia decutiant à pecore deuoranda.*

Ad podagram.

Ad pustulas Gallicas.

Ad Acores.

Folia pro pastu animalium.

At de *floribus* nihil Dioscorides, nihil Galenus, vnde inferri potest in Medicina vsum non sortiri. at Theophrastus *Flos & pulcher aspectu, vt coronas ex eo facerent, & medicamentis perutilis, qua de causa colligi à medicis solet.* & Plinius. *flos & coronis iucundus, & medicamentis vtilis.* sed in Coronis eius vsum ex Atheneo iam constitit, appellante. *Coronas semper florentes.* sed ex ramis contortis coronas efformat, qui coronis certè inutiles non demptis aculeis. & Hermolaus in Corollario cap. 141. & 165. Tindiæas, & Abylæas in Ægypto appellatas fuisse scripsit. Alpinus autem hæc nobis indicauit. *In ijs mulieribus, quæ vteri immodicas patiuntur vacuationes, clysteribus ex Acaciæ foliorum, florumque decocto paratis, in vterum iniectis vtuntur. Atq etiam succo puluerizato, prædicto cum decocto dissoluto, atque immisso. in alui fluxionibus eodem modo tum clysteres frequentant, tum per os succum fęliciter exhibent. Ad anum, vterumq. foras procidentem succo dissoluto cum foliorum, florumq. decocto, nihil habent prestantius, ac frequentius quo vtantur.* Sed ex floribus suauissima aqua destillatoria arte elici potest ad multos vsus magnifacienda.

Flos pro Coronis.

Ad vteri incommodas vacuationes.

Ad alui fluxiones.

At pauca etiam de *folliculorum seminumq.* Vsu erunt tradenda. ex his exprimitur succus, quamuis etiam ex folijs, sed minus efficax. at per se siliquæ ad coria perficienda gallę vsu, scribit Hermolaus, sed à Theophrasto desumpsit asserente. *fructu incolæ coria perficiunt vicægallæ.* Plinius autem *Ad coria perficienda semine pro galla vtuntur.*

Siliquæ ad coria perficienda, Gallæ vice.

De *Gummi* Dioscorides hæc admonuit. *Cutis meatus obstruit, & medicamentorum, quibus admiscetur, acrimoniam habetat: ambustis ex ouo illitum, pustulas non patitur erumpere.*

Gummi vires.

Tan-

Tandem de succo refert Dioscorides. *Vis ei ad spissandum, refrigerandumq. efficax. Succus oculorum medicamentis vtilis: valet ad ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, perniones, pterygia, & oris vlcera: procidentes oculos reprimit: mensium abundantiam sistit. prociduam vuluam cohibet: citam aluum supprimit, aut potus, aut subter inditus, capillos denigrat.* Galenus autem hæc protulit. *Acaciæ, & planta ipsa acerba est, & fructus, & succus, qui lotus quidem, & imbecillior, & minùs mordax redditur, vtpotè Acrimoniam quandam per lotionem deponens. Porrò si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam, & sicciorem, & contractam efficiet, nullum quidem caloris sensum inuehens, sed nec frigoris admodum valentem. vndè constat Medicamen id esse frigidum, & terrosum, immista quadam etiam essentia aquea. & sanè coniectura est, non esse similare, verùm quasdam in sese dispersas habere partes tenues, & calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur. Estoque & hoc tertij ordinis exiccantium, & secundi refrigerantium, vbi quidem elotum fuerit, illotum verò primi.* Tandem afferemus, quæ Acaciæ Ægyptiæ vltimus scriptor Prosper Alpinus nobis reliquit scribens. *Aegyptij Acaciæ arboris vtuntur succo, ex siliquis immaturis expresso, vel etiam ex floribus, folijs, vel ex fructibus etiam. Succi huius vsus apud eos frequentissimus est ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus, quæ ibi sunt frequentissimæ, tuendos: ad oris, auriumquè omnia vlcera. nec non ad labiorum fissuras, ad dentes collabentes roborandos, atque firmandos. Succo in puluerem redacto, post ablutionem ex decocto eiusdem succi, vel foliorum, vel florum parato, factam, vtuntur supra gingiuas asperso, ac eo dentibus confricatis. Sanguinem spuentibus dracmam singulo mane aliquo liquore dissolutam, potandam offerunt, mirasquè ad quamcumque sanguinis fluxionem firmandam semper vires habuisse apud eos cognitum est. Ego sæpissimè hoc solo auxilio multas mulieres, ab immodico vteri profluuio penè mortuas reuixisse, atque sanatas fuisse certò scio.* Deindè paulò post subdit. *Non desunt, qui ad podagricos dolores, & articulorum affectus non modo foris fomenti, vel balnei modo acacia vtuntur, verùm etiam succi modicum per os sumere ante fluxionis tempus per aliquot dies consueuerunt, vt ipsæ internæ viæ angustiores factæ minus cursui humorum pareant. Aliqui, etiam ex succo Acaciæ, atquè aceto linimentum parant, ad liniendos articulos debilitatos, quo sanè mirificè eos roborant, ac firmant.* posteà scribit. *Ad pudendorum, aliarumque debilium partium vlcera difficilia, succi aqua pluries loti puluerizati vsus est illis familiarissimus, decocto etiam vtuntur, ad exiccandas pustulas omnes, præsertimquè Gallicas.* & hęc de viribus Acaciæ affert libro de plantis Ægypti: addens etiam Cayri Coriarios ad denigrandas pelles multam

Succi vires
Ad oculos.
Ad ignem sacrum.
Ad vlcera serpentia.
Ad Pterygia.
Ad oris vlcera.
Ad mensium abundãtiam.
Aluum supprimit.
Capillos denigrat.

Succus Acaciæ frigidus, & tenuium partium.

Siccum frigid. 2. grad.

Vsus succi ad oculos in inflammatos

Ad dentes.

Hęmoptoicis.

Vteri profluuio.

Podagræ.

Ad vlcera.

copiam illiusce succi absumere, sed 4. lib. de med. Ægypt. c. 14. sic etiam de acaciæ vsu in Ægypto loquitur. *Pleriq. ad diarrheam, ac dißenteriam corpore prius probè purgato clysteres adhibent, ex decocto siliquarum immaturarum, foliorum, atque florum acaciæ, in quo aliqui quoque duos, vel tres ouorum aßatorum vitellos dißoluunt, vel eosdem in oleo rosaceo, vel myrthino dißolutos, cum decocto prædicto miscent.*

Ad Diarrhϧ, & dissenteriam.

Verum quomodocumquè clyster ex acaciæ siliquis recentibus immaturis, vel folijs, vel floribus paretur, semper quascunque sanguinis, vel aliorum humorum non naturales fluxiones citò, ac valenter sistit. In vteri profluuijs firmandis nihil ibi mulieres habent præstantiùs, quo vtantur.

Ad Vteri profluuia.

Ioannes Mancinus nobilis Florentinus Cayri olim mercaturam fœliciter exercens, à febre continua putrida, cum diahrrea biliosa, assidua, contabescere inceperat, ex qua cum clystere ex Acaciæ decocto parato bis tantum vsus esset, sanatus est.

Historia.

Cum quidem alui deiectio longo tempore copiosa, ac crebra perseueraßet, eumque fere ad exitium duxißet, febre minimè (quamquam satis mitis esset) neglecta probe illius corpore purgato, haud leuata alui diarrhæa, multis frustrà tentatis remedijs, consului, vt clystere ex decocto immaturarum acaciæ siliquarum, foliorum, ac florum recentium parato, vteretur, ex quo bis adhibito, sic illius aluus cohibita, atque adstricta fuit, vt nè dum flatus post hac per anum exire potuerint. Qui quidem nocte sequenti intus retenti, in dextròque hypocondrio collecti, septum transuersum validè comprimentes, hominem ferè suffocarunt. Quo symptomate nonnullis admotis cum igne cucurbitulis, statim leuatus est. Aetius sermone primo sic scripsit. *Spina Aegyptia, ex qua acacia præparatur, adstringendi, ac siccandi vim habet, quare & fluxui muliebri prodest, & vlcera sedis insufflata ad cicatricem perducit.*

Ad vlcera sedis.

Et hæc de vsu, & viribus acaciæ adnotasse sit sàtis, ex antiquorum, ac recentiorum scriptis, nulla nostra experientia. Nam, vt verum fatear, cùm à chimica arte paratis pharmacis in agendo plurimum euinci, superari, & præcelli rudia, simplicia, impura, ac impræparata, ratione, & longa experientia nouerim, non potui mihi persuadere, vt derelictis remedijs aliquot meis fidelissimis, & spagiricè præparatis, in vsum traherem acaciæ simplicem succum (quamuis à plurimis, vt ex dictis constat, commendatum), & à me ex nostra Indica acacia aliquoties confectum, quam Aegyptiæ æquiualentem iudico. Nam, vt mentem meam omnino aperiam, caussamquè dictorum afferam, nè negligentiam hanc mihi vitio vertat aliquis: laudari quidem summè lego acaciæ succum *in astringendo. ad mensium abundantiam sistendam. ad citam aluum supprimendam. ad oris vlcera. ad vlcera pudendorum, & alia serpentia, maligna, & contumacia. ad dentes collabentes firmandos, & roborandos.*

Ingenuitas Auctoris.

Summa viriũ acaciæ.

Verùm ego (absit iactantia) cum habeam ad hæc eadem, efficacissima medicamenta, quæ citò, tuto, & blandè id efficiunt, & adeò fœlici, prospero, certoquè effectu, vt æqualia vix in orbe reperiri posse censeam, superiora nunquam, ineptè agerem, si ipsis repositis, alia quærerem, & exhiberem (vt mihi persuadeo) longè inualidiora.

Mira remedia auctoris.

Primò autem *Sanguinem è naribus manantem* quacunque ex causa, maximo impetu, & copia, seù quemlibet copiosissimum, & impetuosissimum sanguinis narium fluorem *Quinta Essentia Aldina* in manu posita ad vnciam semis, & naribus attracta, mirabile creditu, statim supprimit, statim comprimit, illicoquè astringit, & cessare facit. cuius rei testes poterunt esse multi nobilissimi viri, qui copiosissimi lautè aluntur in Magnifica Illustr. Dom. mei Aula, alijq. plurimi, qui auxilium petitum ad nos accedunt. itaq. experientia ipsa iudice, meam quintam essentiam omnibus medicamentis, quæ ad Narium Hæmorragiam commendantur præire, & ea præcellere iam notum: nec mirùm, quia sua tenuitate, & depurata essentia ob spagyricam præparationem est summæ actiuitatis penetrationis, velocitatis, ac quod summum est nullius periculi, & nocumenti, citi, facilis, & iucundi vsus. hinc factum, vt mea Quinta essentia contentus in huiusmodi profluuijs acaciam experiri non libuerit.

Ad sanguinē è naribus mire valet nostra Q. Essen.

Secundò *Ad mulierum menstrualem abundantissimum fluxum* laudant quidem acaciam Antiqui, & Alpinus ad Cœlum extollit. multùm præstare posse credo, sed maiorem fidem habeo *Liquori Herculeo* meo oleagineæ formæ, quem præbere soleo in vino, vel alio liquore conferenti, ad guttas sex, vel octo mane per tres, vel quatuor vices: Huius autem vtilitatem, & conferentiam verbis explicare nequeo; curaui enim ab omnibus medicis derelictas mulieres ob atroces sanguinis fluxus, & qui per plures menses, & annos quandoq. perdurauerant, atque particulares quasdam curationes adnotare possem, & curatas nominare. sed & Medicis domesticis Illustr. Principis, & Card. mei, & plerisq. Romanis, nec non nobilissimis aulicis omnibus notæ iam sunt huiusmodi plurimæ curationes; Hinc est, vt multi præclarissimi Romani Medici, ob clara experimenta, ad hunc effectum liquorem meum ita commendent: vt cogar infinitis ægris huius copiam sæpissimè facere. & inter hos honoris gratia mihi referendus erit Illust. & Excell. D. P. Castellus Medicus Romanus singulari erud. & simpliciũ, & chimicæ scientia in Vrbe notus, qui aliquoties suis ægris nostra præscribit medicamenta, hic nuper testatus est se conuocatũ ad ęgrã quandã, quę per annũ hoc fluxu sãguinolẽto erat detẽta, & tandẽ morientẽ, nã quotiescũq. mingebat (quod sępè accidebat) mutulã sãguine replebat, & à multis pręcellẽtibus fuerat

Admuliebres fluxus noster liquor Herculeus est optimus.

Testimoniũ Petri Castel. Medici Eruditiss. & clarissimi.

curata

curata Medicis, testatus est (inquam) ingenuè, hic clarissimus vir, præscripto à se solo liquore hoc meo, paucis diebus, scilicet sex vicibus, mirabiliter conualuisse, & omninò sanatam fuisse; præter omnium opinionem. Illustriss. autem Dominus meus, pro sua indicibili benignitate, & liberalitate, expresse mihi iussit, vt nulli parcens sumptui, quibuscunq. ægentibus ipsum ne denegem, & gratis. (vt cætera alia chimica, quæ Principis mei humanissimi sumptibus parata, donare quotidie soleo) sed tacendum neutiquam mihi est, hunc ipsum liquorem perbelle obstructiones viscerum tollere, vnde hoc curaui ab affectu Hypocondriaco Doctiss. ac Reuerendiss. virum, (qui nunc Cardinalis amplissimus, & viuens est, nomen autem obseruantiæ gratia nunc reticeo) qui aliquoties benignè fassus est, sed ab hoc solo liquore vitã recepisse.

Immensa benignitas Illustriss. Card. Farnesij.

Historia curati ab affectu Hypocondriaco.

Tertio, ad alui profluuia acaciam laudari, qui superiora legit, certò sciet, hac autem vti, mihi nunquam fuit necesse; nam *Ad alui fluxus quoslibet; ad sanguinis sputum ob venas in pectore ruptas; atque ad sanguinis mictum* exhibere soleo pretiosissimam *Quintam essentiam Corallorum* cum saccharo in Manuschristi formam redactam, & manè ieiunis rotulam vnam per tres, vel quatuor vices. qui nouit vires crudi coralli in fluxionibus sistendis, qui etiam nouit vim præparationum chimicarum, fatebitur, & noscet optimè *Corallorum Quintam essentiam* (non quamlibet quidem, sed exactè paratam, vt mea est) vim maximam habere ad has fluxiones sistendas. sed experientia certissima, & infinitis probata, & confirmata particularibus obseruationibus, & sanationibus id notum fecit tàm doctis Medicis, & Chirurgis, quàm inerudita plebi; ita vt in maxima copia parare hanc cogar egentibus distribuendam, iussu enim Domini mei clementissimi, quibuscumque (Medicorum ordine) petentibus dono exhibetur. ob id quolibet anno cadus vnus corallorum, qui pendet circiter lib. 300. ex Insula Ponti (quæ sub Dominio Illustr. & Reu. Odoardi nunc Card. Farnesij iacet, vbi optimi coralli copiosè expiscantur) ad me apportatur ad hanc tantum Q. E. pro fluxibus conficiendam. sed de corallis plurima auditu digna in epistolis referam.

Diarrheæ, & Hæmoptoicis damus. Q.E. Corall.

Liberalitas Illust. Card. Farnesij.

Quarto. *Ad oris vlcera* (vt suprà retuli) laudant acaciam Dioscorid. & Alpinus: vtor ego *Aqua benedicta* mea, quæ ab omnibus ea vtentibus benedicitur, quia mirabiliter sanat quęcumq. oris vlcera, & sine vllo penitùs (in quo cõsistit huius aquę pręstãtia) doloris, vel mordicationis sẽsu.

Aqua benedicta Aldina ad oris vlcera.

Quinto, acaciã supra legisti à Dios. Aetio, Alpino, sũmè cõmendari *ad vlcera pudendorum, & alia serpentia.* At his in affectibus concessũ nunc est apud omnes nostros Chyrurgos nil *Præcipitato* pręstãtiùs, quia citò, tutò, & iucundè, seu sine dolore auxilium afferat, sed rectè est præparandum

Ad vlcera præcipitati plura genera

alioqui

alioqui prædictas bonas qualitates minime sortitur. ob amicos igitur plurimos chyrurgos præparare soleo plurium generum, & colorum præcipitata, rubri, lutei, cinerei, albi, ad illudendos infirmos, quæ omnia sine vllo doloris sensu agunt.

Ex his pateat causa ob quam Acacia minimé hucusq. vsus sum ad medicum vsum, cum præstantissima apud me habeam chimicè parata medicamenta, & non hæc pauca tantummodo enumerata: sed propè infinita, cum enim nec otium, nec vasa, carbones, Mineralia, Vegetalia, &c. nec serui adiutores, liberalitate Illustriss. Domini mei, mihi desint, nec vlli sumptui parcatur, quo minus instructissimam Hermeticam officinam meam seruare queam, non erit mirum si multa multis in annis, quibus viuo sub Farnesiana vmbra mihi comparauerim, & composuerim. taceo iuuentutis tempus cum bo.me. Illust. & Reuerendiss. Inico Aualo Card. Aragonæ olim Domino meo transgressum, & non inutiliter sub chimiæ curiosissimo, & eruditissimo eodem Domino consumptum. Medicamentorum autem à me enumeratorum Encheriam, Methodum, & processum non est hic aptus docendi visus locus, aliàs Deo concedente.

Commoditas auctoris ad opera chimica.

Auctor vixit quondam in Aula Card. Aragonæ.

Ad dolorem dentium etiam acaciam valere antiqui scripserunt. Ego veram curandi rationem in meis epistolis explicaui.

Epistolæ ab auctore editæ.

HYIVC-

HYIVCCA CANEDANA.

DE HYIVCCA CANEDANA

CAPVT SECVNDVM.

Historia, & Descriptio Plantæ Hyiuccæ Canedanæ.

SECTIO PRIMA.

QVANTVM decipiantur illi, qui de rebus sibi incognitis verba faciunt, præcipuè in re Botanica, ex huius plantę,quã præ manibus habemus,examine, facile constabit. Missa nobis est planta ex Canada regione Hyiuccæ nomine, quam conferentes cum Hyiuca,seu Yuccaab aliquibus descripta, tam variat ab ea, quàm ij descriptores inter se, vt Monardes, Gomara, Ouiedus, Cardanus, atquè Scaliger: itaquè hærebamus cui magis credẽdum,vndè nostram Hyiuccam legitimam esse certò pronunciare iure dubitaremus (cùm eas regiones, vbi spontè, & satiue nascitur, & eam colunt) cartis tantum, & per somnium viderimus) nisi Indi quidam, & alij etiam, qui Hyiuccam in India viderunt, & commederunt,nostram aspicientes plantam testati essent,ipsam legitimam esse Hyiuccam ex qua panem Indi conficiũt.Quo manifestè patet paucam fidem tribuendam ijs, qui Indicas plantas auditu tantum describunt, vel etiam si ipsas illi viderint, Botanices tamen ignari, ineptè admodum describunt eas. sed ad nos.Certè pulcherrima est planta, semper viret, & Aloes modo propè radicem folia emittit, & eius modo explicantur successiuè è medio quodam veluti cornu abscedentia, in quo etiam Aloes modo impressa remanent vestigia: tandem vnicus, nec foliatus, sed ramosus, plurimisq. onustus floribus è medio insurgit Caulis Albuco, seù Hastulæ regiæ non dissimilis. Atquè foliorum ordo, situsquè quamuis Aloes modo appareant, vt sub eodem generalissimo genere referri deberi,videatur ambo, tamẽ quia hæc non crassa folia,sed macra,tenuiaq. ac lõga valdè, nec non Aloes multo copiosiora taliq. forma disposita, vt Hemisphericam figurã visu raram, & pulchrã efforment,prætereà cum sint etiam aculeata, nõ sine ratione Excellens Dominus Petrus Castellus Botanicus insignis dicebat posse appellari *Spherachantam*, si foliorum figura tantum in plantarum denominatio-

Nostra Planta variat ab aliorum Yucca.

Descriptio foliorum.

Spheracanta potest vocari hæc planta.

FLORES HYIVCCAE CANEDANAE.

ne esset respicienda. Hæc autem ipsa folia tenuia sunt, macra, (vt dixi) dura, firma, & Iridis, Gladioliuè substantiæ quodammodo similia, seu potiùs Palmæ: duos palmos longa sunt, & amplius, canaliculata etiam sunt adeò, vt in medio semicirculum fingant, & in summo semper magis conuoluta rotundam tandem efforment figuram, in aculeum deniq. desinunt rotundum, rectum, solidum, coloreq. fuscum; hæc præterea propè suum ortus principium paulo crassiora, & vnciam tantum vnicam sunt lata, indè paulatim ferè vsq. ad medietatem latiora fiunt, vsq. ad trium vnciarum latitudinem, à medio verò iterum decrescunt, ità, vt in tenuissimum, acutumq. desinant (vt dixi) terminenturq. Aculeum. Atqui foliorum margines (quæ eiusdem sunt cum Gladioli folijs colore) lineola ornantur tenui, leonataq. Caulis autem propè radicem situs, à quo folia ortum ducunt, crassitudine per diametrum 8. vel 10. vnciarum est. Flores Septembri mense apud nos produxere plantæ duæ anno 1616. quarum vna siccata, altera superstes est prole à radicibus vnica producta (Aloes autem modo producto caule planta tota emorta est) nec flores, caulemuè per quadriennũ insequens produxit. Demum anno 1620. Nouemb. mense, & toto Decemb. florentẽ spectauimus. nunc anno 1622. floruit Maio, & iterũ circà mediũ Decembr. flores aperiri cæperunt, & produxere flores Ianuario, & Februario. Virgam è medio Hastulæ regiæ modo, tricubitalem, rotundam, leuem, & splendentem emisit, coloris totam sanguinei obscuri, in imo pollicis crassitudine, posteà paulatim decrescentem, & in plures ramos desinentem; ramuli pulcrè circumcircà caulem vestiunt concolores, & palmares 4. 5. 7. & 8 flores singuli continentes, quorum numerus centenarium transgreditur. Floris rudimentum, quum paruum est, & antequam flos aperiatur, liliorum nondum apertum florem æmulatur; verùm coloris est sanguinei obscuri, vti caulis, & pediculus, qui vnciam longus est, floresquè ipsi multum inter se distant. cum autem flos grandescit, & apertioni se accingit rubedo illa externa paulatim diluitur. Flos ipse sex constat folijs liliorum, Tulipæ, & Frittillariæ modo; tribus quidem exterioribus pars externa circa dorsum tantum (scilicet quæ in clauso, paruoq. flore rubebat intense) in aperto parum rubet, marginesq. lati sunt, & candidi, sicut & interna pars tota, nec minùs candicant, niueaq. sunt interiora alia tria folia: in medio triangularis tubus, (seù vasculum est, fortè seminis receptaculum) oblongus, dilutè viridis, & in summò dehiscens in tres latiusculas particulas, huic circumponuntur quinq. crassa stamina in summo aliquantulùm maiora. Floris positus Coronæ Imperialis, Lili Persici, & Frittillariæ modo deorsum nutat, vndè *Frittillariam maiorem* noster horti custos dicebat. nec flos iste perfectè vnquam

Flores.

Hæc planta appellata Fritellaria maior.

aperitur, dehiſcunt tamen ſucceſſiuè flores, & per plures vigent dies, deindè cadunt marceſcentes, apud nos nullo quidem relicto ſemine, vt alba Lilia. Nullus penitus flori ineſt odor.

Cenſura aliarum de Hyiucca Relationum.

SECTIO SECVNDA.

NVnc non abs re erit aliorum de Hyiucca referre dictata, vt Auctorum varietas, & vanitas eluceat. Nicolaus Monardes, qui Indiæ Proregis Medicus dicitur fuiſſe in Hiſtoria Medicamentorum ex nouo orbe delatorum, quam ex Hiſpano in latinum tranſtulit ſermonem Carolus Cluſius cap. 53. ſcribit negotio amicis dato ſe accepiſſe ex S. Dominici Vrbe Yiuccæ folia, & deſcribens huiuſmodi plantam. *Eſt* (inquit) *herba yucca nuncupata quinque, aut ſex palmos alta, folijs latis, & manus humanæ modo expanſis, atq. in ſeptem, aut octo lacinias diuiſis, perpetuò virentibus, ſeritur in terra probè culta, & in ſulcos ducta fragmentis radicis. fructus* (radicem intelligendam hic interpretatur Cluſius) *craſſus eſt, glomeruli fili, aut magnorum Naporum modo, cortice exteriore fuſco, parte verò interiore admodum candida, è qua (cortice adempto) panem conficiunt.* Hęc deſcriptio diuerſa videtur à noſtra planta, quia tamen radices concordare videntur, poſſet quis dicere de folijs: Monardem non rectè deſcripſiſſe folia, ea eſſe diuiſa ſcribens *in aliquot lacinias*, cum ſint indiuiſa, quamuis poſſint dici manus modo expanſa, vt etiam Palmæ fœminæ folia manus figuræ aſſimilantur. ſed nolo vim facere huius verbis, præſertim cùm idem ſentire videatur Franciſcus Gomara Hiſtor. Gener. cap. 71. vbi prouinciæ S. Marthæ dotes deſcribens. *Radice ſeritur* (inquit) *non ſemine: digeruntur certa ſerie tumuli: deinde ipſius ſtirpis caules, qui ſolidi, craſſi, nodoſi, cinereique coloris ſunt, palmitum modo præciduntur, & ſinguli in ſingulis tumulis, ita reconduntur, vt dimidia pars ſupra terram extet: vbi comprehenderunt, cubitali craſſitudine creſcunt: folia habent viridia, canabinis ſimilia: ſumma verò tellure in radices Galicianis Napis ſimiles conuertuntur. Operoſa eſt eius ſatio, & cultura, attamen certa, quandoquidem fructus in radice conſiſtit. Annuo ſpatio maturitatem conſequitur: præſtantior tamen redditur ſi biennio ſub terra lateat.* Si hic dixiſſet, folijs eſſe Cannarum, ideſt Harundinum, non Canabis, fortaſſe cum noſtra planta conueniret, an per Canabem in India intelligunt Aloem Americanam ex qua inibi filum extrahi audio, & fortè funes, & Canapos? quod veriſimile videtur; & noſtræ plantæ

Deſcriptio Yuccæ Mexicanæ.

Gomara aſſentitur Monardo.

Cultura radicum Yuccę

Coniectura de Canabe.

non incõueniens, vt suprà assimilauimus: at difficillimè apud nos propagatur, nec caules similiter propagabiles producit; sed fortè radix, & imus stipes illis in regionibus propagationi aptus. Cardanus de subtilitate lib. 12. Hyiuccam sic describit. *Herba similis sparto, quod Canepum vocamus. Radix tamen ipsa Carotis simillima; sed maior: intus tamen candida, exteriùs aspera, & coloris vinosi fermè.* Gomara in sua Historia (vt dixi) à quo sumpsisse Cardanum censeo Hyiuccam describit folijs Canapinis, Clusius in Annot. in Monardem. Canabis vertit, Cardanus verò (vt patet) sparti: quem certè Scaliger de subtil. exerc. 153. ineptè accusat. non enim confundit Genistam, & Spartum, Cardanus, vt falso illi obijcit Scaliger; sed alia ratione forsan peccat pro Canape Gomaræ Spartum proponens. non enim certò scire possumus, quid Gomara intelligat per Canapum, (quod verbum funem apud nos sonat) an herbam ex qua canapi, & funes in Hispania fiunt, quæ Spartum Dios. est, an verò Canabem propriè dictam, quod mihi arridet, ex qua in Italia Canapes, & funes cõficiuntur, vel deniq. aliud herbæ genus ex quo in India Canapes, & funes conficiantur, vt Aloes America, &c. Scaliger ipse, ita Hyiuccam designat. *folio est Sambuci. Radix humanæ coxæ complet crassitudinem.* qui quidem longius, quam alij à nostra planta dissidet, & ab alijs omnibus dissentit.

Cardanus de Hyiucca.

Defenditur Card. contra Scaligerum.

Scaliger distat ab omnibus.

Superioribus his assentitur Consaluus fernandus Ouiedus summario Indiarum Occident. c. 6. & lib. 7. Hist. gener. c. 2. vbi de Yucca agit. cui fidem præstandam censeo; nam lib. 1. c. 1. scribit se continuò habitare in Vrbe S. Dominici in insula Spagnola, & lib. 4. se dicit esse Capitaneum, & Castellaneum Arcis in Vrbe S. Dominici. in qua Yuccam colunt, & sic loquitur. *Planta Yucca vocata constat ex virgis quibusdam nodosis paulo altioribus, vel minoribus homine, crassitie duorum digitorum paulo magis, vel minùs pro telluris maiori, vel minori vbertate. duorum est generum Yucca: altera imitatur Canabis folia, seu manus humanæ apertæ extensis digitis figuràm, & eadem magnitudine, canabinis verò folijs crassiora, maioraq. sunt. Quælibet autem frons 7. vel 9. seiunctas, diuisasq. punctas, & mucrones habet: caulis seu stipes nodosus, vt dixi, est, atq. coloris cinericij, vel albidi folia ipsa valde viridia, pulchra, & visui grata in campis apparent. alterum genus ramis, & fructu non differt à priori. sed folio tantùm: nam quamuis quodlibet folium 7. vel 9. diuisuras habeat, tamen aliam formàm retinet. ideò vtriusq. folium hic posui.* Hactenus Ouiedus. Si igitur talia sunt Yuccæ folia, vt etiam ex alijs dictum est videlicet Monarde, & Gomara. quibus Cardanus subscripsit. nostra certè planta non erit istorum Yucca occidentalis videlicet, sed alterius generis, Canedana scilicet, ab hac enim regione, quæ in Noua Francia est multum distans à Mexico,

Ouiedus de Yucca Mexicana.

acce-

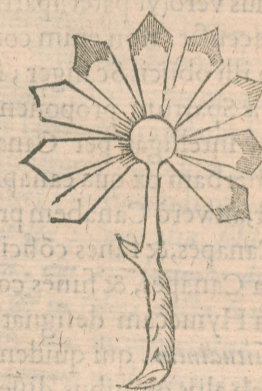
accepimus nos hanc plantam, itaq. fatemur noſtram plantam non eſſe Mexicanam Yuccã à prædictis auctoribus deſcriptam, ſed alterius generis, & valdè diuerſam; ſed eiuſdem vſus, cum ex hac etiam fiat panis in Canada, verum noſtra planta non videtur ab aliquo deſcripta. Mexicanæ Yuccæ folia ſic pinguntur.

NoſtraHyiucca Canedana à nullo deſcripta.

FOLIA HYIVCCÆ MEXICANÆ

HYIVCCA PRIMA OVIEDI. HYIVCCA SECVNDA OVIEDI.

Hæ rudes foliorũ Hyiuccæ vtriuſq. figuræ in Ouiedi lib. extant, quas afferre non piguit, vt lector benignus diſtinguere valeat Hyiuccam noſtram Canedanam (à nullo hactenus deſcriptam) à Mexicana Hyiuccæ. Monardis, Gomaræ, Ouiedi, Cardani, & aliorum.

De Pane Hyiuccæ Mexicanæ.

SECTIO TERTIA.

QVoniã autem de Hyiuccę planta ſermonẽ cæpimus liceat queſo ipſius hiſtoriam proſequi, & agere etiam de mexicana. Naſcitur hæc in India in Continenti in Prouincia S. Marthæ, S. Dominici, in Cuba, Hayti, & reliquis Inſulis, ex cuius radice panem conficunt, quo Indi tot ſeculis vitam ſuſtentarunt, & hodie etiam veſcuntur Hiſpani. Sed mirũm in tota Inſula S. Dominici vbiq. ſuccus venenatus eſt, non alibi, vt refert Monardes; ſed Gomara etiam in Cuba, & Hayti crudam radicem eſitatam pernicioſam dicit, excipit tantùm S. Marthæ prouinciam. vbi. *Ea* (inquit) *cruda, aſſa, elixaq. veſcuntur, & quocunque tandem modo parata grati eſt ſaporis*. Ratio panis ex ea conficiendi

Panis ex Hyiucca mexicana.

Hyiucca vbi venenata.

doce-

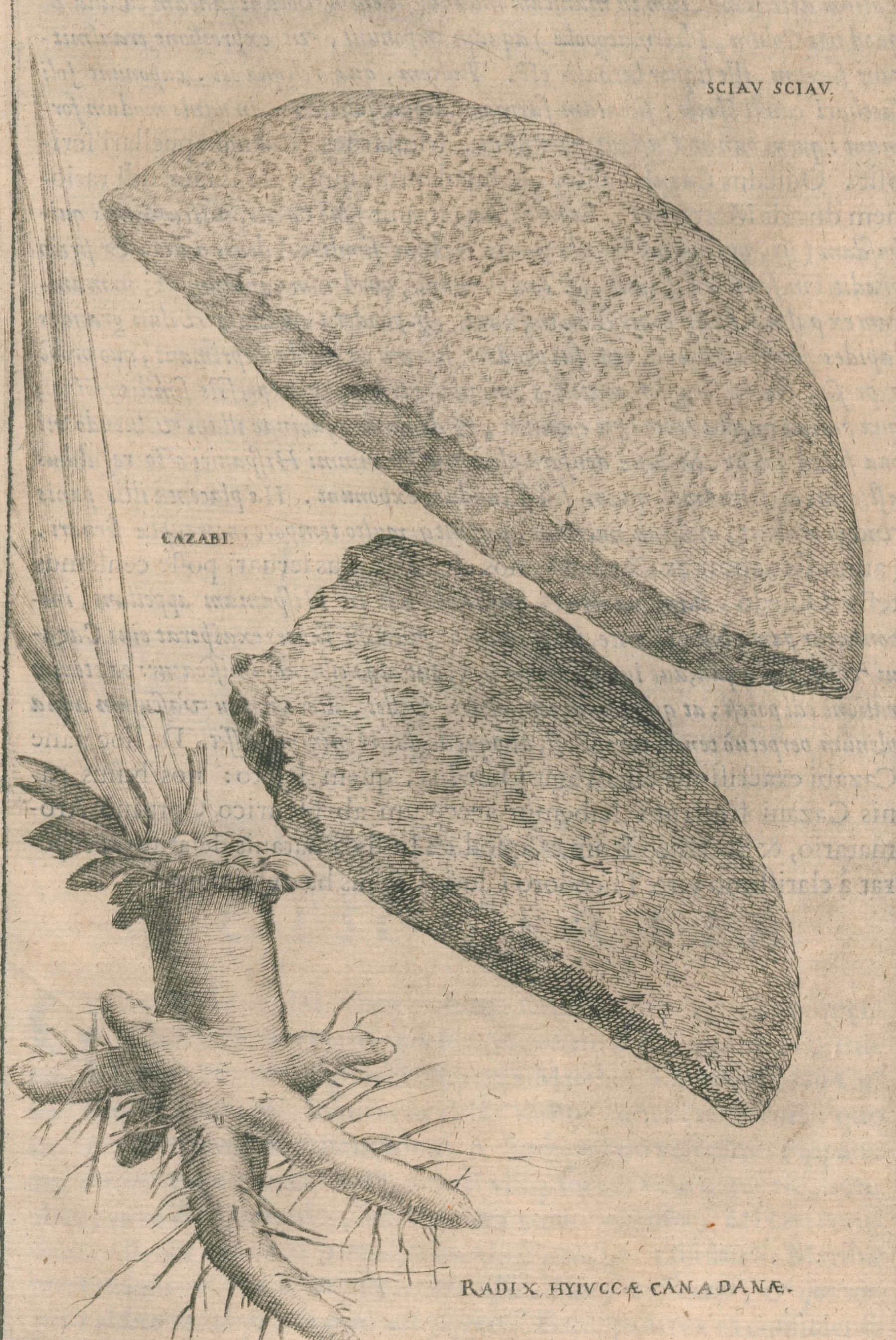
docetur à Scaligero loc. cit. *Eam* (inquit) *redigunt in pollinem pumicum, aut Cotium attritione - tum in manicam indunt (sic enim vocant laneam cucullam. quod nos Colum, Pharmacopolæ) aquam imponunt, vt expressione transmittant succum. ille liquor læthalis est. Pultem, quæ reliqua est, exponunt soli sacchari candi specie: siccatam farinam, aqua subactam, in panis modum formant: quem panem Caßaui nominant.* Monardes. *Cazaui* appellari scripsit. Ouiedus *Cazabi.* aliter, & luculentius huius panis faciendi rationem docuit Monardes. *Repurgatum* (inquit) *suo cortice, instrumentis quibusdam (ijs, quibus mulierculæ linum pectunt similibus) dente acuto, & firmo præditis in frustula secant, & comminuunt, quod comminutum est, in manicam ex palmæ folijs contextam inijciunt, & pondera quædam veluti grandes lapides superimponunt, vt suo pondere succum ex fructu exprimant, quo probè expreßo, fructus craßior materies amigdalis tritis, & expreßis similis restat, quæ patinæ iniecta lento igne coquitur, & densatur, subindè illam voluendo vti oua frixa solent: ea benè densata placenta fit nummi Hispanici octo regalibus æstimati craßitudine, quam soli siccandam exponunt. Hæ placentæ illis panis vicem præbent, multum nutriunt, poßuntq. multo tempore incorruptæ seruari.* (anno seruantur ex Cardano, nos etiam diutius seruari posse censemus teste Ouiedo) *nam nauibus, quæ inde huc in Hispaniam appellunt, imponuntur panis biscocti vice, pro alimento. verùm fauces exasperat eius Cazaui vsus, nisi aqua, aut iusculo maceretur, aut alijs cibis commisceatur: ea etenim ratione edi potest; at qui siccum commedere vellet, altera manu vasculum aqua plenum perpetuò tenere neceße est, alioqui deglutire minimè poßet.* De hoc pane Cazabi exactissimè etiam agit Ouiedus, quem legito: nos huius panis Cazaui frustrum habemus acceptum ab Henrico Coruino Aromatario, & Botanico Romæ, quod ex India à Batauis delatum receperat à clarissimo viro Theodoro Clutio. cuius hæc est imago.

Panis ex Hyiucca conficiendi ratio.

Cazaui.

Panis cazabi exasperat fauces.

PANIS HYIVÇCAE MEXICANAE.

Latitudo diametri huius panis, palmaris est, rotũdæ placẽtæ modo, in medio semidigiti crassitie est, in ambitu tenuiori colore, albo quidẽ: sed admistis furfuribus. videtur enim placẽta ex alba farina facta, & furfure crasso. sapor nullus sentitur, sed exucci pulueris instar os afficit: ad huc perdurat incorruptus: sed cum Ouiedus duplicem afferat panis huius, seù placentæ, formam, scilicet *Cazabi* cuius altitudo semidigitum æquat, pro vilioribus, & *Sciausciau* pro nobilioribus, qui tenuior est. huius generis nostrum frustrum iudicamus.

De Succo Hyiuccæ.

SECTIO QVARTA.

SI mihi circà huius succum philosophari licebit, considerandum proponam, quæ vis possit eius esse Veneni. Ouiedus. succum crudum pessimum venenum vocat, vt vno tantum haustu enecet, quod si ebulliat duobus, vel tribus feruoribus, iuris vice in vsum venire pro pane intingendo ait. sed dum calet, antequam perfrigeretur edi debere. decoctus ad consumptionem duarum partium, & triduo aëri expositus, dulcescit adeò, vt Sapæ vicem suppleat. quod si iterùm hic dulcificatus hoc modo liquor ebullierit, & aëri fuerit expositus, acescit adeò, vt aceti modo vsui sit. Monardes sic scripsit. *Sed mira est expressi succi iam numerati Natura; nam si homo, aut animal eum bibat, aut degustet, illico moritur, tanquam præsentissimum aliquod venenum hausisset: at si primum ferueat, & ad media decoquatur deinde refrigerari sinatur, Aceti vsum præbet non minus præstantis, quam si ex vino confectum foret. Si verò coquatur donec crassitiem acquirat, dulcescit, & pro melle est, vide quanti in rebus momenti sit coctio, quandoquidem præsens venenum in salutare alimentum, & potum conuertit.* Hic in reddendis tot mutationum causis Cardano, Scalígeroué subtiliores esse fas erit: itaque particulatim singula aggrediemur.

Succus Hyiuccæ Mexicanæ venenũ

Pro certò accipimus primo. Succum venenum, substantiam alimentum esse, ita Monardes, & cæteri: vnde etiam quæstionem posuit Scaliger exercit. 153. num. 5. lib. de subtil. his verbis. *Cur Hyiuccæ succus læthalis, farina salubris est? Eo modo quo Porri succus perniciosus: Porrum ipsum editur sine noxa. Ratio pendet à duplici causa: vna est partium tenuitas: vnde est facilitas penetrationis: altera est libera qualitas, & facultas ad nocendum in succo ipso: posteaquam soluta est societas, quàm inierat cùm terrestri parte à primordijs ipsis ortus ipsius plantæ, quæ pars aduersa qualitate ferociam eius ita cohibebat, quemadmodum crassitie sua, tardabat celeritatem.* Pace

Ratio Scaligeri duplex.

subtilis Scaligeri, dixero parùm subtilem hic ipsum fuisse. Nam primo neganda est paritas inter Porri succum, & Hyiuccæ liquorem, multiplici de causa. Primò, quia Porrus totus tam crudus, quam coctus, & cum suo succo absq. vllo nocumento editur. Hyiucca verò cruda, & tota cum suo succo in Insula S. Dominici, sine vitæ detrimento, vesci non possunt Indi: vndè succum separare coguntur. Secundò, Porri succus est verè succus expressus. Hyiuccæ verò dictus succus (si vera refert Scaliger supra citatus) impropriè succus Hyiuccæ est, nam additione aquæ fit, vndè potiùs tenuior quædam miscela, quam succus. Tertiò, succus Porri videtur quasi Homogeneus, & totus venenosus, Hyiuccæ verò heterogeneus apertè est, pars enim, quæ prima coctione exhalat, (nimirum tenuior) venenosa est. Quartò, Hyiuccæ succus coctura amittit venenositatem: an idem de Porri succo affirmare poterit Scaliger? contrarium potius censeo, & (veluti chymicum extractum) futurum suspicor multò validiorem crudo. quod quidem si impunè, & tutò experiri liceret, facilis, & cita esset experientia, & clara dubitationis huius explicatio. sed coniecturam nostram illud videtur confirmare, quia simplici coctura Porrum cum suo succo non corrigunt Galenus, & Dioscorides: sed bis decoquunt, hoc enim modo coctio prodest quidem succum à substantia separando, nimirum in aquam admistam deponendo: non tamen illum corrigit (Hyiuccæ modo) exhalatoria separatione, in vno enim coctio corrigit substantiam esilem, in altero potabilem. Quinto, Porrum sua acredine nocet, vndè Galenus de cau. morb. c. 2. *Vsus immoderatus esculentorum acris, & calidæ qualitatis, veluti alliorum porrorum, cæparum febrem aliquando suscitauit.* Venenum autem est, quia sanguinem educit, vt habet liber de Dinamidijs inter Galeni spurios. *Sanguinem* (inquit) *purgat porri capitati succus dracma vna.* & liber alter de Catharticis etiam inter Galeni spurios. *Sanguinem educit porri succus.* quod idem apud Aetium legitur serm. 3. cap. 56. Et fortasse hoc est medicamentum illud, cuius meminit Galenus, quo educebatur sanguis (fortasse dico, nam inuentor ille non succo vtebatur illius herbæ, sed contactu vim inuenit, posteà succo, vel substantia vsus est?) At educere menstrua constat, nam Isaac de Dietis, & Rufus apud Serapionem suppositum succum ea educere scribunt. ac contrà opponi video Hippocratem tum his, tum Scaligero, & cæteris. Nam 2. de morb. mul. in mea Cornari versione in 4. fol. 372. *Potio ad fluxum, & omnes morbos, qui ab vteris fiunt. Ferulæ rasæ Acetabulum, & porri succum in vino albo diluto. Hoc etiam ex naribus manantem sanguinem sistit.* Sed quicquid sit de Porri succo. Hyiuccæ succus venenum illicò necans est, & fortasse strangulans: etenim (vt aiunt) panis ipse etiamsi succo priuatus, & coctus

Taxatur Scaliger. Negatur paritas inter Porri succũ, & Hyiuccæ. Prima ratio.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Correctio Porri.

Quinta ratio.

Hippocr. de succo Porri.

Quale Hyiuccæ venenũ.

ctus fauces exasperat, & siccus deglutiri nequit. Accedat etiam aliud, nimirùm ex Dioscoride, & Auicenna. *Porri succus ex melle potus contra bestiarum morsus auxilio est*. Hyiuccæ autem succus crudus nunquam salubris. ex quibus patet ineptam esse comparationem succi Hyiuccæ ad porri succum: ex his similiter clarum est subtilissimum alioqui Scaligerum nimis crassum hoc loco euasisse. Sed vltrò pergamus. causam affert duplicem; sed non (meo quidem iudicio) exactam. Prima causa huius succi malignitatis (ex ipso) est partium tenuitas, à qua est facilitas penetrationis. ridicula certe causa. Nam si partium tenuitas est causa, ob quam Hyiuccæ, nec non porri succus venenum est, omnes succi, & omnia medicamenta, quæ partium sunt tenuium, immo omnia Spagirica (quæ tenuissima sunt) maxime erunt venenata; quod sanæ mentis nullus cõcedet. si dicat succum per se maleficum, separatione à fœcibus, quia attenuatur, validiorem effici: nõ erit ergo venenosior, quia simpliciter substantia tenuior est reddita; sed quia segregatus à materia crassa ipsius acrimoniam, & malam qualitatem obtundente: vndè porri succus nunquam venenum, nisi à parte crassa separatus. Hyiuccę verò radix integra venenũ est, etiam non expresso succo, scilicet cruda Quare rectiùs statuendum partium tenuitatem in qualibet re ad penetrationem faciliorem, & ad actionem citiùs perficiendam, facere. vndè ob partium tenuitatem nullum medicamentum dicemus nocuum, vel salubre: sed si salubritati accesserit tenuitas, salubrius dicetur, si verò cũ malignitate aderit etiam tenuitas, dicetur nocentius. ergò in Hyiuccæ succo necessario adest summa partium tenuitas, quæ citissimæ (non malæ) actionis causa est. Dicitur enim degustatus succus illico necare, tenuitas enim, vt dixi, non est causa actionis, sed facilioris, & citioris actionis. Secundam deinde causam afferens Scaliger dicit, succum separatum habere facultatem liberam ad nocendum, at mistum cum terrestri parte aduersa qualitate ferociam cohiberi, crassitie celeritatem retardari. At neq. hæc causa pro vera nobis recipienda venit, habere quidem locum potest in porri succo: nam hic crudus, & totus cum suo succo esitatus non nocet, separatus autem succus venenum dicitur. At in Hyiucca alia ratio est, hæc enim cruda, & cum suo succo commesta venenum est semper in aliquibus Regionibus, nec tamen succus liber est à crassa materia, & ab aduersa qualitate: quo patet ineptè venenositatis causam assignari, succi separationem, cum etiam non separatus noceat, teste Gomara, qui scribit. *Hyiucca, quę in Cuba, Hayti, & reliquis insulis nascitur perniciosa est, si cruda edatur*. Ouiedus dicit esse alteram speciem dictam Bonata, quæ innocua est, & cruda edi potest. Ego vt venenositatis causam huius Hyiuccani succi inquiram, statuo primo (ex dictis ci-

Refellitur causa veneni ex Scaligero

Contra primam causam Scaligeri.

Tenuitas nõ agit, sed actionem iuuat.

Contra secundam causam à Scalig. allatam.

tatorum auctorum) Venenum Hyiuccæ ſucci (ſi ſuccus propriè dici poteſt, pars ſubſtantiæ tenuis aquæ additione extracta, vt vulgaris dictus liquiritiæ ſuccus) expreſſione à reliqua ſubſtantia ex parte tolli, non penitus: nam adhuc cruda etiam abſtracto ſucco, alicubi non eſt eſilis. Secundò, ſtatuendum ab extracto ſucco venenum coctione tolli coactum calore in auras euolare; & patet etiam, quod remanſerat in fęcibus venenum, coctione tolli, quia fœx relicta pani conficiendo inſeruit, quo ſalubriter (inquit Monardes) vtuntur Indi, & in quotidiano eſt vſu pro nutrimento, non ſolum Indorum, ſed etiam Hiſpanorum. ſuccus igitur (ſeù tenuiſſima ſubſtantia) non ſubſtantia craſſa, venenatus erit; imò huius particula quædam ſola, quæ coctione tollitur; ſed vt particulatim hunc conſideremus ſuccum, dicendum Heterogeneum eſſe, nec totum venenum, vt patet ex eo, quod decoctus ad medietatem non ſit ampliùs nocuus; ſed pro aceto inſeruiat. decoctus ad craſſitudinem, mellis, ſeu ſapæ loco habeatur. Itaq. ex hac Indorum vulgari per coctionem ſeparatione, triplicem ſucci partem agnouimus. Venenatam, quæ primò exalat. Acetoſam, quæ ſecundo euaporat. deniquè melleam dulcem, quæ remanet. Nec dubito quin peritus Spagyricus adhuc plures partes diuerſas arte ſua ſeparaturus eſſet, ſi præ manibus talem haberet ſuccum. Atq. ſaporem in tali ſucco Acidum, & Melleum ſeparatione apparere, non calore gigni ſentio, ſicuti in alijs multis chimicis proceſſibus accidit, vt rectè Petrus Caſtellus in Dodechaporio Chalchãtino dub. 3. pag. 31. & 32. Nos verò (tùm Acetoſa, tum Mellea, alijſq. derelictis partibus) ſubſtantiam, qualitateſq. huius primi ſucci tantùm conſiderabimus, qui venenatus eſt. Cum igitur pars venenoſa coctione primò euaporet (vt ferunt) oportet reliquarum partium tenuiorem eſſe, atq. hæc quidem pars tenuior coctione, & deſtillatione primò aſcendens poteſt eſſe (vt chimicis eſt notum) vel aquea. vel aërea, & ſpiritalis, exemplum eſt in vino, a quo primo aſcendit pars aerea, & ſpirituoſa, ſecundo Aquea. In Vitriolo vero, & aceto primo pars aquea tenuis aſcendit. ſecundo, acida, & ſpirituoſa (vt volunt aliqui, quibus tamen in aceto reclamat Libauius) quod accidit prout materia ignem, & calorem paſſa hac, vel illa ſubſtantia tenuiori, & ſeparabiliori magis abundat. ſeù prout ſpiritalis ſubſtantia reſidet in parte, aquea, vel terreſtri; in aquea, vt vini ſpiritus, qui primus aſcendit; in terrea, vt Vitrioli ſpiritus, qui poſt flegma aſcendit; ſeù ſpiritus (hermeticè loquendo) reſidet, & producitur, vel à ſulphurea parte, vt in vino ſpiritus ardens, vel à Mercuriali, vt in Vitriolo, in quo ſpiritus poſt flegma, & ante oleum dictum aſcendit. hoc autem ex Vitriolo vltimo aſcendens atrum, ſalſa pars eſt. vel deniq. ſpiritus ex

Auct. opi. de vene. Hyiuccæ.

Non totus ſuccus venenum.

Sapores non gignuntur ab igne.

Vt ſeparentur ſpiritus deſtillatione

par-

parte saligna magis deducuntur, & abstrahuntur, tunc vltimo ascedunt, vt in aliquot aquis fortibus. sed hęc aliò spectant. In Hyiucca igitur primò separabitur coctione pars tenuior, quę vel erit aquea, & insipida, vel spirituosa, aerea, & acuta. atq. in altera ex his illius venenum contineri fatemur, quod si nobis licuisset hunc destillasse succum (quod non licet in nostra Canedana, quæ est alterius generis) facilè nouissemus eam, quæ exisset, humiditatem. sed posteà quam huius succi destillandi non datur facultas, imaginatione id assequi tentabimus, censemus igitur cum eruditissimo Botanico, & Spagirico, nec non Hippocratico Medico Petro Castello, cum quo familiariter de hac re loquuti sumus, venenositatem esse in parte acuta, & spirituosa; nam actionis vehementia, & celeritas, non nisi acutam, & spirituosam substantiam arguit, insipidum enim phlegma, parsq. aquosa quamuis tenuis, & primo euaporabilis actionum celeritati nequaquam apta iudicatur. hęc est nostra opinio, sentiant quid velint alij, in re dubia, liberum est cuiq. suum iudicium.

Coctura succi Hyiuccæ quid primo separatur.

Petri Castel. opinio.

Sed simul etiam alterius accidentis reddenda est causa: nam scribit Monardes. *Nec minore admiratione dignum est, omnem Yiuccam in continenti nascentem, tametsi ei, quæ ad Sanctum Dominicum nascitur (ex qua Cazaui fit) similem, salutarem esse, eiusq. fructum* (radicem velle censuit Clusius) *edulem, & succum inde manantem potabilem, nullamq. noxiam adferre: eam autem, quę ad Sanctum Dominicum prouenit (quacumque tandem ratione edatur) eiusq. succum non coctum, perimere. Locorum verò naturam tanti momenti esse, vt quod salubre alimentum in continenti præbet, id in omnibus insulis præsens sit venenum. Quemadmodum Columella de Persico scribit, perniciosum venenum in Perside fuisse, at vbi in Italiam translatum fuit, noxium illum succum deposuisse, & suauem, salutaremque præbuisse.* igitur in continenti Hyiucca, & cruda, & non expressa sine nocumento editur, & succus similiter bibitur, at in Insula S. Dominici, & reliquis Insulis, & Hyiucca cruda, & succus itidem crudus perniciosa; & eiusdem est sententiæ Gomara. Y*ucca* (inquit) *quæ in Cuba, Hayti, & reliquis Insulis nascitur, perniciosa est, si cruda edatur, in prouincia verò S. Marthæ salubris. Ea cruda, assa, elixaq. vescuntur, & quocunq. tandem modo parata grati est saporis.* Si igitur hæc vera sunt; Hyiuccæ succus non vbique terrarum malus est; vnde venenositas Hyiuccæ non est illi naturalis, cùm non sit semper talis, sed adscititia, & accidentalis: nàm in continenti, & in Insula S. Marthæ succus crudus potabilis est sine nocumento. Ex quo patet nihil ad rem facere subtilia Scaligeri verba: nam Hyiuccæ succus venenosus à non venenoso, neque partium tenuitate, neq. separatione aliqua differre videtur, quæ pro causis veneni ille attulit;

Hyiucca in continenti nô venenosa.

Hyiucca in insulis tantum venenata.

Venenum à Regione sumit.

sed

ſed re vera fateri oportet venenum à Regionibus ſumere, & loco natali, vt expreſsè etiam adnotauit Monardes. Verùm ſi venenum à Regionibus ſumit, dicendum, vel ab earum prouinciarum aere, quo ambitur, infici; vel aqua, qua irrigatur & ſuccum deſumit; vel à terra qua nutritur; vel deniq. à cæli poſitu, & aſpectu peruerſo, & maligno de quo nihil in præſenti dicam, nam variant aſpectus cœli, & cum ſemper Hyiucca ibi venenata, quis ò Aſtrologe dirus aſpectus tam diuturnus? & cur non inficit alias omnes plantas? At ſi ab aere malignitas Hyiuccæ adueniret, cur hominibus, & alijs plantis non æquè nocuus aër? Nec cenſeo adeò veneficam vim ab aquis illarum inſularum prouenire, & ſi ſciremus Hyiuccæ ſucci deſtillatione primo exire aquoſitatem, & phlegma, poſſemus fortè dicere, regiones magis aquoſas venenoſam Hyiuccam producere, quia fortaſſe corrumpatur, ob nimiam aquoſitatem circà radices, pars quædam aquea elementaris Hyiuccæ radicis, quæ tali putredine prauam concipiens qualitatem, poſteà venenum hominibus ſit, & ità venenoſa qualitas in aquea portione erit reſidens: ſed cum non conſtet de maiori, vel minori aquarum abundantia in illis Inſulis, nec an ſint magis, vet minus montuoſæ, Vallatæ &c. ob id affirmare nequeo inſipidum phlegma venenatum; magis autem menti meæ ſatiſfacit (vt paulo antè dixi) imaginari acrem, ſpirituoſam, & aeream prima deſtillatione ſurſum ferri particulam, quæ quandoq. veneficæ qualitatis ſit ſubiectum, ſed fortè ex putredine aquæ, & terræ huiuſmodi (quibus nutritur Hyiucca) ſpirituoſitas mala accidit, vt effectus ſit alicuius alimenti putridi. Nec enim à ſimplici terra vbi naſcitur malignitatem acquirere ſuſpicor, ob malos ibi contentos ſuccos, poſſent enim eſſe ibi Sandaracha, Auripigmentum, Cadmia foſſilis, vel huiuſmodi alia nobis ſuis qualitatibus infeſta, in quibus natas plantas, praua qualitate carere, abſurdum eſt aſſerere. Sed plurimum terræ iſtæ malignæ ſteriles ſunt. tamen Diligens Meſues nos admonet, vt colligamus *Pollipodium ſuper arborem naſcens, nàm in lapidibus natum humiditatem habet ſuperſluam, indigeſtam*. ſic etiam vult nata in locis liberis, non Thermalibus, Serpentariam, Arum, Eſulam, Mezereon, Squillam, Abſintium, Hermodactilos, colocyntidem, aliter venenata dicit. reprobat etiam aliquas plantas, quæ vnicè natæ reperiuntur in aliqua regione, vel loco, vt colocintidem, ſquillam. ſoeietate alias gaudere ſcripſit, vt de Hermodactilis. *Ortus eius in vicinitate ſcillæ meliorat in conditionibus ſuis, & ſimiliter in vicinitate raphani*. & de Colocyntide ſic expreſsè ſcribit, *& quæ naſcitur in terris fortibus, & puluerulentis, aut iuxtà loca reptilium, aut in locis Thermarum mala. Quæ autem naſcitur in terris laxis, & arenoſis, & liberis, eſt quæ eligitur*. de fungis etiam notum vicinitate ferri, panni,

ſer-

Venenum nō à cæli aſpectu & aere?

An ab aquis?

An à terra?

Locus vt efficiat plantas Venenatas.

serpentis mortui, vel eius caueæ, aut plantæ noxiæ (teste Dioscoride) ex salubribus lethales fieri. cùm igitur non constet genus terræ illarum insularum, & an ibi animalia venenata particulatim genita radices has inficere possint, vel vicinia aliarum plantarum perniciosarum, vel an genus culturæ ab illis incolis ibi varietur, nihil certi affirmari poterit. nec Cardani, nec Scaligeri subtilitates satisfacere poterunt, immò nec Pelopis acuties Galeni præceptoris in reddenda cuiusq. rei causa. nobis, vt dixi, suspicio magis placet, putredinem alimenti plantæ, perniciei causam adducere, ortam, eo quod planta ijs in locis rectè concoquere nequeat alimentum attractum, & ita ob debilitatem coctionis putridam, & venenatam acquirat qualitatem, at dubium est, an illa coctionis debilitas procedat ex parte succi attracti, vel facultatis læsæ ab ambiente; hoc incolis iudicandum relinquimus; nos satis lusimus circa hanc materiam imaginatione vagantes, cum non liceat, tam facile illas adire regiones, vel à doctis veritatem de visu audire.

Probabilior opinio:

Sed non tacendum videtur, quod mihi à nostræ plantæ acutis, solidisq. foliorum mucronibus casu puncto in manibus accidit; dolor enim adeò sæuus, & ingens illicò accessit, vt ferè apud me amplius non essem animiq. fastidio afficerer, ac spasmum timerem. confugi quo potui citiùs ad *Balsamum* meum *vulnerarium Aldinum* dictum à me, quo inuncta plaga statim in miraculum vsq. dolor, & omnia accidentia sedata. Hoc balsamo (post quam in huius mentionem incidi) à me excogitato, & plurima experientia comprobato, nullum præstantiùs inueniri posse imaginor, cuius vires in atrocissimis vulneribus, & alioqui letalibus, atque etiam venenatis, non apud Aulicos tantum Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini mei innotuere, atque ipsi subiectis gentibus, terris, arcibus, & pagis: sed apud Romanos etiam plures Principes, & nobiles viros, matronasquè, immo in vsu etiam plurimo est Romanis aliquot primarijs Chirurgis id à me sæpè efflagitantibus. Et Inter hos D. Prosper Cecchinus Chirurgus Romanus primarius, & Medicinæ doctor meo balsamo fœliciter curauit Perillust. & Reuerend. P.D. Varesium, insigni capitis vulnere, & contusione ob casum ex vehiculo. curauit etiam Franciscum Eunuchum, & Cantorem Illustriss. & Reuerendiss. Card. Burghesij, necnon Capellæ S. D. N. ex capitis vulnere, etiam cum deperditione substantiæ cerebri, in syncipite, vt notum Romæ est, & adhuc, & sanus, & viuens est. & plurimi alij etiam sanati sunt. Inter cæteros verò Medicos, quos honoris gratia hic enumero, efficaciæ nostri Balsami testes, nulla exceptione digni, esse poterunt Illustriss. & Reuerendissimus *Dominus Cintius Clemens.* Sanctissimi Domini Nostri Pauli Quinti, olim Medicus dignissimus. nec non Perillustris,

Punctura foliæ Hyiuccæ Canedanæ dolorosa.

Balsamum vulnerarium Aldinum.

Medici præclarissimi Romani.

ſtris, & excellens *Dominus Ioſeph Ghislerus* Principis mei Illuſtriſſimi, ipſiuſq. nobilioris familiæ Medicus; immo etiam maximè Perilluſtris, & excellens *Dominus Petrus Caſtellus* Medicus Romanus Spagiricæ artis peritiſſimus, & ſimplicium, animalium, atque metallorum perſcrutationi deditiſſimus, atquè amicus meus ſingularis. alijq. teſtes eſſe poterunt præclariſſimi Medici, Chirurgi, & pharmacopei, qui non hoc ſolum à me receperunt medicamentum, ſed alia etiam plurima celeberrima, & efficaciſſima, quibus Dei gratia, & Odoardi Farneſij Principis, & Cardinalis Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Muſeum noſtrum Hermeticum abundat. ſed vinum per ſe vendibile non eget ſuſpenſa hedera.

Noſtra Hyiucca Canedana videtur Harundo Aetiopica Diodori.

Nunc addẽdum mihi videtur hanc plantã fortaſſe etiam antiquos olfeciſſe. lego enim in Diod. Siculo rerum antiquarum lib. 4. cap. 3. *In Aethiopia, quæ ſuprà Aegyptum eſt, iuxtà fluuium, quem Aſtapam vocant, inhabitat gens, quam Rizophagos vocant. Radices enim arundinum, quas ex propinquis locis effodiunt, magna cura lauantes barbari, lapidibus terunt, quoad molles factæ cohereant: deindè placentas ad modum lateris quantum manus capit factas, atq. ad ſolem decoctas mandunt*. & hic noſtram Yuccam innuere videtur, quæ folia arundinum ferre videtur. Sed Regiones hæ, de quibus loquitur Diodorus, multum diſtant à Canada.

DE

DE MARACOT CAPVT TERTIVM.

Descriptio Plantæ Maracot.

SECTIO PRIMA.

NVLLA Indica planta magis (quod sciam) ab Europeis desiderata vnquam est hac, quam describendam nunc suscipimus. Hæc ex relatione, & reminiscentia quorundam, quamuis imperfectè delineata, in maximo habita est honore. Hæc à curiosis ob raritatem summè expetita. Hæc à poetis diuinis laudibus decantata. Hæc ab oratoribus omni eloquentiæ genere celebrata. Hæc à philosophis subtilissimis rationibus perscrutata. Hæc à medicis ob saluberrimas vires mirè commendata. Hæc ab ægrotis diù efflagitata; Hæc à Theologis admirata, à pijs Christianis venerata. Denique hæc ab omnibus cuiusq. naturæ, & conditionis gentibus, ob formæ elegantiam, misteria, vires, & alia, mirum in modum exoptata, & perquisita diù fuit, & adhuc est.

Hæc planta à multis desiderata.

Dictam esse Indis audio *Maracot*, ab Hispanis verò quibusdam *la Flor de las cinco ilagas*. ob aliquas (vt aiunt) floris maculas. ab alijs fructus gratia, qui paruo assimilatur Granato, *Granadilla*. vt testes sunt Nicolaus Monardes in Historia simplicium noui orbis cap. 66. & Petrus de Cieza parte prima Hist. Peruuanæ. cap. 28. ab Italis autem communiter *Fior della Passione* dicitur, imaginatis multa signa continere Passionis D. N. Iesu Christi, quod nomen, quàm apte illi tributum fuerit iudicabunt posteà lectores. Nascitur ex Monarde sponte in Peruanis montibus. Cieza autem. *Amplam istam vallem* (inquit) *de Lile dictam, in qua Oppidum Cali, mediam secat flumen, cuius ripæ abundant fructibus eius loci, inter quos grati admodum saporis, & iucundi odoris est Granadilla nuncupata.* Sanè Iacobus Bosius in sua Cruce Triumphante lib. 2. cap. 6. ex relatione Ioannis Osorij scribit oriri sponte in Peruanis Indijs à Regione, qua in Prouinciam Benezuela ingreditur, vsq. ad totum Regnum Granatæ, atq. etiam in noua Hispania, Guatemala, & Aguagacha. aliorum verò Religiosorum relatione nasci scripsit in Regno Granatæ,

Nomina.

Vbi oriatur.

MARACOT INDICVM.

Tocaimæ, Vagæ, Cartago, Vuga, Almager, Pasto, Quito, Lima vrbe, Guamanga, Cusco, Iuli, & haud dubium est quin etiam in alijs plurimis Indiæ regionibus reperiri possit, quamuis scribat Monardes *raram esse plantam* (fortasse suo tempore) *& quæ dumtaxat in vno loco reperiatur*.

Planta hæc viuiradix est, seù Natura sua perpetuæ radicis: fructicosa, repens, & amplexicaulis, vndè scripsit Monardes Hederæ similem esse, eodemq. modo repere, & scandere quocunq. loco ponatur, sed paucioribus viticulis, non tot filamentis, & radiculis, vt Hedera ascendit, nec cauliculo se contorquetur suo, vt Scammonium, & volubiles alij. Scribit Bosius Plantam hanc ex se vim non habere in altum se erigendi, nisi inuenerit adminiculum alicuius ligni, vel arboris, ob id continuo super terram repere, & fructicare: sed alterius arboris, vel ligni adminiculo reperto breui id æquare, & superare, illi se annectendo vinculis quibusdam, vti vites solent. Posteà ex relatione cuiusdam fratris Hieronymi de Aguero narrat: Limæ vrbis incolas in suis viridarijs ex hac Granadilla sibi constituere amplas pergulas, sub quibus, vmbra, & frigida aura fruentes, sæpè cænant magna voluptate. Apud nos quoq. his quinq. annis (vt nobis conspecta referamus) se harundinibus amplectens suis capreolis ascendit ad altitudinem quinq. vel sex brachiorum, & magis ascendisset, si adminicula fuissent altiora, pluribus ab radice cauliculis prodeuntibus. A terra autem prodijt è semine primum binis cordatis foliolis erucæ in modum, cætera deindè folia, quæ caulem ambiunt, singularia orta sunt, alternatim disposita modo ex vna parte, modo ex altera; ita vt alterum ab altero trium digitorum trāsuersorum spatio distet. Solidiori autē, longoq. prædita pediculo adhærent cauliculo. Porrò frondium figura quasi trigona est, similitudine autem foliorū Sambuci roseæ; sed magis sectorum, seù potiùs Lupuli foliorum: nimirū ex tribus veluti partibus profunda incisione discretis, principio tamē probè vnitis in vno folio, quorum medium segmentum aliquāto maius cæteris existit, & in sectionis imo semisphærica efformatur cauitas rubicundis oris exornata. Et quidem sunt folia longitudine quatuor, vel sex vnciarum, minutim circumserrata, lenia, tenuia, & imbecilla, aliquantum venosa, colore subuiridi, infernè candidiori, qua parte pediculus oritur granula foliacea duo annectuntur, odore sunt ingrato, & veluti amaræ dulcis, vel strammonij, insuper obseruauit Horti custos admodum diligens muscas depascentes in illis manentem Rorem, inibi etiam deperire, quod idem ex stramonij folijs etiam accidere obseruatum est.

Hinc patet, quantum à veritate distent verbales relationes Doctissimo Bosio factæ: nam descripsit folia, vti Aranciorum indiuisa, & acu-

Natura Maracot.

Volubiles.

Vsus plantæ Maracot.

De folijs.

Obseruatio Olitoris.

FLORES MARACOT.

minata, ferro, qui summis lanceis imponitur, similia, & scribit etiam auctor libri de hoc flore Bononię editi. folia esse magna, viridia, & densa figura ferri, qui pingitur cuspidi lanceæ, qua latus D. N. vulneratus fuit. Nos non aliorum reminiscentias; sed quæ ipsimet vidimus, & accuratè considerauimus, & sexcenti alij, nobis Romę commostrantibus, viderunt, nunc referemus, & viuentem adhuc plantam cuique ostendere solemus.

Falsæ relationes foliorum Maracot.

Cauliculus cum trium palmorum altitudine adoleuerat per diametrũ quartam vnciæ partem ęquabat, non tamen postea crassior factus est; sed ęqualis, eiusdemq. semper magnitudinis in tota planta permansit, rotundus etiam, & leuis, detracto cortice per longum venosus, & qua parte solem aspiciebat, veluti sanguine perfusus, altera verò viridis.

De Cauliculo.

Cùm primùm è terra emersit obrutum semen tria, vel quatuor (ordine dicto) folia produxit, tria verò subsecuta viticulas, seù capreolos socios habuere, longitudine palmari, crassitudine, vt in vitibus, & duriores, & non diuisibiles in duos, vel tres; sed vnicos, & simplices, colore, vti suus cauliculus, viridi, & parte altera sanguineo, quibus se vicinis plantis, & harundinibus pluries torquendo, & complectendo, fortiterq. adhęrendo in altum mirè assurgit; & summa celeritate; sed cauliculus ipse nequaquam se conuoluit, ac cõtorquetur (vt falsò retulerunt) Hederæ instar. Post quæ omnia deinceps subsequuta folia simul cum capreolo florem, & quandoque etiam gemmam noui surculi sortita sunt.

De Viticulis

Futuri floris Calix vnicus pro quolibet folio insidet forti, robusto, tenui, & erecto pediculo, in rotunditate quasi trilatero, ac trium ferè vnciarum longitudine: Atque Calix iste clausus altitudine sesquiunciæ, digitiq. maioris crassitie est: pentagonus figura, & non dissimilis Melantij capitulo iam deflorato, & semunculorum pleno, verùm non integer, vt ille; sed ex quinque occlusis, constrictisq. folijs constans, summoq. clausi calicis insunt quinque cornicula parua, erecta, quartę partis vnicæ altitudine, scilicet folijs reseratis insidentia. Paruulus quum est Calix totus colore viridi spectatur, cum verò apertioni properat, circà segmenta albedo apparet: in extremo quoque calicis fundo, quo pediculo committitur, tres paruæ apendiculæ spectantur, quarum quælibet videtur foliolum cum duobus granulis. anno 1619. floruit mense Augusto, 1620. Iulio 1621. Iunio, & ab imo primum flos dehiscere incæpit: continuo posteà floret vnusquisq. cauliculus, vel quotidie, vel alternis diebus se aperientibus successiuè floribus.

De Calice floris nondũ aperto.

Floris figura hæc est. Calix cum in florem aperitur, dehiscunt primo illa quinque externa folia subuiridia ab extra, intus verò alba, quæ

corniculа in summo gerunt, post quæ spectantur alia quinque alba foliola tenuiora, & flaccida non corniculata; sed folijs rosarum similia, aliquando tamen strictiora, quæ inter illas posita, expanso flore, Rosę figuram efformant valde extensam, deorsum aliquantulum pendentibus subuiridibus illis corniculatis folijs. super quæ in Orbem spectatur duplex ordo filamentorum, mira serie positorum: nam à quodam medio circulo prodeuntia, & se circumnectentia pulcram radiantem efformant rotam, atq. eam duplicem combinata filamẽtorum serie. pro quolibet autem ordine filamenta octuagesimum æquant numerum, rotunda, crassiuscula, succosa, longitudine sesquiunciæ, in extremo tenuiora, acuminata, & aliquantulum circinnata, colore quidem subuiridi, sed punctis atropurpureis adeò maculata, vt ferè tota purpurea appareant, atq. in his filamentis in orbem extẽsis, dum benè dilatatus est flos, ex dictis purpureis punctis, modo magis, modo minus obscuris, duo spectãtur circuli magnã flori venustatẽ afferẽtes: adhuc etiam centro propinquius duplex spectatur ordo breuissimorũ purpureorũ capillamentorum densissimè in circulũ positorũ, quasi lineæ duæ satis inter se distinctæ. deindè etiã magis versus mediũ alter est ordo capillamentorũ paulo longiorũ mox dictis, sed atriorũ. Rotunda deinde est area viridis, & splendens, ac nitida, in cuius medio, centrum totius floris obtinet, crassior, exalbidusq. pediculus columnulæ instar, & in imo crassior paulò, posteà tenuior, cui insunt quinq. crassa stamina colore viridi diluto, purpuronigris punctata maculis cum suis luteis, & satis magnis appendicibus, vt in albis lilijs, quæ cum primo flos dehiscit per quadrantem horæ non amplius, appendicibus sursum dispositis, & stellam efformantibus, recta spectantur; sed cùm paululum flos processit, & omninò est expansus, hi petioli retorquentur, & luteæ appendiculæ deorsum pendentes nutant. suprà hęc in floris medio fructus rudimentum locum habet viride, rotundum cùm aliqua oblongitudine, seù quinquangulum, ac si obscuras haberet strias, magnitudine ciceris parui, seù magni grani tritici. Huic denique quatuor insunt, interdum quinq sed vt plurimum tres tantum crassiores styli, & ipsi capitati, seù in summo crassiores cum quadam rotunda triangularitate, vt claui quasi caput forment, & fingant, hinc à multis claui sunt dicti. viridi colore, & purpureis punctis: in flore clauso coniuncti primo sunt, & erecti, mox aperiente se flore disiunguntur, & eo tempore appendiculę (vt dixi) supra florem stellam efformant quasi auream nimirum flore semiaperto, quod euenit breuissimo tempore, sed statim atq. flos fuerit optimè expansus, momento temporis, & in instanti (vnde nisi quis continuò, & assiduè florem dehiscentem aspexerit diligenterq. hoc non notabit) contorquentibus se

Floris figura

Crassa stamina.

Fructus rudimentum.

Supremi styli capitati.

illis quinque pediculis, seù crassis staminibus, & stellæ coniunctæ delentibus formam appendiculis deorsùm contrario modo versis, ita etiam eodem tempore clauiformes superni styli contorquentur, & deorsùm vergunt, quæ floris apertio, actio, & motus, pluries à nobis magna diligẽtia, & attentione inspecta, magnã oculis, & animo curiosos voluptatẽ, & iucunditatem attulit. Flos in meridie ipso expanditur, & citò, & latissime, sic etiam remanet nocte tota, sequenti die paulò post solis ortum clauditur omninò in campanulæ satis angustæ formam, adeòq. breui marcescit, vt 24. horarum spatium apertus minimè pertingat.

Excusatio Auctoris.

Longior, & nimis diligens videbor fuisse in hoc explicando flore; sed necessarium id visum fuit, vt dilucidarentur, & clarè innotescerent ea, quæ huic tribuuntur flori, an vera, vel falsa, & adscititia sint. veritati quidem non obstitit Monardes scribens. *Florem habet albæ rosæ persimilem, in cuius folijs aliquæ veluti passionis Christi figuræ delineatæ conspiciuntur, quas magna diligentia istic pictas existimes eam ob causam elegantissimus est flos.* Verùm Auctor Bononiensis scribens vnicum tantum habere folium campanulæ instar, non leuiter est deceptus, præterea simul cùm Bosio Coronam addens 72. spinarum, merum figmentum attulit: sed excusandi hi sunt; nam relata referunt, & admirantur, & qui retulerunt (alioqui viri grauissimi) non perfectè poterant reminisci veræ formæ, & omnium particularitatum: sed aliorum scriptis omissis, veram plantam in Horto Illustriss. Domini mei viuentem prò Theologis (si licet) quæso consideremus (intra meos tamen terminos.)

Christiana floris consideratio.

Qui in summo sunt claui adeò perfectè sunt figurati vt addi nihil possit, interdum tres, interdum quatuor sunt, & etiam fuere, qui tres, & qui quatuor D. N. I. C. Clauos fuisse docerent, (sed obstat in aliquot floribus, quinq. vt dixi clauos apparere) in flore aperto contorti sunt, & atris punctis maculati, quasi sanguine infecti, & iam è cruce sublati. fructus rudimentum in flore ipso spongiæ potest comparari, quæ cum aceto, & felle oblata Saluatori in cruce fuit. Stella verò in semiaperto flore, cælestis Domini passionem, seù stellam Magis præeuntem, in aperto verò hæ quinq. particulæ multa alia possunt significare, vt quinque plagas. Basis fructus, & illorum quinque pediculorum, Columnæ, cui illigatus Dominus fuit, non obscurè assimilatur. filamenta verò fustibus perbelle assimilabuntur sanguine perfusis (nõ coronæ vt aliqui) circuli autem illi purpurei in filamentis apparentes coronam spineam sanguine madidam ostendent. alba folia puritatem, candorem, & albam vestem Saluatoris demonstrabunt. Corniculata folia, & intus alba, ab extra viridia spem, ac puritatem cum aculeo, idest penetrantem, quibus præditus debet esse quilibet fidelis, & misteria Christi passionis am-

plecti

plecti. folia sunt vnica, quia vnus Deus, trigona, quia tres personæ. Planta natura sua apta ascendere ad cælum vsq. si eousq. adminiculum acquireret; sed non sine capreolis: ideò Christianus, qui natura sua est aptus ob merita passionis in flore depictæ, vsq. ad cælum ascendere, adminiculis eget, quibus incumbat, & adhæreat charitatis, quæ amplectitur, &c. planta etiam recisa ad radices, regerminat, vt noscamus, qui passionis misteria in corde retinet, nullam mundi iniuriam obesse illi posse. Dulcem, & odoratum posteà affert fructum, passio enim D. N. delectabilissimum, & vtilissimum affert nobis fructum. Sed satis. Ego, vt verum fatear, tantam misticitatem, nisi per vim, in hac planta non aspicio. vnde cum dicant aliqui omnia misteria passionis D.N. Iesu Christi in hoc flore apparere, & ideò vacari *Fior della Passione.* mihi non satisfacit. Nam in hac tota planta Crux non apparet, quod primum, & principalissimum passionis Saluatoris est signum, clauiformes styli quinque spectantur, lanceam non video, alia, quæ attuli per vim contorsi, & idem in infinitis plantis facere possem, & ita per consequens infinitæ essent plantæ passionis. Sed ad plantam ipsam redeamus.

Falsa relata à Bosio.

Retulit Bosius, dilatari florem oriente sole, & eo occidente claudi, quod falsum obseruauimus, sed eo, quod diximus, modo, clauditur, & dilatatur. Nec clausus permanet campanulæ instar, vt idem scribit, sed expansus est omnino rosæ in modum, quum verò die sequenti clauditur, tunc campanulam efformat, & ita remanet per duos dies semper eodem modo, postea decidit, quãdoq. siccatur in planta, si fructum non perfecerit, vnde non omnes apud nos fructum perficiunt, sed pauci admodum.

Floris diuersi coloris.

Nec reticendum quod ab Indis accepit Bosius, vt scribit *Florum folia in Perù esse leonato colore, seu fuluo, & in noua Hispania alba rubeis maculata punctis.* At mihi retulit clarissimus, & eruditissimus vir Ioaanes Berclai Scotus in Viridario Regis Angliæ vidisse se hunc florem luteum, qui forsan erit Bosij Leonatus, & Peruanus. noster autem flos cum sit albis folijs erit alterius plantæ, & ex noua Hispania dicta, at neque in nostris albis folijs rubræ illæ maculæ apparent.

De fructu Maracot.

SECTIO SECVNDA

DE fructu scribit Petrus Cieza parte prima Hist. Peruanæ cap. 28. *Granadillæ fructus grati admodum saporis, & iucundi odoris est.* Monardes ita. *fructus Granadilla appellatus ab Hispanis ob similitudinem, quam cum nostris granatis habet; nam eiusdem ferè est amplitudinis, atq. etiam coloris, quando maturus est, nisi quod corona careat; in eo resiccato, si agitetur, strepitum edit semen intus occlusum, piri semini simile, aliquanto maius, tuberculis quibusdam eleganter elaboratus, & aspectu iucundus, pulpa candida est, & saporis expers.* deindè ait. *Fructus ipse sunt Granatula iam dicta, quæ matura acidulo liquore abundant, & semine plena sunt: aperiuntur vt oua, & liquor ille cum magna voluptate sorbetur ab Indis, & ab Hispanis: nec etiam si multos sorbeas vllam ventriculi grauitatem; sed potiùs aluum emollitam senties. fructus temperatus esse videtur, & aliquantulum humidus.* Bosius hęc protulit. *Maturus fructus* (vt aiunt) *luteo est colore maculis viridibus infectus, qui plenus suauissimo est liquore, quasi moschi, & ambræ, & gustui gratissimo.* & hæc quidem apud scriptores reperi. Verum dicam ego fructus immaturus viridis est, deinde maturescẽs citrinescit, figura potiùs malo, seù arancio, sed siccus solatro pomifero, quàm granato assimilari mihi videtur: immò paruũ limonem omninò representat. cortex etiam nõ crassus, vt Granato, sed membranaceus solatro, dicto pomifero & capsico, quodammodo æmulus: sed sub membranaceo cortice inest medulla quædam spongiosa candida, medium fructus est vacuum. semen lateribus fructus interna parte hęret, triplici per longum serie, nullis intus septis, ideò maturum semen in fructu sicco separatum ab eo vbi adhærebat loco, & in vacuitatem decidens, sonitum intus reddit, concusso fructu. segmenta autem in hoc fructu melonis instar, & pomiferi solatri, spectantur, tam extra, quam intus. Viridis (vt dixi) fructus paruulum limonem (nobis *limoncello* dictum) omninò emulatur aliquanto est oblongius, seù non perfectè rotundus, vt potiùs aliquantulùm efformet triangularem formam, colore viridis, & obscurus totus est nullis maculis, nec segmentis apparentibus.

Semina piri seminibus similia sunt, colore citrino.

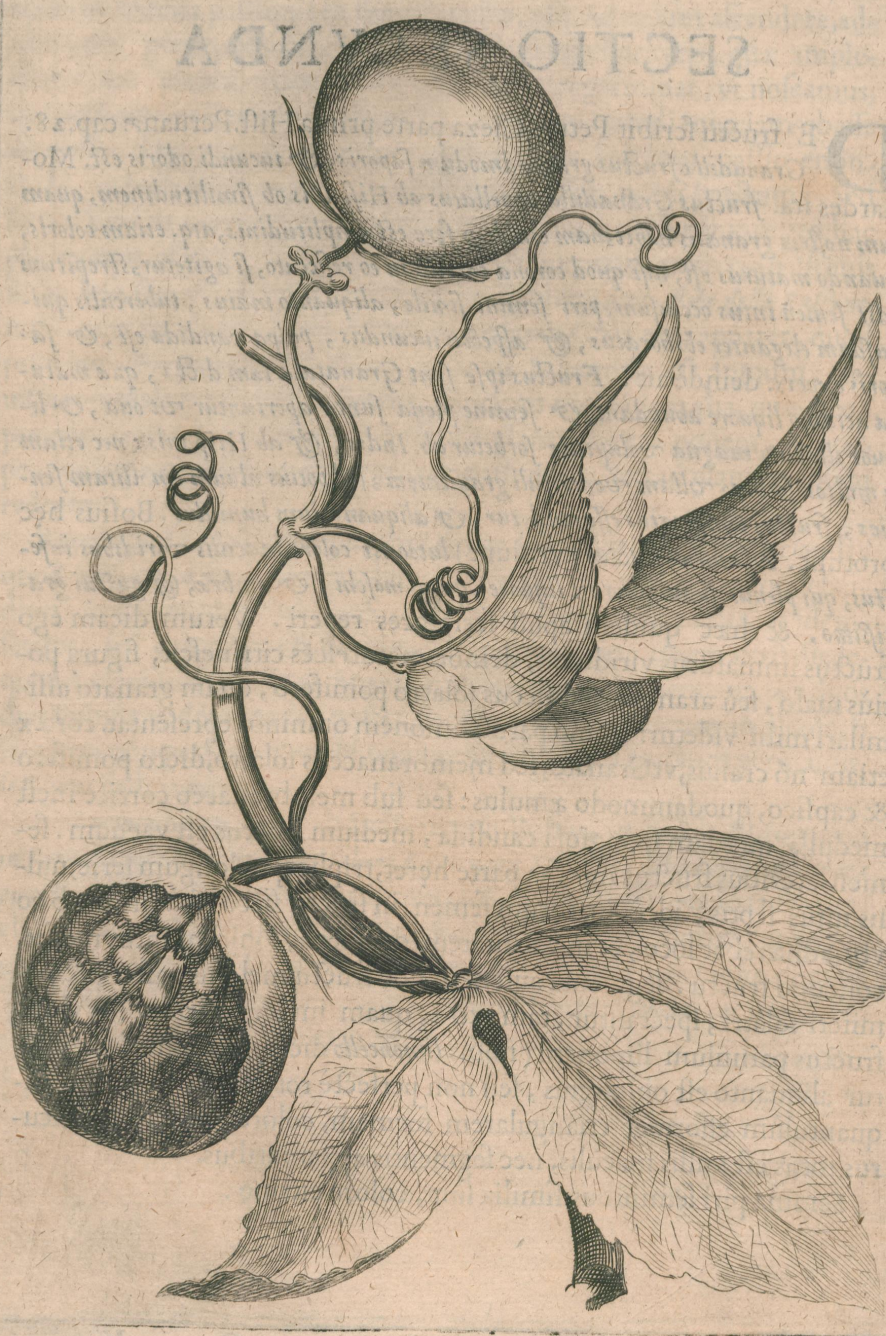
Descriptio.

Figura Vera fructus.

Fructus forma.

Semen.

FRVCTVS MARACOT.

Vires huius plantæ nobis adhuc ignotæ sunt. sed si aliquid ex relatis coniectari licet, aqua in fructibus reperta, quæ acidulo, gratoq. est sapore, non multum calida videtur iudicanda ob huiusmodi saporem à Galeno inter frigida numeratum. sed quia ventriculum non grauare scripsit Monardes, etiam si in magna copia sumatur, dicemus, tenuis, subtilisq. esse substantiæ. quia denique aluum emollit, detergendo id præstare crederem. at folia hypnotica facultate prædita esse censeo, foliorum enim odor, solatrum sapit. & si recordamur obseruationis supra positę, nimirũ Muscas in folijs residentes exanimari, aliquid deleterij, vel forte soporiferi cõtinere fatebimur. sed nil certi affirmare audeo. sed placet nunc memorari nobilissimum meum *Nepente* sine opio, quod omnia somnifera præcellit. *iucunditate* sumendi, pillula enim vna x. granorum pondere sufficit. *cita*, & infallibili actione, nam præstitisse scimus, quod alia opiata non valuerunt. *securitate* denique, quia nec grauedinem capitis relinquit, nec molestum somnum parit. sed de hoc aliàs.

Vires Maracot.

Nepente aldinum.

LAVRVS INDICA.

DE LAVRO INDICA.

CAPVT QVARTVM.

NATA nobis est planta anno 1620. ex Indicis quibusdam seminibus, quæ racematim breui pediculo 5. vel 7. simul coherebant, baccarum Lauri vulgaris formam habebant, verum non rotunda erant, Sed oblõgiuscula, & parum acuminata, paruæ oliuæ figura, ab extra nigra, & rugosa, vt Lauri baccæ, statim autem Lauri speciem esse indicaui. Enata planta breui in magnam altitudinem adoleuit, folia autem odore, & figura Laurum nostratem non parum immitabantur, quod primam opinionem meam auxit, vnde Laurum Indicam appellare nunc libet. Itaq. folia insunt quodammodo inter Lauri vulgaris, & Regij dicti media, vel potius cedri folijs similiora, non enim ita dura, & lucida sicut Lauro. colore sunt subuiridi, Hyeme (quæ sunt vetustiora, & casura) citrinescunt, ac rubent; longitudine aliqua excedunt palmum, alia semipalmum tantùm æquant, latitudine verò nonnulla sex vncias excedunt, mediocre folium appingi curauimus. Mansa folia amariuscula primò sunt, postea cum dulcedine pauca, mucilaginosa, & odorem nostratis Lauri referunt. foliorum autem pediculus, qui crassior est, atq. etiam ramorum lignum subdulcia sunt. sed mirùm quanta mucilago in ore sentiatur viscida, & lenta his mansis, id nulla alia in re vnquã obseruaui, quamuis vltra mille plantas degustauerim. Sed neque talis apparet vnquam mansis communibus mucilaginosis seminibus, vt cytoniorum, psillij, &c. nec radicibus alteæ, &c. quod vt mirabile mihi apparuit, sic notatu, & aliena consideratione dignum censui: ex hoc enim fortè aliqua vis recondita tàm admirabilis plantæ inuestigari posset. Et quidẽ Petro Castel. Medico eruditiss. in animum cecidit, syr. ex decocto foliorum. loco syr. de altea, asperitati gutturis, & vocis fortasè prodesse posse. hucusq. apud nos florem non produxit.

Odor foliorum.

Descriptio foliorum.

Folia mucilaginosa.

Coniectura P. Castelli.

Dubitauimus aliquando cum Viris Botanicis Eruditissimis, an esset Cinnamomi, seu Cassiæ, seu Cannellæ planta, nec læui coniectura. nam ex Garzia ab orto Cannellæ arbor est *folijs Lauri quidem colore, sed forma ad Citri folia accedente*. Franciscus de Tamara scribit. *in freto maris*

An sit planta Cannellæ.

Ery-

Auctores asserentes canellam arborem esse lauro similem.

Erythræi Cinnamomi arbores, & Lauros maris æstu interdum operta inueniri. Lud. de Barthena in nauigatione sua scribit. *Cannellæ arborem laurum proximè referre, præsertim folijs, item baccas lauri modo ferre, sed minores, & candidiores.* Odoardus Barbossa testatur *Arborem Cannellæ esse lauro similem.* idem affirmat Theuetus praeterea Petrus Cieza part. 1. Chronici Peruani cap. 40. Franc. Gomara in Historia generali cap. 143. Augustinus Carate lib. 4. Hist. Peruanæ cap. 2. Cannellæ arborem dicunt esse folio laurino. Christ. Acosta *Folium laurino simile, letius tamen colore dilutiore, & minus siccum.* Praeterea Nicolaus Monardes in nouo Orbe nasci Cannellam retulit, & folia habere laurinis similia dixit. nostra autem arbor folia lauro, ac cedro similia habet. Secundo ex Garzia *fructus Cannellę est niger, rotundus, auellanæ ferè magnitudine, aut exiguis Oliuis similis.* Gomara verò, Carate, & P. Cieza: dicunt fructu esse racematim coherente. Acosta: fructum maturum, nigrum, & splendentem dixit. Tertiò, sapor mucilaginosus, qui est in nostra Planta videtur etiam adesse in Cannella quadam nostri cassiam legitimam putant, & in mandendo lentor quidam sentitur. sed alterius generis plantam esse conuincit semen ipsum à me ipso satum; non multùm tamen à cannella dissimilem esse plantam censemus. nã Lauri speciem aliqui faciunt, vt Cæsalpinus, & Cardanus lib. 8. de subt. pag. 303. *Cinnamomum* (ait) *Lauri arbori haud absimile est, folia folijs, truncus trunco similis, nisi quod humilis est; & latè vt salix diffunditur. sed & cinnamomi baccæ Lauri baccis: veruntamen illæ his minores sunt, & candicantes. Vnde licet coniectari Arborem vnam esse; sed regionibus solùm distingui.* Huic tamen pluribus obstat Scalig. exerc. 144. qui legi poterit. de Cassię odoratę folijs, simile quid videtur scripsisse Diosc. nam ait: *folijs piperis.* folia autem Piperis, ex Garzia sunt mali Assirij effigie, & icon apud Clusium spectari potest. immo præstantior Cassia apud eundem Dioscorid. vocatur Daphnitis. à Lauro, qui Græcè Δάφνη à Daphnide Virgine in Laurum arborem conuersa.

Fructus cannellæ.

Cannellæ quædam species mucilaginosa.

Cannella Laurus est Indica.

Folia Cassiæ qualia Diosc.

Aliquando suspicatus sum corticem illum, atq. etiam arborem de qua loquitur Clusius Exot. lib. 4. cap. 1. conuenire cum nostra Lauro; nam *foliorum* (inquit) *odor Laurinorum foliorum odorem æmulatur, sed illis sunt latiora, & magis viridia.* Deindè suspicari etiam possumus, an Cortex, de quo Clusius lib. 4. cit. cap 2. dubitat an sit Cassia Veterum, fuerit ex nostra Arbore. ait enim *Aliquo temporis spatio ore retentus hic cortex, præter acrimoniam lentorem quendam habere deprehendebatur.* id autem suspicari me inducit maximus in mandenda nostra arbore lentor. deindè subdit Clusius de Cannella Iauaica. *Eius odor exiguus, imò penè nullus, sapor, qui in viliore cannella, aut in cortice modo descripto; in quo tamen mandendo obseruaretur quidam lentor, & veluti gummositas, quæ vel summis tantùm digitis*

Cortex à Clusio allatus.

Alter cortex eiusdem.

Cannella Iauaica.

admo-

admotis inhæreret, & quodammodo glutinis instar distendi posset. huiusmodi lentorem ego obseruaui in siccis etiam folijs nostris, quamuis magis in viridioribus. sed nihil certò affirmare audeo.

Sed post quam in Casiæ, Cinnamomi, & Cannellæ mentionem incidimus, de his opinionem meam non silebo. Quamuis enim plurimos legerim affirmantes Cannellam vulgò dictam, esse antiquorum Cinnamomum, inter quos Garcias ab Horto. ijs tamen multiplici de causa subscribere nequeo. Vnde dico nos destitui verò cinnamomo, & cannellam vulgarem non esse nisi Antiquorum Græcorum Casiam ligneam: cum autem plurium fuerit specierum Casia, ita etiam nunc diuersarum specierum cannella reperitur.

Nos carere vero cinnamomo.

Prima ratio est, quia Casia antiquorum Cortex erat, Cinnamomum verò lignosus surculus, difficiliùs à cortice separabilis. At cannella vulgaris cum sit solus Cortex, sola Casia erit. id probabo clarissimè ex dictis antiquorum, cinnamomi siquidem attributa, in nulla cannellæ specie reperiuntur.

Prima ratio à cortice.

Secundò Dioscor. c. de Corallo. *Corallum laudatur ramosissimum, cinnamomi figura, fructicis forma* si vera sunt Diosc. verba, debent conuerti, & cinnamomum debet esse figura coralli. sed vbi, rogo, est in nostra cannella forma, & figura coralli, idest ramositas? in nulla cannella reperitur, ergò nulla cannella habet figuram cinnamomi, igitur non est Cinnamomum.

2. ratio à figura coralli.

Tertio Gal. 1. de antid. 14. *Est Carpesium herba Phu appellato genere similis*, deindè. *Tenuia autem quadam Carpesij sarmenta cinnamomi virgultis similia sunt.* Si igitur quæ æqualia sunt vni tertio, etiam æqualia inter se, Cinnamomum, Carpesium, & Phu similia erunt. at Phu ex Diosc. *Ex obliquo villosa in nigri veratri, aut iunci modum.* & ex Oribas. *habet adnascentes radiculas exiguas, vt iuncus odoratus, aut veratrum nigrum inter se complicatas.* nulla video in vulgari cannella sarmenta, nulla virgulta, non iunci formam, non radices complicatas. ergò in nostra cannella nulla adest carpesij similitudo, proindè neque Phu similitudo; si verò horum similitudo non adest, neque aderit veri cinnamomi similitudo. ob id negandum vulgarem cannellam esse antiquorum cinnamomum.

3. ratio à similitudine Carpesij, & Phu.

Quartò Gal. 1. de Antid. 13. *Supersunt adhuc ibi multa vasa lignea, quæ varias cinnamomi species continent, quarum nulla tamen veluti truncus, in ramos plures diuisus, multùm attollitur: sed hellebori figuram per se fert, immo verò Damasonij, quod è Creta ad nos defertur.* Hic docet Galenus in illis vasis cinnamomi, tunc temporis nullam contineri integram cinnamomi plantam, nec etiam valdè magnam, vt quæ velut truncus in ramos

4. ratio à ramis.

plures diuiſus attollatur, ſeu coralli figura: id accidere voluit ob Imperatorum poſt Antoninum incuriam, qui deficiente optimo, & primi generis cinnamomo, nouum, & optimum habere neglexerunt, quod igitur reliquum cinnamomi remanſerat, breuius erat, & tantùm Hellebori, vel Damaſonij figura. At qualis forma Damaſonij? ex Dioſc. *Eſt radicibus tenuibus, vt veratri nigri*. in noſtra autem cannella non ſolùm nunquam ſpectauimus notas optimi cinnamomi, ſ. truncum in ramos plures diuiſum: ſed neque notas deterioris. ſ. formam rad. hellebori: non ſolùm paruitate, & tenuitate, ſed neque etiam ramuſculorum plúrium ſimul ortu, & coniunctione. ergò noſtra cannella caret notis, & figura, tàm optimi, quàm deterioris cinnamomi.

Ab Hellebori, vel Damaſonij figura.

Quinto Galenus ſubdit de illis cinnamomi reliquijs. *Quæuis autem cinnamomi ſpecies ab vna radice, ceù frutex quidam paruus conſurgit, emittitq. hæc ſex, illa ſeptem virgulta, vel paulò plura, paucioraue, non æquali tamen omnia longitudine ſunt, verùm, quod maximum eſt, pedis Romani dimidium nō excedit.* Sed quis vnquam ex noſtris tale cinnamomum vidit? quod tamen non erat optimum eo tempore putatum. noſtra quidem cannella reperitur vltra duos pedes longa, ſed cortex eſt vacuus, & non virgultum, & ſemper vnitas ſola, nunquam aſſociatio plurium ſpectatur ab vno communi exortu.

5. ratio à pluribus virgultis.

Sexto, Cinnamomum ramuſculus eſt non ſimplex cortex. Galenus arborem eſſe primo dixit, quam non equidem fuiſſe valdè magnam existimo, etiamſi arca magna eſſet in qua integra arbos Romam delata fuit. Arca enim cubitos quatuor, & medium longa erat. deinde ait Galenus. *Ex hoc cum accepiſſem ramuſculos aliquot apud me depoſui.* Ex quo patet cinnamomum fuiſſe ramuſculum, non ſolùm corticem. qualis noſtra cannella, quamuis pro optima habita.

6. ratio, quin ramuſculus, non cortex.

Septimo, cinnamomi ramoſitatis teſtis eſt Dioſ. qui ſcribit. cinnamomum Moſyliticum *præferri tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cintum*. deindè vt optimum noſceretur, ſic monet. *vellito ab radice ſurculum*. & tertium genus *fructicoſum* dixit. Quartum autem genus *magnam habens radicem*. Quintum verò *denſa radice firmatum*. cui ſubſcribit Galen. de Ther. ad Piſon. 12. *non magnam radicem habens*. deindè de Moſilitico. *virgas paruas, & ſubtiles, ramos denſos*. deniquè autem ait: *Quæuis autem cinnamomi ſpecies ab vna radice, ceù frutex quidam paruus conſurgit, emittitq. hæc ſex, illa ſeptem virgulta vel paulò plura, paucioraue, &c.* nec renuit Plin. lib. 12. c. 19. *Ipſe frutex duorum cubitorum altitudine ampliſſimus, palmiq. minimus, quatuor digitorum craſſitudinis, ſtatim à terra ſex digitis, ſurculoſus, arido ſimilis*. deindè ait. *Præcipua bonitas virgultorum tenuiſſimis partibus, ad longitudinem palmi. ſecunda proximis breuiore menſura, atq. ita*

7. ratio, quia ramoſum & cum radicib.

ordine.

ordine. vilissimum, quod radicibus proximum, quoniam ibi minimum corticis in quo summa gratiæ. Qua de causa præferuntur cacumina, vbi plurimus cortex. ita patet ramosum, & tenue fuisse antiquum cinnamomum cuius nullam notam habet officinarum cannella.

Octauo, si de colore loqui voluerimus, habemus Galenum loco cit. sic docentem. *colorem denique talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque cærulei, quem vocant, aliquantulum addat*. profecto huiusmodi color in nulla cannellæ specie conspicitur. sicut nec color à Diosc. traditus, scilicet. *Nigrum ex vinoso in cinereum vergens*. deficit igitur cum reliquis etiam conditionibus cannellę ipsi color antiquo cinnamomo tributus. Iurè igitur dicimus, nos carere vero antiquorum cinnamomo. nam in cannella vbi est cinnamomi radix? in terra certè relicta est. Vbi similitudo corallij ramosi? vbi similitudo radicum Carpesij, vel Phu, vel Damasonij, vel Hellebori? vbi sunt sex, vel septem virgulta ab vna radice? vbi denique color veri cinnamomi?

8. ratio à colore.

Nono, si consideremus Dioscor. totum cinnamomi caput. sub nulla eius specie tegi posse cannellam cernemus. Etenim Mosiliticum cinnamomum esse nequit, quia colorem non habet cannella, quem scripsit Diosc. non tenues ramos, non frequentes nodos, & à quo velli ab radice surculus nequit. insuper desideratur odor rutæ. nec non sapor quadantenus salsus. sic neque species est aliquantum à Mosilitico distans. neque item 3. non enim nigrum, neque fructicosum, seu ramosum. neque 4. fungosum candicans, aspectu tuberosum, magnam habens radicem. denique neque 5. densa radice firmatum. ecce cannellam non esse vllam cinnamomi speciem. Neque etiam dicere possumus esse Xylocinnamomum, seu lignosum cinnamomum. nam hoc est *sarmenta longa* (seù vt Matt. legit virgulta breuia) *robustaq. ferens*. concludamus ergo cannellam officinarum cuiuscunq. sit speciei, non posse esse, nec dici antiquorum cinnamomum.

9. ratio.

Addam apud me esse baculum ex veræ cannellæ arbore, quem salicis esse diceres, (vt non ineptè Theoph. cassiam Amerinę salici comparauit) longitudine quinque palmorum, crassitudine pollicis, intùs ligno leuissimo, & quasi spongioso, & albo, inodoro, & insipido. extra nodi pauci, parui, & inter se distantes spectantur, cortex est tenuissimus, & vnicus, intùs leuis, extrà rugosus, quasi salicis modo, color rufus, & similis salici; non colore cinereo vti illud Matt. scabrosus, cum aliquibus maculis paruis, nigris: odor nullus sentitur; sed cannellæ esse lignum clarè ostendit ipse cortex, qui quamuis tenuissimus, & nullam cannellæ faciem præseferat, tamen mansus ipsissimam cannellam esse manifestat. Sed de veri cinnamomi defectu mecum sentiunt aliquot viri

Apud auctorem baculus ligni cannellæ.

eruditissimi, vt Matt. com. in Diosc. Monachi in Mes. Io. Monard. lib. 6. epist. 3. de Theriaca. & lib. 8. epist. 1. B. Marantha lib. 1. Theriacæ Theuetus, & alij.

Auctores nobiscum sentientes.

Contra tamen non paucos sensisse lego, qui cinnamomum ad nos ferri cum cassia, & cannella mixtum scribunt, vt Fuch. lib. de comp. med. Amatus Lusitanus in Diosc. And. Cæsalpinus lib. de Plantis. Lacuna lib. 1. c. 13. Garzias ab Orto lib. 1. cap. 15. C. Clusius in com. N. Monardes cap. 25. Costeus in Mes. com. de elect. cinnamomi. Scaliger de sub. exerc. 144. Franc. Alexandri radio 1. Apollinis. Nicol. Stelliola. de Theriaca. Euangelista Quadram. de Theriaca c. 5. & 12. & alij. Sed allatas à nobis rationes vellem soluissent. nec satis est, quod respondet Costeus. nihil referre, quod nudus sit cortex. quia Indica commentaria cinnamomum esse asserant. non sufficit, dico, horum auctoritas, sine ratione. sed addit. non posse negari cinnamomum esse lignosum virgultum, planta enim non est, nec cortex sine ligno. tamen cortex cinnamomi olim expetebatur. teste Theoph. 9. de Histo. Plant. scribente cap. 5. non in ligno, sed in cortice gratiam esse, proptereaq. quod radici proximum est, quia minimum corticis plurimum autem ligni habet, esse deterrimum: summa verò cacumina plurimum corticis, & ligni parum habentia esse laudata. Respondeo nõ negandum maiorem, vel potius totam odoris gratiam in cortice residere. tamen ex quo colligat Costeus adhiberi solum cinnamomi corticem nõ video. nam si solus cortex à ligno separatus in vsu fuisset, ad quid electio illa cacuminum? nam delibratus cortex quamuis infrà tenuior, suprà crassior spectaretur. tamen totus esset cortex. & non efficeret illam differentiam à Theo. notatam. ego verò censeo totum ramusculum cinnamomi in vsu fuisse cum cortice, & ligno, sed quia cacumina ob crassiorem corticem, ac teneriorem, & lignum nondum induratum odoratiora, & sapore acutiora erant, ideò magis expetebantur cacumina. propè radicem verò quia lignum creuerat, & cortex attenuatus erat, deterior pars ea habebatur; sic in nouellis surculis cedri, vel lauri 4. digitos longis, cacumina plurimum corticis habere spectamus, tenera, odorata tota, ác tota aromatica. deindè verò cum creuerint, & medulla interna in lignũ obduruerit, soli cortici tenuiori effecto, remanet odor, ac sapor. sed in his cacuminibus sciendum etiam difficillimè corticem à lignò posse separari. vt ego tentaui in nostratis vulgaris lauri surculis nouellis. sed nec ab vllo Antiquo scriptore colligere potui, cinnamomum decorticari, nec à Diosc. nec Galeno, Theoph. immo Plinius mihi fauere videtur qui lib. 12. cap. 20. *Cassia nascitur crassiore sarmento, tenui cute, verius quam cortice: quem contra atque in cinnamomo leuari*

Auctores cõtrarij sentiẽtes ad nos deferri cinnamomum.

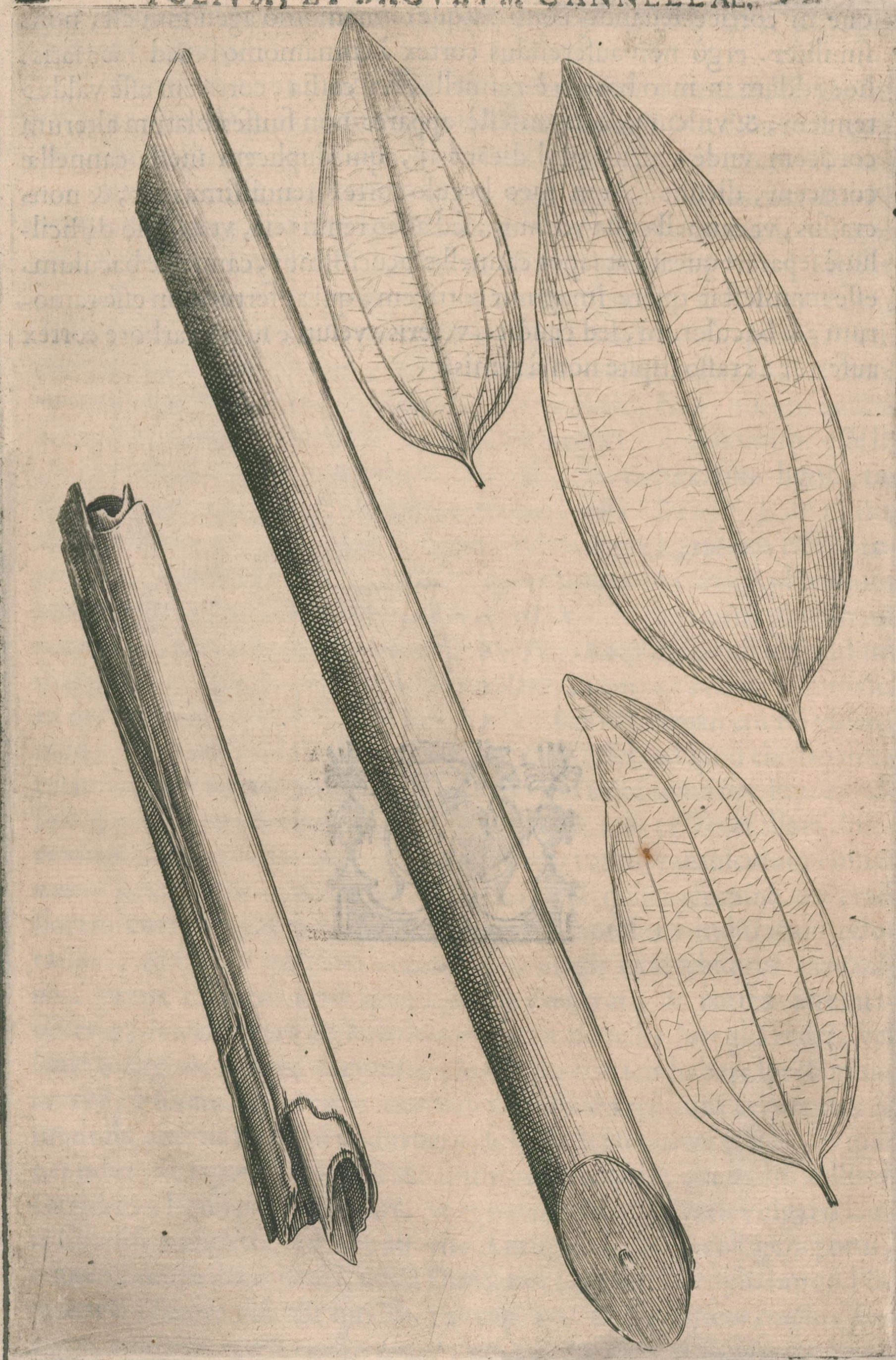
Soluitur eorum responsio.

Respõdetur Theophr.

Opinio nostra.

& exinaniri pretium est. deindè agit de modo corticem auferendi: itaque in cortice leuando contrà atque cinnamomo agendum est, non similiter. ergò non auferendus cortex à cinnamomo. Sed hæc satis. hoc addam in meo baculo è cannella, seù cassia. corticem esse valde tenuem, & vnicum, & manifestè apparet non fuisse ablatum alterum corticem vndè nescio quid dicant ij, qui duplicem inesse cannellæ corticem, dicunt. At in meo baculo cortex tenuissimus est, & non crassus, vt cannella qua vtimur, ; sed adeo tenuis est, vt à ligno difficillimè separari queat, at sapor cannellæ acutissimus, cannellæ baculum esse manifestat quare imaginor corticem, qui adfertur, non esse ramorum, & baculorum, sed caudicis veteris. veluti è subere arbore cortex aufertur à crasso stipite non à ramis.

FOLIVM, ET BACVLVM CANNELLAE.

Paulò ante Dicam me habere cannellæ baculos aliquot, cortice tenuissimo præditos, sapore suauissimo, aromaticoq. vt optima cannella. iconem curiosis ostendere possum tantũ. Sed ad me accedentibus, vel ad præclarissimum, eruditissimumq. Virum P. Castell. cui dono dedimus huiuscemodi baculos aliquot, ad Illustriss. & Reuerendiss. D. meum Principem, & Card. amplíss. Odoard. Farnesium, ab India, inter alia rarissima, transmissos. Sed folium etiam cãnellæ pingi curauimus, quod similitudinem magnam habet cum folio indo, seu Tamalapatra Clusij, vt vtriusq. picturas conferenti patebit, vnde aliqui decepti sunt opinati idem esse, ideò Garzias lib. 1. cap. 19. *Scribit Franciscanus quidam in Aethyopia gigni, sibiq. datum esse, cum inscriptione foliorum cannellæ. Sed valde hallucinatur. Non in Aethyopia nulla est cannellæ arbor, neq. folium similiter fieri autem potest, vt ad eum missa sint cannellæ folia cum ipsa cannella ea enim non multùm à folio differunt Indo, nisi quod cannellæ folium angustius, & minùs acutum est, tribusq. illis costis sine neruis caret quos folium Indum habere diximus.* Ego assentior folium cannellæ, & Indum dictum esse diuersa. nam vulgare folium indum, vt ego degustaui, & Clusius etiam refert, lauri folium gustu refert, at cannellæ folium sapore suo cannellam ipsam repræsentat, ob quem refelli nequit. Sed assentiri nequeo Garziẹ dicenti, folium cannellæ, tres illos neruulos non habere, nam meum folium illos ostendit. & Christ. Acosta Aphricanus scribit cannellæ *foliũ tribus neruis insignitum, &c.* Sed de cannella satis, vnum admoneo folium nostri lauri non habere illos tres neruulos: & folio cannellæ mansum, vel etiam folium Indum, non habere visciditatem illam.

DE HOLOLIVCHI.

DE HOLOLIVCHI

Seu Conuoluulo Peruuiano perpetuo.

CAPVT QVINTVM.

EXIT hæc planta folijs corniculatis, vti primùm emergit è semine etiam Conuoluulus nostras, seù Campanula azurrea, tàm diurna, quam nocturna, folia deinde cętera oriuntur dicto Azurreo conuoluulo forma similia: seù potiùs similiora Apocino latifolio, & cordis quodammodo figura, non ita candicantia, vt Apocino, verùm duriora, estque verè folium colore ex atrouiridi, leni superficie, & splendenti, ambitu leui, & simplici, in cacumine acutior, tenui carne, sed solida. nunquam folia exeunt bina, & paria, sed impari exortu, nec eadem distantia: præterea cum primò oriuntur, & per aliquod tempus, medium folium apparet: nam folij binæ alæ inter se coalescunt, & conniuent, nec aperiuntur, nisi iam grandi facta fronde. Vnicaulis est ab radice, deinde fructicosa, ac ramosa admodum euadit, vicinis fruticibus sese facillimè contorquens. Caulis valdè lignosus est, intus vacuus, extra cortice cinereo. Planta frigus valdè timet, nàm quolibet paruo vento flante, statim teneræ summitates læduntur, & emoriuntur. Perpetuò viret natura sua; nam quamuis primo anno apud nos Hyeme, ob frigora ingentia, aliquot plantæ folia omnia dimiserint; vna tamen planta, quę cæteris erat validior, & meliùs custodita, sua folia per totam hyemem retinuit, & vsquequo adueniente vere alia noua folia orta fuerint, & sic constat natura sua perpetuò virere. tardè florem, & semen profert apud nos, nam anno 1619. habebam octo plantas, quæ primam hyemem omnes transegerunt, & cum nec primo, nec secundo anno florem produxissent, hyeme secunda omnes periere plantę. cum frondem, aut ramusculum secabam non emittebant succum lacteum, vt Apocinum, sed aquam viridem, & tenuem. Henrico Coruino Botanico Romano, qui easdem quoque habebat plantas, & sine prole, & flore secundo anno periere.

Descriptio foliorum.

Qualis sit Caulis.

DE

BALANVS MIREPSICA.

DE GLANDE VNGVENTARIA.
CAPVT SEXTVM.

NVCIS, quam Græci βάλανον μυρεψικὴν, seù Balanum Myrepsicam, Latini Glandem Vnguentariam dicunt. Plin. verò Myrobalanum, idest Odoratam Glandem. Arabes scriptores Ben, seu granum Almesus, Hispani Auellanam Indicam, Romani Bene, nunc plantam in Farnesiano Horto viuere demonstraturi sumus.

Nomina.

Ex Centenis Glandis vnguentariæ vsualis, & vulgaris apud nostros Myropolas fructibus, qui satis recentes mihi videbantur Illustriss. & Reuerendiss. D. D. meo in maxima copia allatis, quos experiundi gratia terræ commiseram, vnica tantùm enata est planta anno 1618. quæ in hunc vsq. perdurat annum. Cuius fructus quamuis nostris Myropolis, & vnguentarijs, ac Plebi sint noti, & vulgares, planta tamen ignota est, huc vsq. à nemine ex nostris Botanicis in Italia visa, neque exculta, quod sciam, vllibi in Europa. immo facies, & figura admodum dubia, & controuersa est inter simplicium scriptores. Ob id eius ad viuum pictam Iconem, & exactam Historiam rei herbariæ studiosis non ingratam futuram spero. Quamuis enim Veronensis Pona Montem Baldum peregrinans nouellæ arboris pictam figuram è Creta à Bello transmissam viderit, & in lucem ediderit, quia tamen recens, iuuenis, ac nouella admodum planta pingitur, & diuersa ab adultiore, & quod magis est sine vllis notis: ideò nos alacriter historiam, atque Iconem nostram proponemus.

Ex 110 seminibus vnica enata plãta.

Primo anno exorta planta quatuor, vel quinque à radice surculos emisit, quos vno, tantùm relicto, Ioannes horti Custos admodum diligens abstulit. Relictus surculus octò, vel decem tantùm folia emisit ramosa, quibus inerant alia folia Heliotropij folijs similia, vt etiam apud Ponam spectantur, rotundiora, quàm Myrto, nec acuminata, sed subalbida; aduentante hyeme foliola primò deciderunt omnia, & remansere folia ramosa, quæ etiam tota simul postea ceciderę, tandem remansit medius cauliculus semipalmi altitudine, qui deinde Hye-

Descriptio plantæ Mirobalani.

FOLIVM GLANDIS VNGVENTARIAE.

me perijt. Secundo anno à radice germinauit, & in palmi altitudinem caulis vnicus excreuit, hyeme tamen cecidere eodem modo primo foliola, deinde ramosa folia, postremò etiam cauliculus perijt. hoc tandem anno 1622. in humanam creuit altitudinem, & spero fore vt caulis viuat hac hyeme, robustus enim ac lignosus videtur. à radice vnicus est stolo vndiq. folijs inordinatè ortis septus. primo autem aspectu, planta visa, diceres esse Genistam: sed præcipuè Autumno, decidentibus enim foliolis, remanent folia ramosa, ob id quadam Genistæ facie, quæ quidem folia videntur esse rami ipsius Arbusculæ, & multi fuere apud nos, qui induci nequirent, vt crederent, totam illam tenuium virgarum, veluti iuncorum congeriem (sursum enim spectant) esse vnicum folium. sed totum istius plantæ folium tale est. A parte qua cauli hæret in longitudinem virgulam habet lentam flexibilem, rotundam, ac tenuissimam veluti paruum iuncum, vel genistæ ramum, sed dimidio tenuiorem, quæ cubitũ superat; & in summo magis tenuis, & acuminata fit, ab hac prodeunt alati rami, seù aliæ tenues virgæ similes, palmo longiores, valdè inter se distantes, binæ tamen semper, & ordinatæ quatuor, vel quinque pro latere, quæ pariter desinunt in capillaceam tenuitatem. hoc totum ramosum est folium. At ramusculis his plurima insunt foliola Mirti forma, sed non acuminata, nec dura, nec Heliotropio dissimilia, raris geniculis orta, sed binario semper numero, magnitudine inæqualia, atque etiam forma, quò enim magis foliola ad ramusculorum summitates accedunt, eò minora fiunt, ita vt tandem oblonga admodum, & tenuia sint Poligoni vulgaris magnitudine, & figura. At mirti folia à poligoni folijs certè valdè distant: talia tamen spectantur foliola. Tandem ista foliola ita minorantur in vltimis folijs, quæ nimirùm Decembri mense oriuntur, vt spectare tantùm sit virgosa folia sine vllis foliolis, & ita decembri mense, genistæ assimilatur planta, nam nouellæ frondes sine foliolis prodeunt, vetustiora autem folia, quibus decidere foliola ipsa ramosa tantùm aparent. Diù, multumq. disputauimus cum nostro Horti custode, & alijs Botanicis, qui ramosum folium, non folium, sed verum plantæ ramum esse volebant, quibus me primò opposui Theoph. verbis lib. 3. de Hist. Plant. cap. 3. vbi de Sambuco loquitur, quam folia habere dixit lauro emula. deindè subdit. *defluit id totum simul, & hinc vnum folium totum esse ratione putaueris*. pariter enim nos vnum folium dicemus totam illam virgosam congeriem foliolis ornatam: quamuis enim foliola. primo per se decidant, ob quod videri possent, distincta, tamen deinde etiam cadit totum simul folium ramosum, quod si verè ramus esset, non decideret ex se; in nulla siquidẽ planta ramuli ex se cadunt, sed sola folia. secundo folia ista ramosa

Similitudo Genistæ.

Folia similia ramis.

Qualia folia

Folia mirti. Folia Heliotropio.

Folia Poligoni.

Dubitatio de folio ramoso, an ramos, vel folium.

Prima ratio

2. ratio.

omnia inter se sunt similia, & superiora sunt maiora inferioribus, at veri rami inter se differre solent, & inferiores, ac antiquiores esse solent semper copiosiores, ac maiores. Tertiò ab exortu noscitur: nam hoc ramosum folium totum simul, & semel efformatum à planta oritur, primo rubens, indè virescens, deindè nihil priori formæ additur, nisi magnitudo, quæ crescit; siuè nullum aliud germen edit, vt solent alij rami: nec foliola paulatim gignuntur; sed cum totis ramusculis: ergò non verus ramus, sed folium vnicum. quartò virgularum summitates in capillaceam tenuitatem desinunt, & cacumina clarè demonstrant, vltrò non posse germen produci, genuinorum ramorum more: statim enim summitates tenuissimæ læduntur, & pereunt, non ergò ramus, sed folium.

3. ratio.

4. ratio.

Radix crassa est, Napi quodammodo similitudine ab extra nigra, paucis radiculis.

Radix.

Flores, & recentis fructus Notas aliàs dabimus si planta produxerit, nec non si vita plantæ, & nobis Omnipotēs Deus prorogare dignabitur.

Flores.

Hactenus nostræ viuæ plantæ Historiam enarrauimus, nunc libet Antiquorum de Glande Vnguentaria dicta recēsere, & librare. circà natale solum. scribit Diosc. *Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia, & Petrea secùs Iudæam*. Theoph. lib. 4. cap. 2. *sunt in Aegypto Arbores, vt Glans, & aliæ quædam, quæ peregrinari omninò nequeunt*. Plinius verò lib. 12. cap. 21 Myrobalanum Trogloditis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Iudæam ab Ægypto disterminat commune est. deindè ostendit differentias inter Arabicum, seù Syriacum, seù ex Petrea oppido, & Trogloditicum, seù Æthiopicum, & Thebaicum, seù Aegyptiacum. quæ si vera sunt, mirari subit, quomodo nunc Balani arbor in Aegypto esse desierit, nam diligentissimus plantarum Aegyptiarum obseruator P. Alpinus in Aegypto nec arbores, nec fructus apparet obseruasse, cum de Ben, seu Balano hac nihil scripserit. fortè vt deperdita Balanus. ita aliæ exortæ, vt Cassia purgatrix, Tamarindi, Boabab: nunc in Aegypto copiosæ, Dioscoridi verò, qui in Aegypto vixit, ignotæ. Sed Petrus Bellon. suarum obseruat. lib. 2. c. 61. propè Montem Synai se vidisse testatur *Rupe deinde conscensa* (inquit) *Balani myrepsicæ arbores inter saxa prouenientes conspeximus Betulæ magnitudine, similibusq. ramis; caudice etiam candido, vt procul intuentes, Betulan esse existimaremus. Pharagou incolæ, eius fructus diligenter legunt, & ex illis multum olei exprimunt. Vt autem istam arborem obseruaremus, occasionem nobis præbuit eius semen cum suis siliquis trigonis, ab incola Arabe in aceruum congestum apud Pagum*. Sed fortè Bellonius non vidit plantæ folia perfecta, sed ramosa tantùm. nam betulæ folia, nec nostra, nec antiquorum Mirobalanus habet. virgosa

Vbi nascatur

Betulæ rami & folia.

autem

autem & flexilis est Betula, corbium sportis apta, atque scopis, & fortè non dissimilis facie balano ob virgulas plurimas dum decidere foliola. Monardes autem c. 47. scribit. In insula S. Dominici quoddam genus

Magnitudo.

Auellanæ reperiri, qua se Indi familiariter purgant, & esse Ben magnum vulgi, quod etiam firmat Cesalpinus de Plantis lib. 2. c. 45. Nostra autem Arbor cum sit Ben vulgare fortè erit Auellana purgatrix, & Ben Magnum ex sententia Monardes. Circa magnitudinem Theoph. 4. de Hist. Plant. cap. 2. *Glans* (inquit) *à fructu nomen accepit, illæsa, magnaq. arbor est, verùm non recta; sed contorta, materies valida, & tàm ad alia, quàm ad nauigia percommoda.* Diosc. verò: *fructus* (ait) *est arboris Miricæ similis.* Hic Mattiol. & alij dissentire censentes Diosc. & Theoph. du-

Dubium Mattioli.

bitant, aut in Theoph. aut Dioscoridis codice mendum subesse; siquidem aut in Theoph. μυρσίνης, pro μυρίκης, aut in Diosc. μυρίκης, pro μυρσίνης legitur. Nam in vtroque auctore facilis, lubricusq. esse potuit scriptorum lapsus, propter vocabulorum propinquitatem. Sed mihi nulla

Declaratur Dioscorid.

videtur oppositio. Diosc. comparat arborem hanc Miricæ Arbori, idest eius magnitudini, & formæ, non eius folijs. nam materies valida dicitur, & contorta, vt Tamarici, sic Ericam Miricæ similem dixit, intelligens, quod sit arbor fructicosa eodem modo: sæpè enim Dioscor. arboream formam vni comparat, alteri verò folia *Philirrea* (inquit) *arbos est ligustri magnitudine, folijs oleæ, &c.* & Sicomorus, *arbor est magna fico similis, folijs mori &c.* sed quæso cùm scribit. *Arbutus arbor est cotoneæ malo non dissimilis.* vbi est similitudo, in fructu? in folijs? nequaquam, in sola arboris figura, & magnitudine. sic igitur Glandis vnguentariæ Arbor Tamarisco magnitudine, & figura, non folijs assimilabitur. ita Bellonius magnitudinem, & ramos Betulæ tribuit non folia.

De folijs Vnguentariæ glandis quæstio.

De folijs alia quæstio est, nam dissidere videntur Auctores Plinius lib. 12. c. 21. *Indicatur, & glandem esse arboris Heliotropio, quam dicemus inter herbas, simili folio.* Theoph. verò. *folium ei simile, atque myrto, oblongius tamen.* Ego qui modo in manu mea veram, viuamq. habeo plantam, quam nec Theoph. nec Plinius viderunt, non miror diuersis assimilari plantis ab auctoribus, & quandoq. ineptè: in hac tamen planta ab antiquis dicta similitudo spectari, non in toto folio, sed in foliolis debet. Heliotropio quidem Dioscoridis folium forè rotundum est,

Conciliantur Theoph. & Plin.

mirto verò oblongius. at ex Theoph. Balani folium etiam oblongius mirto, vndè dissimilius à rotundo Heliotropij, nos denique diximus folium adesse poligoni, quæ igitur deuersitas, & dissentio est ista? Re-

Responsio.

spondeo nullum adesse absurdum: ramosarum enim frondium priora, ac rotundiora sunt Heliotropij emula, posteriora paulatim minorantur, & oblongiora mirto fiunt, vltima denique ipsissima poligoni folia vi-

dentur.

dentur. nulla igitur dissensio inter Antiquos.

Ouied. de Ben errat.

Sed inter recentiores posset adesse aliqua difficultas: nam Ouiedus in Hist. ind. lib. x. c. 4. Agens de Indorum Auellana purgatrice. scribit non excrescere altitudinem duorum hominum, & folijs adesse Canabis. ego quidem crederem hunc æquiuocasse, & quamuis Auellanam purgatricem suam esse Ben dixerit apud quosdam Medicos. esse forte Ricinum, non Ben verum. & de huius vsu plura refert legenda. Doctiss. Cesalpinus Balanum Plinij folio Heliotropij censuit fortè esse Castaneas Equinas dictas ob folium Pentaphilli maiorem, Ricini magnitudine. sed per Heliotropium Cesalpinus intellexit Ricinum, Plinius verò herbam Heliotropium voluit:

Cesalpinus de Ricino.

Lilac Matth.

Lilac Mattioli non esse Glandis vnguentariæ plantam satis cuique notum cum Romę sit frequentissima planta ob flores gratos, dicitur vulgo Siringa cerulea. Figura Arboris Ben, quam exhibet A. Marinus in Mesuem, quam dicit recepisse à P. Antonio Michelio, sine descriptione est, vnde nil dici potest, videtur ramèn aliquo modo cum nostra conuenire, sed à pictore malè fuisse depicta.

Horum fructum vsus in Medicina nullus apud nos est. quamuis antiqui purgare per vtramq. partem tradiderint, & Indis in vsu, sit vt refert Monardes, sed affirmare equidem non ausim. an Ricenum voluerit, nimis enim vehementia sunt.

Oleum de Ben.

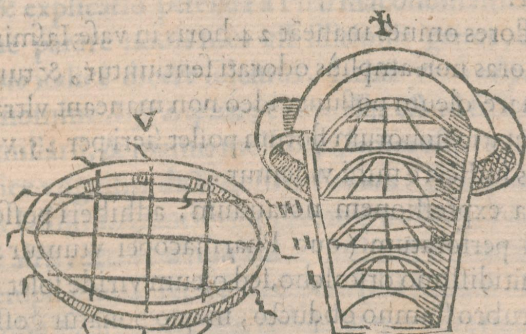
Oleum autem expressum, tùm eo quod vetustate rancorem non sentiat communiter vnguentarijs est in vsu. tum etiam quia sine odore, facile alienos suscipit. odorem autem oleo tribuunt, nostri Miropolæ, vt Mesues docet de rosaceo conficiendo.

Modum autem hunc odorem communicandi, ac transferendi in oleum de Ben viris nobilibus, & odoramentis deditis gratum futurum censeo: ob id diligenter edocebo nostram encheriam, parandiq. formulam, accipito vas terreum intus vitreatum, & mundissimum (vel argenteum, vt est apud Illustriss. D. meum) altitudine cubitali, in imo strictiùs in summo paulatim se amplians, in quo stratificandi sunt flores, & Gossipium rarissimè, tenuissimèq. carptum, ac oleo Balanino imbutum, mediante crate (nè flores, & Gossipium comprimantur nimis) ex setis equinis (nè florum humiditate lædantur mucoremq. acquirant) vt distinctè autem loquamur sciendum requiri hæc.

Diligentior expositio.

Primò

Primò. adsit vas ✠ altitudine vnius cubiti, diametri superioris latitudine, ad palmum vnum, in fundo strictiùs, in summo latius (& Trul-

læ, vt dicunt, figura) sit ansatum cum suo operculo, sit terreum alba vitreatura obtectum, nitidissimum, & mundissimum.

Secundò. adsint flores illius generis cuius odorem quæris, qui ponantur in vasis fundo duorum digitorum crassitudine, & interposito vnius digiti spatio, vt aer liber sit.

Tertiò. adsit crates V circulo ligneo paruo confecta, & pilis equinis rarissimè dispositis, & textis, hi quidem corrumpi humore nequeunt, textura auxilio est ne imposita decidant, raritas autem non impedit transitum odorati aeris. hic circulus, seù crates immittitur in vas ✠ loco notato I. ibi rectè permanebit, & deorsùm decidere non poterit ob vasis stricturam. hoc facto.

Quartò. in promptu sit Gossipium purissimum, albissimum, & tenuissimè carptum priùs præparatum hoc modo: aqua maris leuiter madefiat, sole exiccetur, iterum madefiat, & exiccetur, ita minùs erit corruptibile. quod Oleo Balanino nitidissimo, & optimo imbutum diligenter (ne gossipium nimis comprimatur) erit primæ crati I. imponendum. huic verò gossipio super ponantur alij flores ad vnius digiti altitudinem. tunc intercedente pauco spatio, ne prædicta comprimantur, alia crates imponenda loco signato II. circulo paulò latiore, vt suspensa maneat, & deorsùm non decidat, huic superponatur aliud gossipium superiore modo præparatum, cui alij flores modo etiam dicto superponantur. deinde circulus tertius loco III. notato. Gossipium, & flores modo dicto collocentur, quod faciendum 7. 8. 9. cratibus, prout opus fuerit donec ad summum vasis peruentum sit, semper adhibendo crates circulis latioribus, nè deorsum decidant, vltimo cooperiatur vas.

Cautiones in parando oleo de Ben.

Prima cautio adhibenda est. nè flores sint humidi, vel roridi, tales enim minùs odorati, & mucorem facilè contrahere, ac retribuere apti sunt, neq. e contra multùm à sole illustrati: tales enim resolutum habent odorem.

Secunda. nè flores omnes maneãt 24. horis in vase; Iasmini enim v. gr. post 7. vel 8. horas non ampliùs odorati sentiuntur, & tunc lædere potiùs, quàm iuuare oleum possunt, ideò non maneant vltra 4. horas.

Tertia. permutatio nouorum florum posset fieri per 25. vel 30. dies. sed 10. tantùm dies sufficere mihi videntur.

Quarta. circa expressionem notandum. adhiberi posse instrumentum rotundum perforatum (quo Pharmacopei vtuntur ad succos extrahendos) ex nitidissimo oricalcho, sed oleum viride solet reddere. meliùs erit ex ære rubro stamno obducto; in quo ponatur gossipiũ iam sufficienter odoratum, exprimitur torculari, & elicitur oleum odoratissimum. Potest etiàm tale gossipium lineo panno fortiori inuolui, & torculo exprimi, ita quidem deperditur non parum olei in petia remanentis, sed clarum, & elegans habetur, quod colligitur. Hoc modo odorata olea præparata digna sunt, quæ magno cuilibet Principi, & Regi offerantur, & quolibet anno pro Illustriss. Card: meo ex pluribus florum generibus diuersa odoratissima olea parare soleo. sed postquam in mentionem odoramentorum incidi, multis haud ingratum reor futurum, si ostendero modum conficiendi odoratissimam *Mantecam*. Sic autem dicitur odorati vnguenti genus, nomine forsan ducto à Butiro, quod Neapolitani, & Hispani Mantecam vocant, nos non ex butiro, quod facilè rancescit, sed ex adipe animalium, purissimo, & albissimo, ac sine aquæ tactu præparato, componimus. at multis quidem modis, quibus omnibus derelictis, vnum tantùm proponam omnium faciliorem, & à me aliquando vsitatum. Sumo duo vascula alba è terra vitreata, plana, & depressa, in quibus nostri Pharmacopolæ solent conseruas rosarum, violarum &c. ponere: fundum horum vasculorum adipe illo leniter illino, indè repleo vascula floribus odoratis, & simul claudo concularum more, reclusi flores maneant, & mutentur, vt dictum est in oleo: quum satis odoris adeps attraxerit colligitur, & in vasculum aptum seruatur, qui magnam Mantecæ copiam habere voluerit huic pluribus vasculis opus erit. Mantecæ odoratæ vsus iam notus Nobilibus, nil igitur aliud addam. Adeps eligitur solidior, vt hedinus, vitulinus, ceruinus, si nimis solidus visus fuerit aliquantum suilli adipis misceatur. sed parari etiam potest ex odoratissimo oleo Balanino addita pauca cera albissima, vt in vnguenti formam deueniat: alterum habeo Mantecæ parandi modum, quem mihi nunc reseruo.

Manteca odorata.

Nunc

Nunc addere placet Myracopa nostra, linimenta, vnguenta, cerœlea, cerata liquida, crismata, & alimmata, quæ illitionibus aptorum medicamentorum sunt genera, magis, & minus crassorum, quorum exacta distinctio, & explicatio petenda à Pharmaconomastico Erudiss. P. Castelli. Itaque parare nobis mos est illitionis genus, quod *Seuetto*, & *graßetto odorato* italicè dicere solemus, latinè verò *adipem odoratum*. aptiùs antiquo nomine *Myracopum*; cuius vsus est ad fissuras manuum, labiorum, mãmillarũ, & manus molliores, lenioresq. reddendas nobilium mulierum, vice vnguinis dicti nostris *Pomata*. Ego conciliare odorem soleo floribus Iasmini, Aranciorum, Acacię nostræ, Narcissi iuncifolij, & huiusmodi alijs, artificio non valdè dissimili à mox dicto.

Pharmaconomasticum P. Castelli.

Itaque exempli gratia, recipito adipem (seù Sebum Hędi) album, depuratum, & mũdificatũ absq. sale, & sole, & quia diuriusculus esset solet, & nos requirimus pauló liquidiorem, ad labia, & manus: ideò dum igne liquatus est, illi impono parum olei Amigd. d. vt formam vnguenti mollis repræsentet, quod experior imposita gutta marmori. deindè multùm leuigetur, optimèq. ducatur, donec refrigescat, & albescat: tandem cum sic fuerit paratum. Accipito duas maiores patinas, seù paropsides nobis dictas *Piatti de Maiolica*, illinantur optimè, & ęqualiter toti in parte interna ad crassitiem aciei cultri, tunc includito inter has flores iasmini, vel aranciorum, vel Hiacintorum, Narcissorum, Violarum, Sambuci &c. non valdè coaceruatos, & sic maneant loco frigido per 4. vel 8. vel 16. vel 24. horas, secundùm florum naturas, vt Iasmini per horas 4. Violæ per horas 6. Aranciorum 8. Cariophillorum per horas 10. Acaciæ 24. &c. reiterentur flores 10. 15. 20. & 30. diebus posteà colligatur hic odoratus adeps, & seruetur, qui non multùm distabit à Manteca dicta.

Modus conficiendi Myracopum.

Eiusdem vsus conficimus etiam Cerœleum, italicè vocamus *Cerotta*. sumimus v. g. olei Amigd. dulcium vnciam vnam, ceræ q. s. misceo ad formam linimenti duriusculi, & non valdè liquidi. odore imbuo mox dicto artificio, aliquando verò oleum ex ben odoratum, & ceram misceo, & diù agito, vt albescat.

Cerœleum.

LILIONARCISSVS RVBEVS INDICVS.

DE LILIONARCISSO RVBEO INDICO.

CAPVT SEPTIMVM.

LIlionarcissus, seù Narcissolirion aptiùs hæc planta dicetur, quàm Tulipa: flos enim verè lilium emulatur, radix, & folia narcissi sunt. missus est bulbus Narcisi Iacobei nomine, eo quod crucem ensi formem S. Iacobi Equitum repræsentare videretur, sed enatus flos diuersus apparuit, à Iacobeo Narcisso à Clusio, & Rubino diligenter picto, quare huius iconem ostendere voluimus. Augusto nullis præcedentibus folijs è terra scapus prodit quandoq. duorum palmorum altitudine, in cuius summo aperta tenui membranacea tunica quatuor simul quadratè dispositi flores hærent crassiori pediculo, deorsum flore reflexo: flos ipse in sex dehiscit folia striata, & rubra, sed lilij albi facie. intùs stamina subalbida, & longiora sex numero cum luteis apendiculis, in quorum medio vnum est stamen cæteris oblongius, rubens, & sine appendicula. flos vltra 20. dies perdurat in planta. arefacto flore duo, vel tria emergunt folia Narcisso marino, seù hemerocallidi similia; sed latiora, viridiora, & lucidiora non multùm longa. quæ vsque in hyemem perdurant: plantæ verò floris non feraces folium vnicum emittunt Vere perdurans vsq. ad mediam hyemem insequentem. In horto Clariss. & Nobiliss. viri D. Tranquilli de Romaulis in quo rarissimi flores diligenter coluntur, produxit quinq. flores, inter illos nimirum quatuor alterum erectum in medio, visui valdè iucundum, & rubicundissimũ, quod reticere nolui.

SPINACIA FRAGIFERA.

DE SPINACIBVS FRAGIFERIS.

CAPVT OCTAVVM.

SPINACIA fragifera folio, ac vſu à ſpinacibus vulgaribus non differunt. ſed ſapore minùs acido ſunt, & potiùs Betaceo, quam vulgaria. ſed ſpectabilis eſt flos aceruatus in oblõgam quandam rotunditatem ſummitati, & cauli propè foliorum exortum adhærens, & ob rubicundiſsimum colorem Amarantho æmulum, fragam perbellè repreſentat: ſapore eſt quidem herbaceo, verùm non ingrato, duplicis igitur vſus planta, folio cocto, & fructu crudo fragæ vicè, commeſtis.

RICINVS AMERICANVS.

DE RICINO AMERICANO.

CAPVT NONVM.

PLVRA Ricini genera reperiri nulli dubium est. Vulgare, cuius semen Ricini animalis figuram æmulatur copiosè reperitur. Vocantq. Græci Cici, & Croton, Arabes Cheruam, Mesues Granum Regium. aliqui dixere Girasole, ob id Cæsalpinus Heliotropium Dioscoridis esse censuit. alij Cataputiam maiorem, Pentadactilum, & Palmam Christi, à foliorum figura vocarunt. in India ab Hispanis Ficus infernalis dicitur. Vulgaris Ricini facies nota. Alterum Ricini genus ab Aegypto affertur multò validiùs vulgari, cuius maximam copiam Romæ vendit Dionisius Albertus Circulator. sumitur grani vnius dimidium, & valenter aluum purgat, ea tamen sumitur cautione, vt deuoretur aliqua re septum, ne Oesophagum tangat, adeò enim acre est. Vt viderim ego iuuenem melancolicum 20. annorum satis robustum, qui ob dolorem capitis, medium Ricini granum sumpserat, & masticauerat, cuius aluus bene purgata, & capitis dolor ablatus fuerat, sed ob acrimoniam seminis œsophagus, & os ventriculi ita læsa, & inflammata, vt post febrem, sitin magnam, animi deliquia, & difficultatem appetendi, & deglutiend 9. die resolutus obierit. nec vllis remedijs à tribus Medicis sanari potuerit. Huius Aegyptij ricini semen à nobis satum plantam vulgari quodammodo similem produxit. Sed maiorem, & folijs crispioribus, & rubicundioribus, ac semen maius.

Ricinus Aegyptius.

Tertium nunc nos exhibere volumus Ricinum Americanum. hic prima folia ex substantia seminis produxit subrotunda, & similia vulgari, sed decies maiora, vt Icone demonstratur. insequuta folia videbantur hederacea, & angulosa, non diuisa, vt alijs speciebus. semen ipsum nigrum erat, & non maculosum. vnde illud esse opinamur, quod Curcas ab Indis appellari retulit Clusius com. in Monar. At Ouied. lib. 10. cap. 4. Hist. Indicæ. credo hanc plantam intellexisse nomine Auellanæ Indicæ. non enim sua descriptio Glandi vnguentarię quadrat. quamuis Ben vocet. planta hæc apud nos vixit vno tantùm anno.

Ricinus Americanus

De viribus nihil explorati habemus. sed vide N. Monar. & Ouied.

CAMPANVLA EXOBICA.

DE CAMPANVLA EXOTICA.

CAPVT DECIMVM.

ELEGANS hæc campanula oblata nobis est campanulę Virginianæ (ſ. ex Virginijs inſulis) nomine ſed nihil certi affirmare poſſumus, certè admodum elegans, & viſui iucundus flos eſt colore cæleſti amęniſſimo coſtulis interioribus albidis, iucundiorem aſpectu cæruleum reddentibus colorem, ab extra albus flos eſt, circa fundum verò campanulæ ſubluteus, diurnus eſt, & Ephimerus vna tantùm perdùrans die copioſſimè tamen, & diù floret. Succedit deindè ſemen aliarum campanularum more in tenui capſula, ſed dura valdè, & parum acuminata. ſemen verò ternario ſemper numero. in altum non aſſurgit. ſed in latera humi recubans ſe extendit. folia oliuarum quidem, ſed herbacea, & mollia maioraq. præcipuè priora, tenuiter lanuginoſa. radix parua: multo tempore floret. hyeme benè cuſtodita planta non perit.

GARYOPHILLVS SPICATVS.

DE CARYOPHILLO SPICATO

CAPVT VNDECIMVM.

HVIVS planta quidem, & folia ab alijs generibus forma non distant. Sed flos nunquam foliatus spectatur, nunquam dehiscens, sed spica tantùm viridis squammosa, cum igitur per plures annos talis planta in Horto permanserit ob raritatem publicam lucem inuidere nolui.

DE SOLIS FLORE TVBEROSO,

Seù flore Farnesiano Fabij Columnæ.

CAPVT DVODECIMVM.

ADEO exactè descripta est hæc planta ab Eruditiss. Fabio Columna in sua minus cognitarum stirpium parte altera cap. 6. vt aliquid addere non liceat. Verùm ab amicis sæpè quæritur radicum vsus, quas Tubera Indica appellare soleo, ideò operæ pretium duxi, aliquid breuiter de ipsis præfari, radices igitur Tuberum formam quodammodo imitantur. nec vsus diuersus, itaq. si cruda edere libet cum sale, & pipere, licet: dulcia enim sunt. sed gratiora sunt palatui meo cocta, vel igitur sub cineribus calidis assantur, vel aqua decoquuntur; ita coctæ radices cum sale, & pipere gratiores sunt. aliquando careotarum coctarum more in acetarijs vsi sumus, addito oleo, aceto, sale, pipere. aliquando coctas radices, & in frustra sectas oleo friximus tuberum vulgarium more, vel butiro, & tãdem succum arancij, piper, & sal miscuimus, & tuberum vicẽ suppleuere: nonnunquam farina obtectas frigi curauimus pisciũ modo. aliquando more fungorum parauimus priùs coctas radices oleo frigentes addito oleo, nepeta, sale. Raparum more nonnunquam in pingui iure coqui curauimus. Parari etiam iussi placentas testuaceas, crustaceas. Deniq. quocunq. parentur modo gratæ radices semper sentiuntur. Valent impinguare, & cum reliquarum radicum more flatus excitent, venerem maximè excitare, & fouere pluries expertum est.

HELLEBORVS NIGER TRIFOLIATVS.

DE HELLEBORO NIGRO TRIFOLIATO.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

HELLEBORI nigri Genus nouum habemus, quem trifoliatum appellare libet, ex ſemine nata planta prodit primis 4. vel quinque folijs, cordis figura, Hederæ quodammodo ſimilibus, deinde folia conſtant ex duobus lauro, & magnitudine, & ſubſtantia, & figura non diſſimilibus folijs, cætera deindè folia trifoliata ſpectantur ex tribus laurinis folijs conſtantia. ſed eundem ordinem non ſemper ſeruant; nam quandoque iterùm, & vnifolium, & bifolium producit. foliorum ambitus ita eſt ſerratus, vt ſpinoſus videatur. caulis adeſt rotundus, cubitalis, digiti craſſitudine folijs circumcircà ornatus veluti Helleboraſter. Flos eſt in ſummo caulis, & in pluribus ramulis circa folia Hellebori nigri vulgaris facie, ſeù roſæ in modum ex quinque folijs, & viridi diluto, ſeù ſubalbido coloratis, in medio floris quatuor adſunt ſeſamaceæ ſiliquę multis filaminibus cum ſuis appendiculis ſeptæ. incipit florere à Nouembri & perdurat ſemper florens vſq. in Martium & Aprilem, paulatim flores enaſcuntur, & dehiſcunt, & viciſſim ita vt ſemper adſint, florentes, defloreſcentes, ſiliquæ maturæ, & inchoati flores. quilibet autem flos apertus, & in ſuo vigore, perdurat vltra 40. dies: anno 2. floret.

Plantam habuimus ab Henrico Coruino Delphenſi pharmacopeo, & Botanico inſigni.

ALOES AMERICANA FLORIDA.

DE ALOE AMERICANA FLORIDA.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

ALOES Americanæ nullus hucuſque(quod ſciam) imaginem cum flore edidit, quod non vbique floreat, nec niſi poſt multum temporis, & rarò. Verùm cum multas hic Romæ floridas viderimus plantas, æquum iudicaui, hanc cum flore exhibere, vt ij, qui Regiones incolunt, in quibus hæc florens non viſitur; quando viuum non poſſunt aſpicere florem, picto ſaltèm fruantur.

Itaque huiuſmodi planta, quùm multis annis culta, vltimò tandem florem emittere cupit, trium menſium ſpatio altiſſimum producit caulem. Hoc autem anno principio menſis Maij cępit apparere caulis, initio verò Iunij ramos produxit, altero tandem menſe flores perfecit. Caulis perfectus quandoque excedit altitudinem quindecim cubitorũ, craſſus eſt, intùs albus, ſpongioſus, & leuiſſimus; extra colore herbaceo: ornatur circumcircà breuibus, raris, tenuibus, ſiccis, ac aridis folijs, colore fuliginoſo. In ſummo ramos produxit, veluti ſparſam vmbellam conſtituentes, in quibus flores ſurſum ſpectant forma potiùs fructuum, quam floris, ſeù cum fructu quaſi perfecto. Eſt enim Digiti, ſeu Citini malorum punicorum, non dum aperti forma, vaſculus nimirum oblongus, triangularis, ac ſtriatus, colore viridi: à quo prodeunt ſex ſtamina tenuia, longa, dura, & ſolida, retorta, & lutea, cum appendiculis concoloribus, in quorum medio emergit erectum alterum capitatumq. necnon luteum ſtamen, tãdem dehiſcit ſummitas Citini modo in ſex particulas, veluti folia longiuſcula, pro quolibet autem ramo 200. 250. & 300. numeraui aliquando flores, qui perdurant vſque in hyemem, tandem in planta ſiccantur, ſiccati paulatim decidunt. qui non flores, ſed fructus tunc dicendi. Sunt enim Dactili forma, triangulares tamen, colore obſcuro, tribus intus ſegmentis, & capſulis, in quibus ſemen album, leuiſſimum, copioſum, compactumque, biſectum, ſemicirculare. & araneę harundinum forma. ita vt plures araneæ candidæ ſuperimpoſitæ videantur. hoc ſemen an ſit fœcundum affirmare non audeo. & de flore Aloe, ſatis. in reliquis alios legito Auctores.

ALOES FLOS, ET FRVCTVS.

DE NARCISSO CALCEDONICO PROLIFERO.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

VALIDA Natura calore, & ſubſtantia in rerum generatione ludit quandoque non parum: in animalibus quidem plures particulas gignendo, nec raro ſuperfluas, vti ſextum digitum, & ſimilia, quarum meminerunt Auctores de Monſtris agentes; in mineralibus vero ac foſſilibus monſtra infinita reperiuntur, quorum plurima in noſtro muſeo aſſeruamus. Tandem in ſtirpibus, monſtruoſitates quotidie frequentiores ſpectamus, de quibus omnibus agere noſtra non eſt intentio, ſint exemplo, inter colores flores Aquilegiæ, & Caryophillorum, ſed maxime Tulipanorum, in quibus mirificum naturæ luſum circa colores ſpectare licet. Nam horum vnius floris ſemina ſata, proles producunt diuerſicolores: inter formas Caryophillũ ſpicatum, quẽ ſuperius exhibuimus, cuius ſpeciem eſſe monſtruoſam cenſemus. Sed miſſis alijs monſtruoſitatibus, flores proliferos inter monſtra numerare nunc libet. Aliquas quidem plantas flores proliferos producentes ab alijs exhibitas ſcimus, vt Bellidem proliferam, Chaltam, Ranunculum, Anemone, & quædam alia. In præſenti oſtendere eſt in animo Narciſſi Calcedonici figuram vno tantum flore proliferam: exhibuiſſem etiam ſcabioſæ purpuronigræ odoratæ flores proliferos, tertio ab hinc anno nobis floridos: ſed quia tunc pingi non curauimus, ſit ſatis eos memoraſſe. Narciſſi autem Calcedonici flos, cuius picturam proponimus, non variat ab alijs, niſi quia alium floſculum à latere foliorum producit, folia, & bulbus, eiuſdem cum alijs ſunt generis, inter quos caſu inuenimus, quia tamen rarus eſt flos, curioſis pictum exhibere voluimus.

CARYOPHILLVS PROLIFERVS.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

IN Societatem Narciſſi proliferi non abs re viſum eſt afferre Caryophillum proliferum. quem à nullo deſcriptum vidimus, folia non variant à ſuis congeneribus, ſed floris rudimentum, ſeu calix valde latus, & craſſus eſt, & antequam flos dehiſcat ſindi ſolet: aperto, & completo flore à medio prodeunt plures floſculi, habemus autem duplicis coloris, purpurei, & carnei.

FINIS.

NARCISSVS CALCEDONICVS PROLIFERVS.

ERRA-

ERRATA TYPOGRAPHICA.

Pag. 6. *ver.* 28. Nigra, *lege*, fuliginea.
Pag. 7. *ver.* 29. peteat, *lege*, pateat.
Pag. 8. *ver.* 5. fucticoſam, *lege*, fructicoſam. *& ver.* 14. quorum, *lege*, quarum. *& ver.* 25. expandens, *leg.* expandentes.
Pag. 14. *ver.* 14. Pſendoebenum, *lege*, Pſeudoebenum.
Pag. 15. *ver* 25. Aqulfolio, *lege*, Aquifolio. *& ver.* 32. vieè, *lege*, vicè.
Pag. 16. *ver.* 6. quorum, *lege*, quæ.
Pag. 29. *ver.* 40. mutulam, *lege*, matulam.
Pag. 39. *ver.* 27. Theodoro Clutio, *leg.* Outgero Theodori Clutij filio
Pag. 46. *ver.* 18. vet, *lege*, vel. *& ver.* 35. Soeitate, *lege*, Societate.
Pag. 53. *ver.* 31. vnicæ, *lege*, vnciæ.
Pag. 55. *ver.* 5. curioſos, *lege*, curioſis.
Pag. 56. *ver.* 29. Ioaanes, *lege*, Ioannes.
Pag. 69. *ver.* 1. dicam, *lege*, dixi. *& ver.* 12. Non, *lege*, Nam. *ver.* 15. ſine, *lege*, ſiue. *ver.* 23. folio, *lege*, folium.
Pag. 71. *ver.* 16. acutior, *lege*, acutius. *& ver.* 37. *adde ſequentia*.

De viribus Hololiuchi, (quod Ololuchiqui vocant) nil nos experti ſumus, ſed Ioſeph Acoſta è Societate Ieſu in Hiſt. Nat. Indica. lib. 5. c. 25. tradit vires habere dementandi, & tollendi facultatem rectè iudicandi, nec non magnam habere energiam mortificandi, ita vt ſolum per ſe emplaſtri modo impoſitum carnem mortificet, tamen ipſius ſemen aſſumunt Indi, vt mente capti varias viſiones videant: refert etiam nefandam quandam Mexicanorum ſacerdotum inunctionem (quam referre non pigebit) quæ hoc modo parabatur. Accipiebant plura animalia venenata vt Serpentes, Baſiliſcos, Araneas, Centipedes, Salamandras, & ſimilia, ſimul comburebant igne in templo ante altare ſuorum Idolorum poſito, donec in cinerem omnia eſſent redacta, in maſſam redigebant, & addebant puluerem ſeminis Ololuchiqui, & vermes quoſdam nigros, & piloſos, quorum pili ſunt ſolum venenoſi, addebant denique fuliginem caldariorum, ex quibus omnibus paratum linimentum in olla ponebant, locabantquè ante Idolos, cibumquè vocabant ſuorum Deorum, *cibum Diuinum* nuncupantes, inuncti hoc nefando vnguine ſtrigones fiebant, & Dæmonem videbant, & alloquebantur. Sacerdotes inuncti omnem amittebant timorem, & Diabolo imbuti crudeliores euadebant, vnde audacter in ſacrificijs homines occidebant, & noctu ſoli petebant Montes, ſpeluncas, & antra obſcura, & horrenda, pro certo habentes Leones, Tigres, & Serpentes fugituros vi

inunctionis Diabolicæ. Vſus erat huius linimenti etiam in Morbis: vnde Diuinum medicamentum vocabant. inungentes partem affectam, quo mirificè iuuari dicebant. Et hæc ex Acoſta, qui multas Indicas plantas deſcribit, & refert lib.4. cap.28. Franciſcum Ferdinandum Regis Hiſpaniarum ſpeciali mandato feciſſe librum eximium de materia plantarum, liquorum, & ſimilium rerum Indicarum cum figuris naturalibus cuiuſq. vltra mille ducentas, quem librum aiunt, conſtaſſe vltra ſeptuaginta millia aureos: quem quidem ipſum Nardus Antonius Medicus Italus compilauit, curioseque admodum in breuem traduxit formam, ad quos libros legendos remittit lectores Ioſeph Acoſta dictus.

*Pag.*76. *ver.*14. *adde*, tenuibus, valdè longis, ſubluteis, ſapore acerrimo. odore naſturtij ſilueſtris.

*Pag.*78. *ver.*16. ramen, *lege*, tamen. *ver.*8. fructum, *lege*, fructuum.
*ver.*20. Ricenum, *lege*, Ricinum.
*ver.*25. *Vbi eſt* Meſues docet de roſaceo cōficiendo, *adde*, tertio, vel quarto modo. nimirū ſtratificatis Ben nucleis mundis, & in quatuor, vel quinque partes diuiſis, cum floribus Iaſmini: deinde oleum exprimunt vocantque Oleum Iaſmini, nos olim ita parabamus ex Oleo iam extracto quod odore inficiebamus hoc modo; cartā bibulam Oleo balanino imbibebamus, vel lanæ flocculos, vel Goſſipium filatum, ſtratificando flores odoratos, quotidie recentes imponendo per aliquot dies, cum Oleum ſatis odoris attraxiſſe perceperamus torculari (apto inſtrumento excepta carta, vel lana) fortiter exprimebamus, & odoratiſſimum ſortiebamur Oleum. Parauimus (inquam) quandoquè dicto vulgari modo: ſed duplex erratum depræhendimus. Primum, quia Ben nuclei in aliquot partes diuiſi imbibebantur ſuperflua quadam humiditate à floribus deſumpta. vndè niſi cautè fuiſſet occurſum, mucorem, & fętorem acquiſiuiſſent, ob id eos inſolare, & exiccare aliquantiſper opus erat, ad conſumendam illam humiditatem, ſed non parū etiam odoris peribat. tunc denuò reuertebamur ad ſtratificationem. Alter error erat, quia dicti nuclei imbuebantur odore in ſuperficie tantùm, ob id Oleum extractum non erat extremè odoratum, & vix ſex menſium ſpatio ſuauis odor inhærebat. Præſtantiùs igitur reperi Extractum Oleum odoribus replere: at quia Oleum debet recipere odorem ad minima: ideò non ſimpliciter in vaſe ponendum, ſed vt rarum, & permeabile ſit, alicui rei adhærere debet, à qua ſuſtollatur, & ab ea poſtea facilè ſeparari queat: ob id altero præparaui modo, mediante nimirum carta Oleo imbuta, vel Lana, vel Goſſipio. ſed multis abhinc annis ſequenti parare ſoleo modo, quod omnium

Oleum Iaſmini.

Modi varij aromatizādi Oleum de Ben. Primus modus.

Secūdus modus.

Duplex Erratum.

Opt. Olei de Ben parandi modus.

optimum, & apud me hucusque secretum retinui. sic confeci Oleum Odoratissimum Balaninum ex floribus Iasmini Chatalonici dicti, ex floribus Aranciorum, Violarum, Liliorum conuallium, Hyacintorum, Narcissorum: nec non ex floribus Dipcadi, vulgo *Moschi græci*, qui odore suauisimi sunt. gratissimum etiam Oleum parauimus ex floribus Acaciæ nostræ, quæ Keiri odorem imitatur, sed præ cæteris Illustrisimo D. meo placuit Ol. ex flor. Narcissi Iuncifolij, vulgo *Giunchiliæ*: suauissimus enim est flos, nec dubium, quin ex alijs etiam odoratis floribus parari, & confici possit.

Pag. 81. *ver.* 13. esset, *lege* esse.

INDEX
EORVM, QVAE CONTINENTVR IN HISTORIA RARIORVM PLANTARVM Horti Farnesiani.

AVCTORE TOBIA ALDINO.

Baccæ

INDEX.

Folia

Ka-

ENVMERATIO
Morborum Curabilium Remedijs, In hoc Opere traditis.

F I N I S.

Rfict

g ÷

Perfect
pro B. Quaritch
B.
8/12/09

7/x1/-